

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Saana Rantala

Lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa kasvatusyhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa

Opas varhaiskasvattajille, vanhemmille ja huoltajille

Opinnäytetyö
Syksy 2023
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Saana Rantala

Työn nimi: Lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa kasvatusyhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa: Opas varhaiskasvattajille, vanhemmille ja huoltajille

Ohjaaja: Virpi Nikkola

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 100

Liitteiden lukumäärä: 5

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten arjessa tuetaan tällä hetkellä heidän kaveri- ja tunnetaitojensa kehitystä sekä millaista kasvatusyhteistyö on kodin ja varhaiskasvatuksen välillä kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Parkanon kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa.

Tutkimus toteutettiin määrällisin ja laadullisin tutkimusmenetelmin. Tutkimus toteutettiin tekemällä kyselyt yhteistyötahon varhaiskasvatusyksiköiden varhaiskasvattajille sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhemmille ja huoltajille. Aineistonkeruumenetelmänä käytin Webropol-kyselytyökalua. Sähköiset kyselyt sisälsivät sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Tutkimusaineisto kerättiin huhtikuussa 2023. Kyselyyn vastasi 14 varhaiskasvattajaa sekä 32 vanhempaa ja huoltajaa. Aineiston analysoinnissa käytin havaintomatriisia sekä teemoittelua. Tutkimuksen tavoitteena oli luoda opas lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen välineeksi, joka sisällöltään soveltuu hyödynnettäväksi lasten kanssa toimimiseen niin varhaiskasvatuksessa kuin kotonakin. Oppaan tarkoituksena on tuoda sekä varhaiskasvattajien että vanhempien ja huoltajien arkeen keinoja ja välineitä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseksi matalalla kynnyksellä.

Tutkimustulosten mukaan kaveri- ja tunnetaidot ovat yleisesti teemana tuttuja niin varhaiskasvattajille kuin vanhemmille ja huoltajillekin. Kuitenkin lisätieto sekä käytännön vinkit olivat toivottuja. Tutkimustuloksissa näkyi myös varhaiskasvatuksen nykytila, joka nousi esiin niin varhaiskasvattajien kuin vanhempien ja huoltajienkin vastauksissa. Tutkimustulosten perusteella varhaiskasvattajien näkökulmasta lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivista tukemista hankaloittaa ennen kaikkea arjessa vallitseva kiire sekä henkilökunnan vaihtuvuus. Tutkimustuloksien perusteella vanhemmat ja huoltajat ovat tyytyväisiä varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen, mutta etenkin kasvatusyhteistyöhön ja sen toimivuuteen arjessa kaivattiin muutosta.

¹ Asiasanat: sosioemotionaalinen kehitys, kaveritaidot, tunnetaidot, kasvatusyhteistyö, varhaiskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Social Services

Author: Saana Rantala

Title of thesis: Supporting the development of children's social and emotional skills: A guide for early childhood educators and parents.

Supervisor: Virpi Nikkola, lecturer

Year: 2023

Number of pages: 100

Number of appendices: 5

The aim of this study was to research how the development of children's social and emotional skills are supported in the early childhood by early childhood educators and parents. The thesis was implemented in cooperation with the childcare units in city of Parkano.

The study was carried out by using both qualitative research methods and quantitative research methods. A Webropol-questionnaire was used to collect the material by a survey for early childhood educators and parents of the children whom attend the early childhood education in the city of Parkano. The survey included both multiple choice questions and open questions. The survey was implemented in May 2023. 14 early childhood educators and 32 parents answered the survey. Data matrix and thematization was used to analyze the survey results. The aim of the study was to create a guide that works as a tool for early childhood educators and parents when supporting the development of children's social and emotional skills. The purpose of the guide is to bring new ways of working for early childhood educators and parents that would help to support children's social and emotional skills in daily life. The aim of the guide was it to be easy to access and use by the parents but also by the early childhood educators.

The results of the study show that children's social and emotional skills are generally familiar themes to early childhood educators as well as parents. However, both early childhood educators and parents thought that additional information and practical tips about children's social and emotional skills are welcomed. The current state of early childhood education was reflected in the responses from the survey of early childhood educators and parents. The results of the study show that early childhood educators think that the active support of children's social and emotional skills is hampered by the rapid pace of everyday life and staff turnover. According to the results parents are satisfied with the support for social and emotional skills in early childhood education but the educational cooperation was something that needed some changes.

¹ Keywords: socioemotional skills, social skills, emotional skills, early childhood education and care partnership, early childhood education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	7
2 SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN KEHITYS	10
2.1 Tunteet	10
2.2 Tunnetaidot	12
2.2.1 Tunnetaitojen osa-alueet.....	13
2.2.2 Tunnetaitojen merkitys elämässä.....	15
2.3 Kaveritaidot	17
2.3.1 Kaveritaitojen osa-alueet.....	18
2.3.2 Kaveritaitojen merkitys elämässä.....	21
2.4 Sosioemotionaalisten taitojen kehitys varhaislapsuudessa	22
3 LASTEN KAVERI- JA TUNNETAITOJEN TUKEMINEN	25
3.1 Kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa	25
3.1.1 Varhaiskasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus	28
3.1.2 Laadukas varhaiskasvatus.....	31
3.2 Lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen kotona	36
3.2.1 Vanhemman ja lapsen välinen suhde	38
3.2.2 Lapsuuden vuorovaikutussuhteiden merkitys sosioemotionaalisten taitojen kehittymiseen	40
3.3 Kasvatusyhteistyö	42
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	46
4.1 Tutkimuksen tavoitteet	46
4.2 Yhteistyötaho.....	47
4.3 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	47
4.4 Laadullinen ja määrällinen tutkimus	48
4.5 Aineiston hankinta	50
4.6 Tutkimuksen kohderyhmä	52

4.7	Aineiston analysointi.....	54
4.8	Oppaan suunnittelu ja toteutus.....	54
4.9	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	55
5	TUTKIMUSTULOKSET	58
5.1	Varhaiskasvattajien kysely	58
5.1.1	Kysymykset lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta	58
5.1.2	Kysymykset kasvatusyhteistyöstä.....	62
5.2	Vanhempien ja huoltajien kysely	64
5.2.1	Kysymykset lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta	64
5.2.2	Kysymykset kasvatusyhteistyöstä.....	66
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	70
7	POHDINTA.....	74
	LÄHTEET	80
	LIITTEET	85

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Opinnäytetyöprosessini aikajana 2022–2023.	76
Kuvio 1. Mistä kaveri- ja tunnetaitojen osa-alueista varhaiskasvattajat kaipaavat lisää tietoa.	59
Kuvio 2. Miten lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen näkyy varhaiskasvatuksen arjessa.	61
Kuvio 3. Mistä vanhempien ja huoltajien kanssa käytävä kasvatusyhteistyö koostuu.	62
Kuvio 4. Millaisista teemoista varhaiskasvattajat käyvät keskusteluja vanhempien ja huoltajien kanssa.	63
Kuvio 5. Mistä kaveri- ja tunnetaitojen osa-alueista vanhemmat ja huoltajat kaipaavat lisää tietoa.	65
Kuvio 6. Mistä teemoista vanhemmat ja huoltajat käyvät keskusteluja varhaiskasvattajien kanssa.	67
Taulukko 1. Tunnetaitojen vaikutus ihmisen elämässä	16
Taulukko 2. Kaveritaitojen osa-alueet.....	19

1 JOHDANTO

Kaveri- ja tunnetaitojen teemat kulkevat mukamme läpi elämän aina varhaislapsuudesta vanhuuteen saakka. Opetushallituksen (i.a.a) mukaan ihminen kohtaa päivänsä aikana useita erilaisia tunteita, mutta tunteiden tunnistaminen voi olla kuitenkin ajoittain jopa hankalaa. Päivän aikana kohtaamien tunteiden tunnistaminen tapahtuu tunnetaitojen avulla. Ilman tunnetaitoja on siis mahdotonta käsitellä tai ymmärtää kohtaamiemme tunteita. Tunnetaitojen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Jotta taas voisimme toimia vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, tarvitsemme siihen kaveritaitoja (Opetushallitus, i.a.b).

Opinnäytetyössäni tutkin, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri- ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä niin varhaiskasvatuksen arjessa kuin lasten kotona. Syrjämäki ja Ahonen (2022, s. 202) korostavat, kuinka sosioemotionaalisten taitojen, eli kaveri- ja tunnetaitojen, harjoittelu on eniten pinnalla juuri varhaislapsuudessa, lapsen varhaiskasvatusiässä. Kyseiset taidot opitaan ennen kaikkea vuorovaikutussuhteissa muiden kanssa, joten varhaiskasvatus nousee näin ollen yhdeksi merkittävimmäksi paikaksi oppia näitä taitoja arjessa. Syrjämäki ja Ahonen alleviivaavat, kuinka jokainen varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi tarvitsee osakseen tukea kaveri- ja tunnetaitojen oppimiseen. Riihonen ja Koskinen (2020, s. 74) korostavat lasten hyötyvän erityisesti aikuisten tunnepuheesta, eli omien tunteiden sanoittamisesta. Kun lapsi kuulee tunteista puhuttavan niin kotona kuin varhaiskasvatuksenkin arjessa, tulee tunteista asioita muiden joukossa. Tällöin omien ja muiden tunteiden ajattelu ja niistä puhuminen muodostuu tavanomaiseksi ja arkiseksi toiminnaksi lapsen mielessä.

Aloitettuani työskentelyn varhaiskasvatuksessa, mielenkiintoni lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen teemojen suhteen heräsi heti. Olen havainnut tunteiden olevan varsin kokonaisvaltaisia kokemuksia lapsille, oli sitten kyse tunteiden tunnistamisesta tai niiden käsittelystä. Kaiken kaikkiaan niin lapset kuin aikuisetkin kohtaavat päivittäin monia tunteita, mutta etenkin lapsille monet koetut tunteet sekä tunteiden käsittely on vielä uutta. Havaitsin, kuinka tämänkaltaisissa tilanteissa korostuu ennen kaikkea aikuisen rooli lapsen tunteiden kanssasäätelijänä ja tilanteiden sanoittajana. Varhaiskasvatuksessa työskennellessäni, olen huomannut kuitenkin myös, että monet aikuiset eivät aina havaitse oman roolinsa tärkeyttä lasten tunteiden kanssasäätelijänä tai vaihtoehtoisesti he eivät ole olleet siitä tietoisia.

Opinnäytetyössäni tutkin sitä, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri- ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä varhaiskasvattajien, vanhempien ja huoltajien toimesta. Halusin

tutkia tätä aihetta, sillä varhaislapsuus sekä varhaislapsuudessa tapahtunut kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen on merkittävässä asemassa, kun tarkastellaan lapsen elinkaarta sekä sosioemotionaalisten taitojen kehitystä.

Liisa Ahonen (2017, Luku 2: Vuorovaikutuksen voima) on tutkinut paljon varhaiskasvatuksen kenttää ja hänen tutkimuksiinsa ja kirjoihin olenkin perehtynyt opinnäytetyöni prosessin aikana. Ahosen mukaan, kun lapset viettävät suurimman osan päivästänsä kasvatuksellisissa instituutioissa, kuten päiväkodeissa, ovat varhaiskasvatus sekä varhaiskasvattajat merkittävässä osassa määrittämässä lasten tulevaisuutta. Lasten suhde varhaiskasvattajiin sekä varhaiskasvatuksen osuus lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa on lasten vanhempien ja huoltajien rinnalla suuri (mts. Luku 2). Etenkin myös näistä syistä kyseinen aihe valikoitui opinnäytetyöni tutkimuksen kohteeksi.

Opinnäytetyössäni tutkin lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemista varhaiskasvatuksessa etenkin siis siitä syystä, että lapset viettävät paljon aikaa arjestaan varhaiskasvatuksessa. Halusin tutkia kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen teemaa myös vanhempien ja huoltajien toimesta lasten kotona, sillä esimerkiksi varhaislapsuuden kiintymyssuhteilla on huomattava merkitys lapsen kehityksen kannalta. Varhaiskasvattajien sekä vanhempien ja huoltajien välisen yhteistyön, eli kasvatusyhteistyön, näkökulma on oleellisena osana opinnäytetyötäni. Halusin tutkia miten varhaiskasvatuksen työntekijät yhteistyössä lasten vanhempien ja huoltajien kanssa pystyvät parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä. Opinnäytetyössäni selvitin, mitä keinoja varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen on käytössä lasten arjessa niin varhaiskasvatuksessa kuin lasten kotona. Tutkin myös mihin osa-alueisiin lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen lasten kanssa toimivat aikuiset kaipaavat mahdollisesti tukea, neuvoja tai vinkkejä. Osana opinnäytetyöprosessia työstin oppaan lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen, joka sisältönsä soveltuu työvälineeksi lasten kanssa toimimiseen arjessa niin varhaiskasvatuksessa kuin kotonakin.

Opinnäytetyöni alkaa kahdella teorialuvulla, joissa käsittelen muun muassa sosioemotionaalisten taitojen, eli kaveri- ja tunnetaitojen, kehittymistä varhaislapsuudessa. Näissä kappaleissa käsittelen muun muassa tunteita, tunnetaitoja sekä kaveritaitoja. Teorialuvuissa käsittelen myös lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemista varhaiskasvatuksessa sekä kotona, laadukasta varhaiskasvatusta, lapsuuden vuorovaikutussuhteiden merkitystä sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen näkökulmasta sekä kasvatusyhteistyön merkitystä lapsen hyvinvoinnille.

Opinnäytetyössäni käsittelen myös tutkimuksen toteuttamisen prosessia, esittelen tutkimustuloksia sekä tarkastelen aineistoa ja reflektoin omaa oppimistani Johtopäätökset- ja Pohdintaluvuissa. Opinnäytetyöni yhteistyötahona toimii Parkanon kaupungin varhaiskasvatus. Osana toiminnallista opinnäytetyötäni toteutettiin tuotoksena opas kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen työvälineeksi Parkanon kaupungin varhaiskasvatuksen käyttöön. Opas on toteutettu pohjautuen opinnäytetyön teorian tietoon sekä tutkimuksessa esiin nousseiden toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Opas on tarkoitettu käytettäväksi vanhemmille, huoltajille ja varhaiskasvattajille lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen työvälineeksi arjessa.

2 SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN KEHITYS

2.1 Tunteet

Universaalisti on olemassa kuusi perustunnetta (Mielenterveystalo, i.a.). Perustunteet ovat kaikille kulttuureille yhteisiä ja niitä ilmaistaan samankaltaisin elein ja ilmein. Universaalit perustunteet ovat ilo, suru, pelko, inho, suuttumus ja hämmästys. Yleismaailmallisesti tunnistettavissa olevien kasvonilmeiden ja eleiden lisäksi perustunteita on mahdollista tunnistaa vuorovaikutustilanteissa esimerkiksi havainnoimalla puhujan äänenpainoa (Hannukkala ym., 2019, s. 40). Perustunteiden lisäksi on olemassa laaja kirjo tunne-elämäämme rikastuttavia erilaisia muunnelmia ja yhdistelmiä olemassa olevista perustunteista.

Tunteet toimivat päivittäin arjessamme vaikuttavina taustatekijöinä säädellen jatkuvasti kehon ja mielen toimintaa (Sainio ym., 2020, s. 28–30). Tunteiden tehtävänä on havainnoida ympäristöstä hyvinvoinnille hyödyllisiä sekä haitallisia asioita, kuten turvaa ja läheisyyttä tai fyysistä uhkaa ja negatiivisia sosiaalisia tilanteita. Tunteet säätelevät kehon toimintaa aina keskushermostosta ruoansulatukseen ja ne ovat oleellisessa osassa esimerkiksi valintojen ja päätösten tekemistä. Tunteet syntyvät nopeasti, sillä niiden alkuperäisenä tehtävänä on ollut turvata eloonjääminen vaaran uhatessa. Tunteiden avulla ihmisen on mahdollista arvioida ympäristöstä omalle hyvinvoinnille merkityksellisiä tai haitallisia asioita sekä tarkastella omia kehollisia tuntemuksia. Sandberg (2021, s. 155) toteaa tunteiden olevan elimistömme tavoitteellista psyykkisfysiologista toimintaa, jotka näyttäytyvät päivittäin toimintaamme ohjailevina sekä niin fyysisiä kuin psyykkisiäkin voimavarojamme suuntaavina taustatekijöinä. Yhtenä tunteiden olennaisista tehtävistä on ihmisen keskus- ja ääreishermoston tilan sekä yksilön käytöksen säätely (mts. 156–157). Tunteisiin liittyy kehon toiminnan muutoksia, joita aivot käynnistävät, tarkkailevat ja säätelevät.

Tunteet ovat yhteydessä monella tapaa kehon toimintaan ja hyvinvointiin, kuten hengityselimistön, sisäerityksen, sydän- ja verisuonielimistön ja ruoansulatuksen toimintaan keskushermoston tilan säätelyn kautta (Sandberg, 2021, s. 155–157). Huomattava osa aivojen toiminnasta on tiedostamatonta, tunnesysteemien avulla tapahtuvaa ympäristön havainnointia ja sen kautta ihmisen käytöksen säätelyä tilanteeseen sopivalla tavalla (Sainio, 2020, s. 29). Toiminta aivoissa tunneprosessien suhteen on suurimmalta osin tiedostamatonta, jotta aivojen tietoista prosessointikapasiteettia säästyisi muihin tehtäviin. Ihmisen tiedonkäsittelykapasiteetin ollessa

rajallista, automaattinen tunteiden käsittely tehostaa ihmisen toimintaa sekä tekee siitä joustavaa ja sujuvaa. Kyseiset automaattiset tunneprosessit aloittavat toimintansa silloin, kun elimistön fysiologinen tila muuttuu ulkoisten ärsykkeiden vuoksi, tavoitteena saada yksilön tarkkaavaisuus suuntaamaan kyseisen ärsykkeen vaatiman tavan mukaisesti. Juuri nämä automaattiset, reaktiiviset toimintavalmiudet vaativat ihmiseltä kykyä oppia säätelemään omaa toimintaansa haitallisten tunnekaappausten ehkäisemiseksi, jotta tilanteessa olisi mahdollista toimia rationaalisesti. (Sandberg, 2021, s. 155–157; Sainio, 2020, s. 29). Tunteet ovat kaikille yhteisiä, mutta niiden voimakuus sekä ilmaisun ja reagoinnin tavat vaihtelevat riippuen ihmisestä (Hannukkala ym., 2019, s. 39–41). Se, miten kukin kokee ja ilmaisee tunteitaan, riippuu pitkälti ihmisten erilaisista temperamenttipiirteistä sekä opituista kulttuurillisista säännöistä.

Tunteet ilmaisevat sitä, kuinka mieluisina koemme kulloisenkin tilanteen elämässämme (Haapsalo ym. 2020, s. 17). Saman päivän aikana kohtaamme useita tunnetiloja. Arjessa tunteet siis tulevat ja menevät. Tunteet eroavat niiden kestoltaan ja voimakkuudeltaan mielialasta. Tunteet ovat usein jäsentymättömiä, epätarkkoja ja nopeita. Ne saattavat johtaa virhetulkintoihin ja ohjata yksilöä harhaan, jos hän toimii vain tunteidensa vallassa. Ihmisen tunne-elämän nähdään olevan tasapainossa silloin, kun tunteet ilmenevät tarkoituksenmukaisesti sekä sopivalla voimakkuudella kulloiseenkin tilanteeseen nähden. Mieliala on tunteeseen verrattuna pidempikestoinen tila, eikä se ohjaa yksilön toimintaa samalla voimakkuudella kuin tunteet. Yksilön mielialalla on kuitenkin suuri merkitys yhteydessä siihen, miten ja minkälaisia tunteita yksilö kokee, esimerkiksi masentuneen ilon tuntemukset jäävät usein tavallista vähäisemmiksi. (Hannukkala ym. 2019, s. 40). Haapsalo ym. (2020, s. 17) korostavat eroa käsitteiden ”tunne” ja ”tunnekuuhu” välillä. Tunteet kertovat siitä, ovatko tarpeemme täyttyneet, kun taas tunnekuuhu kertoo yksilön voimattomuuden tunteesta tai neuvottomuudesta tilanteessa.

Haapsalon ym. (2020, s. 17) lisäksi myös Köngäs (2019, s. 80) tuo esille tilanteita, joissa ihminen saattaa toimia kontrolloimattomalla tuntuvalta tavalla eli tunnekaappauksen vallassa. Köngäs korostaa, että tunnekaappaukset ovat ymmärrettäviä lapsilla, sillä heidän aivonsa eivät vielä täysin ole kehittyneet. Toisaalta taas tunnekaappauksen varassa toimiminen aikuisiällä saattaa kertoa esimerkiksi heikoista tunteiden säätely- ja käsittelytaidoista. Ihmisen kyky säädellä omia tunteitaan on läpi elämän suuressa osassa kaikkea ihmisen toimintaa. Kuitenkin, kun kyseessä on lapsi, tunteiden säätelyjärjestelmä ei ole vielä täysin kehittynyt, eikä lapsi näin ollen vielä osaa joka tilanteessa säädellä itseään tunnereaktion ottaessa vallan. Lapsen on kuitenkin tärkeää kohdata ja oppia tunnistamaan monenlaisia tunteita. Tunteita ja niiden

käsittelyä lapsen on mahdollista oppia tunnetaitojen harjaantumisen kautta (Sandberg, 2021, s. 157–159).

2.2 Tunnetaidot

Tunnetaidot ovat keinoja tunteiden säätelyyn (Sandberg, 2021, s. 149). Tunnetaidot ovat muiden taitojen rinnalla opeteltavissa olevia taitoja ja kyseisten taitojen hallitseminen luokin vakaan pohjan useille elämässämme tarvittaville taidoille (Köngäs, 2019, s. 36). Tunnetaidot pitävät sisällään tunneälyn käsitteen. Tunneälykkyydellä tarkoitetaan aivojen neurologista valmiutta vastaanottaa sekä ymmärtää ja käsitellä tunteita. Myös yksilön kyky säädellä tunneprosesseja ja tunnereaktioita sisältyy tunneälykkyyteen. Sandberg (2021, s. 149) yhtyy Köngäksen (2019) ajatuksiin siitä, että niin aikuiset kuin lapsetkin tarvitsevat tunnetaitoja sisäisten ja ulkoisten ärsykkeiden sekä impulssien kontrollointiin. Sandberg korostaa tunteiden säätelytaitojen kehittymisen vaikuttavan merkittävästi sekä lapsen fyysiseen kuin myös psyykkiseen kehittymiseen. Lapsella, joka kykenee tunnistamaan sekä nimeämään omia ja muiden tunteita, on esimerkiksi tutkitusti paremmat sosiaaliset taidot. Sandberg korostaa, että automatisoituakseen tunnetaidot vaativat lapselta paljon pitkäjänteistä harjoittelua sekä toistoja monissa arjen tilanteissa (mts. 150). Kaiken tämän ohella tulee ottaa huomioon, että lapsen tunnetaitojen vahvistuminen on yhteydessä aivojen keskushermoston kehitykseen, lapsi ei kykene oppimaan määräänsä enempää ennen kuin hänen fysiologinen kehityksensä on tarvittavassa pisteessä, jotta uusien taitojen vastaanottaminen on mahdollista (Sainio ym. 2020, s. 21). Lapsen nopeat ja yllättävät tunnetilojen vaihtelut sekä nopeasti heräävät toimintavalmiudet estävät lapsen tavoitteellisen ja pitkäjänteisen toiminnan tilanteeseen sopivalla tavalla. Tämänkaltaisissa tilanteissa lapsen käytös saattaa olla usein uhmakasta, itkuista tai vetäytyvää. Myös tarkkaavaisuuden suuntaamisessa saattaa olla haasteita. Näissä tilanteissa esiintyy tarvetta tunnetaitojen vahvistamiselle ja tukemiselle sekä yhdessä lapsen kanssa kyseisten taitojen harjoittelulle (mts. 23).

Tunnetaidot rakentuvat lapsena vuorovaikutuksessa vanhempien ja muiden lapselle läheisten ihmisten kanssa (Hannukkala, 2019, s. 42). Jotta lapsen tunnetaidot kehittyisivät tarpeellisella tavalla, tarvitsee lapsi aikuisten tukea läpi eri ikäkausien. Lapsi tarvitsee ympärilleen aikuisia, jotka vastaavat lapsen perustarpeisiin, rakastavat lasta ja hyväksyvät hänet sellaisena kuin on sekä tarjoavat lapselle säännöllisen ja turvallisen arjen, joka sisältää hoivaa ja

kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Lisäksi oppiakseen tunnetaitoja, tarvitsee lapsi aikuisen myös sanoittamaan ja peilaamaan omia tunteitaan.

Tunnetaitoja tarvitaan niin omien ja muiden tunteiden tunnistamiseen ja käsittelyyn kuin myös omien tunteiden ilmaisemiseen (Opetushallitus, i.a.a.). Tunnetaidot vaikuttavat ihmisen elämässä monilla osa-alueilla. Tunnetaitojen tiedetään vaikuttavan esimerkiksi sosiaaliseen kyvykkyyteen ja koulusuoriutumiseen, taitoon auttaa muita sekä varmuuteen omasta kyvykkyydestään ongelmanratkaisussa. Opetushallitus osoittaa hyvillä tunnetaidoilla olevan myös yhteyden esimerkiksi päihteiden- ja väkivallan käytön määrään kuin myös terveyteen ja työuran kehittymiseen aikuisuudessa. Myös Köngäs (2019, s. 110) painottaa, kuinka oikeanlaisella tunnekasvatuksella on mahdollista ehkäistä niin syrjäytymistä, väkivaltaisuutta kuin yksinäisyyttäkin. Ennen kaikkea hyvät tunnetaidot lisäävät yksilön arjen voimavaroja, parantavat toimintakykyä sekä vahvistavat ihmissuhteita (Hannukkala, 2019, s. 46).

2.2.1 Tunnetaitojen osa-alueet

Opetushallituksen (OPH, i.a.a.) mukaan tunnetaidot kehittyvät osa-alue kerrallaan lapsen kasvaessa. Jo pieni vauva tunnistaa toisten kasvoilta heidän tunnetilojaan ja reagoi esimerkiksi itkuun itkulla. Lapsen ollessa kaksivuotias osaa hän jo vaikuttaa tietoisesti muiden tunnetiloihin, esimerkiksi lohduttamalla tai kiusaamalla. Kun lapsi on kolmevuotias, alkaa hänen tunnetaitonsa kehittyä jo hieman enemmän. Opetushallituksen mukaan kolmevuotias osaa jo osittain asettaa itseään muiden asemaan ja esimerkiksi kuvitella miltä muista tuntuu. Lapsen ollessa neljävuotias, osaa hän jo opittujen taitojen lisäksi piilotella omia tunteitaan. Tarkastellessa viisivuotiaan lapsen tunnetaitoja, nostaa Opetushallitus esille etenkin lapsen taidon omien ja muiden tunteiden tunnistamiseen ja nimeämiseen. Tunnetaitojen harjaantuminen ei suinkaan lopu viisivuotiaana, vaan niiden harjoittelu jatkuu läpi elämän. Vahva pohja hyvälle tunnetaidoille kuitenkin luodaan varhaisessa vaiheessa.

Köngäs (2019, s. 41) esittää tunnetaitojen osa-alueita tunneälyteorian nelihaaraisen mallin avulla. Köngäs kuvailee teoksessaan Mayer'n ja Saloveyn (1997) luomaa tunneälyteorian mallia ”Four Branched Model”, jonka mukaan tunneälyn osa-alueet jakautuvat neljään osaan: tunteiden tunnistamiseen, tunteiden vaikuttavuuteen, tunteiden ymmärtämiseen sekä tunteiden säätelyyn. Osa-alueet ovat toisiinsa nähden hierarkkisessa suhteessa, eli vasta sisäistettyä ensimmäisen osa-alueen on mahdollista siirtyä seuraavan haaraan. Ensimmäisenä osa-

alueena on tunteiden tunnistaminen. Köngäs havainnollistaa tunteiden tunnistamisen osa-alueen pitävän sisällään kyvyn havaita tunteita itsessä ja muissa, kyvyn sisäistää havaitsemiaan tunnetiloja sekä kyvyn ilmaista tunteitaan kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Toinen osa-alue, eli tunteiden vaikuttavuus, kuvastaa tunteiden merkitystä päätöksenteon tukena. Tämä edellyttää, että tunteet ovat riittävän tunnistettavia ja tiedostettuja, jotta niitä voidaan käyttää tukena päätöksiä muodostaessa. Tunteet ohjaavat ajattelua merkitykselliseen informaatioon sekä rohkaisevat sopiviin ongelmien lähestymistapoihin. Kolmantena osa-alueena Köngäs esittää tunteiden ymmärtämisen. Tunteiden ymmärtämisen osa-alue pitää sisällään niin kyvyn nimetä tunteita kuin myös kyvyn tunnistaa tunteiden ja vuorovaikutuksen viestinnän yhteyksiä. Osa-alueen esitetään pitävän sisällään lisäksi tunteiden analysoinnin, eli kyvyn tulkita merkityksiä sekä oletettavia siirtymiä tunteesta toiseen. Köngäs kuvailee Mayer'n ja Saloveyn alleviivaavan myös kykyä ymmärtää ja tulkita vaikeaselkoisia tunteita olennaisena osana tunteiden ymmärtämisen osa-alueita. Viimeisenä, eli neljäntenä, osa-alueena Köngäs esittää Mayer'n ja Saloveyn teoriassa tunteiden säätelämisen haaran. Tunteiden säätelämisen osa-alue korostaa omien tunteiden reflektiivistä tarkastelua ja tunteiden hallintaa omassa arjessa. Esimerkiksi kyky pysyä avoimena kaikille tunteille on nostettu yhdeksi osa-alueen taidoista. Teoriassa korostetaan, että omien sekä muiden tunteiden reflektiivinen tarkkailu sekä kyvykyys hallita omia tunteita ovat avainasemassa sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen näkökulmasta.

Hannukkala (2019, s. 46) korostaa, että harjaantuakseen tunnetaitojen saralla, tulisi lapsen päästä harjoittelemaan sen kaikkia osa-alueita ja niiden sisältämiä taitoja. Esimerkiksi kyky havaita ja tiedostaa niin omia kuin muidenkin tunteita on tunnetaitojen perusta, mutta toisaalta ilman omien tunteiden tiedostamista ja tunnistamista, on mahdotonta myöskään havaita tunteita muissa ihmisissä. Lapsi ei myöskään opi tunnetaitoja yhdessä yössä, vaan voidaan puhua enemmänkin jatkumosta, jossa lapsi oppii tunnetaitoja läpi koko lapsuutensa (Riihonen ym., 2020, s. 34–35). Riihonen ym. korostavat, kuinka lapsen sosiaalinen ympäristö vaikuttaa suuresti siihen, millä tavalla on sopivaa käyttäytyä missäkin tilanteessa. Näin ollen lapsen eri toimintaympäristöissä on erilaisia tapoja ja käytäntöjä, kuten esimerkiksi lapsen kotona ja varhaiskasvatuksessa. Tämä tuo syvyyttä tunnetaitojen opetteluun, sillä erilaiset oppimisympäristöt mahdollistavat lapsen tunnetaitojen opettelun laajasti eri ihmisten parissa, jolloin kaikki tunnetaitojen osa-alueet saavat osakseen harjoitusta turvallisten aikuisten tukiessa lapsen oppimisprosessia.

2.2.2 Tunnetaitojen merkitys elämässä

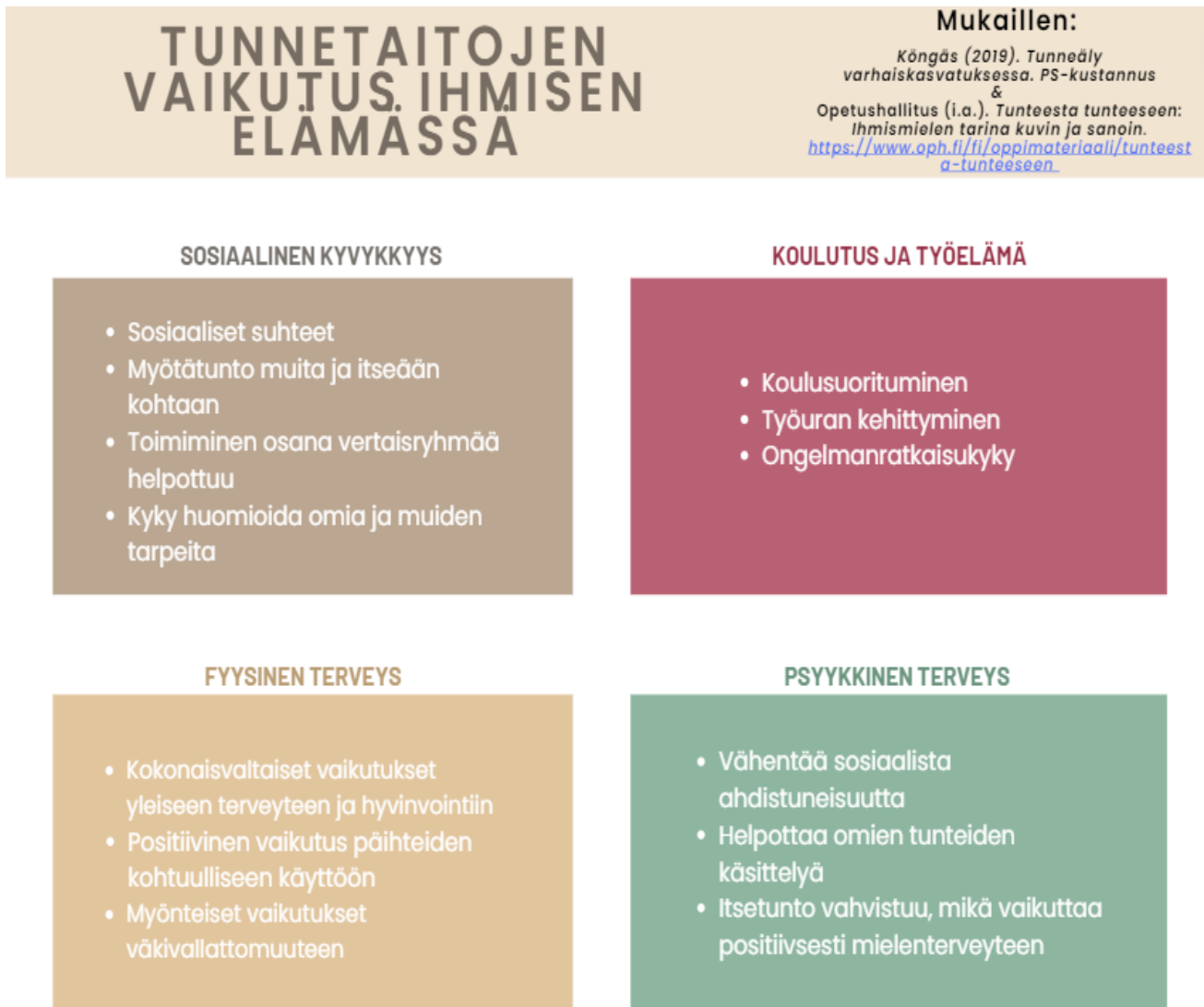
Lasten kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja ennen kaikkea suhteet vertaisiin, eli muihin lapsiin, ovat tärkeitä (Hannukkala ym., 2015, s. 65). Haapsalo ym. (2020, s. 75) taas korostavat tunnetaitojen merkitystä etenkin vuorovaikutustaitojen, eli kaveritaitojen, kehittymisen kannalta. Hyvät tunnetaidot tukevat myös lapsen kaveritaitojen kehittymistä. Näin ollen tunnetaitoja, kuten esimerkiksi tunteiden tunnistamista ja säätelyä, tulisi opettaa lapsille kuten mitä tahansa muitakin taitoja. Oppiakseen tunnetaitoja lapsi tarvitsee elämäänsä positiivisia sekä turvallisia vuorovaikutussuhteita ja luotettavia aikuisia oppiakseen nimeämään niin tunteita kuin niiden syitä ja seurauksiakin. Tunnetaitojen harjoittelu onkin tärkeää yhtä lailla kotona kuin varhaiskasvatuksessa, sillä näissä ympäristöissä lapsella on ympärillään turvallisia aikuisia sekä vertaisryhmän lapset tukemassa tunnetaitojen kehittymistä. (mts. 76).

Tunnetaidoilla on tutkitusti vaikutuksia moneen elämän osa-alueeseen (Hannukkala, 2019, s. 46). Parhaimmillaan ne lisäävät elämän mielekkyyttä, arjen voimavaroja sekä lisäävät toimintakykyä ja vahvistavat ihmissuhteita. Tunnetaidoilla on laajasti vaikutuksia niin yksilön fyysiseen kuin psyykkiseen terveyteen sekä sosiaaliseen kyvykkyyteen kuin myös menestykseen koulu- ja työelämässä. Hyvien tunnetaitojen avulla esimerkiksi vuorovaikutus sosiaalisissa suhteissa onnistuu helposti ja on antoisaa kaikille osapuolille (Köngäs, 2019, s. 41). Tunnetaitojen hallitseminen vaikuttaa muun muassa omien ja muiden tunteiden havaitsemiseen ja tunnistamiseen sekä omien ja muiden tunteiden hyväksyvään kohtaamiseen ja kykyyn ilmaista omia tunteita. Kaiken kaikkiaan hyvien tunnetaitojen myötä toimiminen osana vertaisryhmää on sujuvaa ja kyky huomioida niin omia kuin muiden tunteita on helppoa.

Yksilön hyvät tunnetaidot ovat myös tutkitusti yhteydessä niin koulusuoriutumiseen, työuran kehittymiseen kuin myös yleisesti yksilön ongelmanratkaisukykyyn (Opetushallitus, i.a.a.). Ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvointi liittyy vahvasti tunnetaitoihin ja vastavuoroisesti tunnetaitojen hallinnalla on vahva yhteys niin yksilön psyykkiseen kuin fyysiseenkin terveydentilaan (Hannukkala, 2019, s. 46). Yksilön psyykkisen terveyden näkökulmasta tunnetaidot muun muassa helpottavat omien tunteiden käsittelyä, vähentävät sosiaalista ahdistuneisuutta sekä vahvistavat yksilön itsetuntoa, jolla on suuri vaikutus mielenterveyteen ja sitä kautta myös kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja elämän mielekkyyteen. Myös fyysisen terveyden näkökulmasta tunnetaidoilla on kokonaisvaltainen merkitys yksilön hyvinvoinnin kannalta. Tunnetaitojen hallinnan myötä kertyvät voimavarat sekä elämönhallinnantaidot vaikuttavat niin ikään

positiivisesti väkivallattomuuteen, päihteiden kohtuulliseen käyttöön kuin myös muilta osin yleiseen terveydentilaan ja hyvinvointiin.

Taulukko 1. Tunnetaitojen vaikutus ihmisen elämässä. Mukailten: Köngäs (2019, s. 41) & Opetushallitus (i.a.a.).

Sen lisäksi, että tunnetaidot ovat avainasemassa ihmissuhteiden muodostamisen kannalta, on tunnetaitojen merkitys oleellinen myös lapsen itsetunnon kehittymisen suhteen (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019, s. 98). Cacciatore ja Korteniemi-Poikela korostavat, että lapselle muodostuu positiivinen käsitys itsestään silloin, kun hänellä on ympärillään kannustavia ihmisiä ja luotettava ilmapiiri, jossa hän saa harjoitella elämässä tarvittavia taitoja. Cacciatore ja Korteniemi-Poikela lisäävät heikon itsetunnon ennustavan heikkoa menestystä myöhemmässä

elämässä, kun taas hyvä itsetunto suojaa ihmistä elämän paineissa ja mahdollisissa vastoinkäymisissä. Näin ollen hyvän itsetunnon omaava ihminen uskaltaa tarttua haasteisiin ja kokea itsensä haastamisen kautta onnistumisia. Hyvä itsetunto ehkäisee alakuloa, lisää tyytyväisyyttä sekä ylläpitää yleisesti hyvinvointia sekä hyvää mielenterveyttä (mts. 99). Myös Huttunen ja Koivula (2018, s. 7–15) tuovat esiin näkökulmaa sosiaalisten taitojen vaikutuksista elämänkaaren myöhemmissä vaiheissa. Huttunen ja Koivula avaavat, kuinka tutkimukset osoittavat selkeää yhtenäisyyttä sosiaalisten taitojen ja yksilön hyvinvoinnin sekä elämässä pärjäämisen välillä. Lisäksi he tuovat esille tutkimuksissa havaittua positiivista korrelaatiota myös varhaislapsuudessa harjoiteltujen ja tuettujen sosiaalisten taitojen sekä lapsen kouluvalmiuden ja koulumenestyksen välillä.

2.3 Kaveritaidot

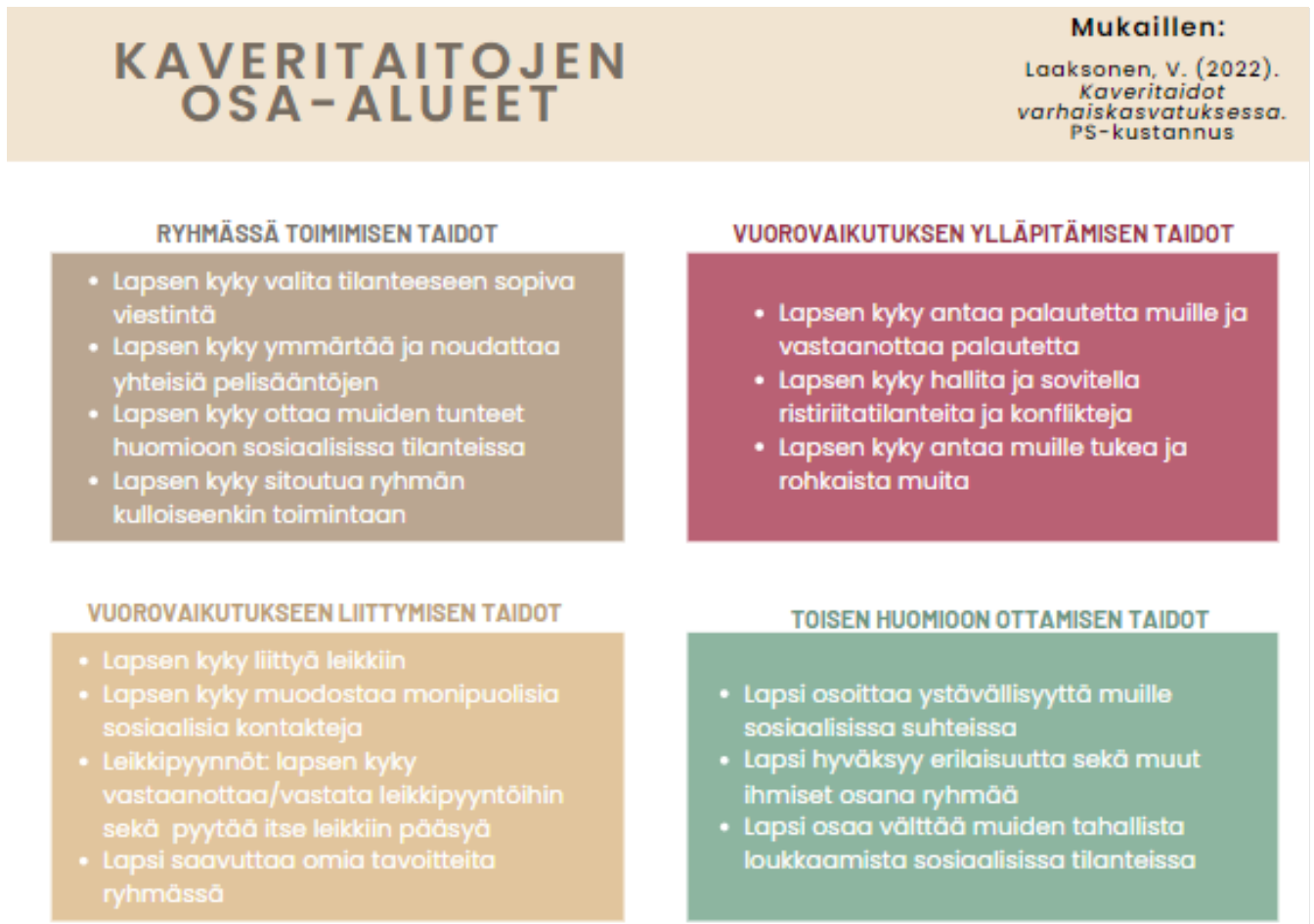
Opetushallitus (i.a.b) kuvaa kaveritaitojen olevan sosiaalisia taitoja, joita tarvitaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kaveritaidoista puhuttaessa usein rinnakkain käytettyjä käsitteitä ovat vuorovaikutustaidot, sosiaaliset taidot sekä sosiaalinen kompetenssi (Laaksonen, 2022, s. 76–77). Laaksonen kuitenkin alleviivaa, että käsitteistä ainoastaan kaveritaidot kiinnostavat huomion juuri vertaisryhmien jäsenten välillä tapahtuvaan keskinäiseen vuorovaikutukseen. Opetushallituksen (i.a.b) mukaan kaveritaitojen kehittymisen taustalla vaikuttavia tekijöitä ovat etenkin yksilön itsetuntemus sekä itsemyötätunto. Erityisesti suhteet muihin lapsiin ovat tärkeitä lapselle jo pienestä pitäen. Myös Novick (2018) korostaa ennen kaikkea lapsuudessa luotujen ystävyysuhteiden merkitystä. Ne rakentavat pohjaa niin pitkäaikaisille ystävyysuhteille, mutta ovat samalla tärkeitä myös esimerkiksi kaveri- ja tunnetaitojen, eli sosiaalisten taitojen, harjoittelulle. Lisäksi lapsuudessa luodut ystävyysuhteet kasvattavat lapsen itsetuntoa ja luottamusta itseään ja muita kohtaan, josta on hyötyä myös tulevaisuuden ystävyysuhteita ajatellen. Novick korostaa, kuinka sosiaaliset taidot ovat osana jokapäiväistä elämäämme. Jo lapsuudesta alkaen aina vanhuuteen saakka kohtaamme muita ihmisiä päivittäisessä arjessamme. Oli kyseessä sitten lapsuuden vertaissuhteet ja ystävät tai sitten myöhemmin koulumaailman sosiaaliset suhteet ja aikuisuudessa työelämä, on kaveritaidoista hyötyä kaikilla osa-alueilla. Novick alleviivaa, että ilman näitä sosiaalisia taitoja on todella haastavaa selvitä arjesta. Hän myös muistuttaa, että sosiaaliset taidot, kuten kaveritaidot, eivät synny tai vahvistu itsestään, vaan myös ne vaativat aktiivista harjoittelua niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin.

Myös Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL, 2022) tuo esille kuinka hyvillä kaverisuhteilla on huomattava positiivinen vaikutus lapsen kasvulle ja kehitykselle. Kotona muodostettu lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde luo pohjaa lapsen sosiaalisille taidoille, joita myöhemmin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa lapsi voi hyödyntää. Varhaiskasvatuksen arjessa lapsi tarvitsee kaveritaitoja niin ryhmässä toimimiseen kuin myös kaverisuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan kaveritaidot tukevat lapsen kykyä tutustua muihin vertaisiin ryhmässä sekä liittyä leikkeihin. Myös lapsen kyky huomioida muita ja ilmaista itseään on mahdollista kaveritaitojen kehittymisen myötä. Olennaisena osana kaveritaitoja kehitty myös lapsen kyky tunnistaa niin omia kuin muiden tunnetiloja ja kokea empatiaa muita kohtaan.

2.3.1 Kaveritaitojen osa-alueet

Kaveritaitoja ovat muun muassa kyky keskustella ja ilmaista itseään ja omia ajatuksiaan, kyky kuunnella toisia, kyky samaistua ja ottaa muut huomioon, kyky pyytää ja antaa apua tarvittaessa (Salmenrinne ym., i.a.). Myös lojaalius ja luotettavuus sekä kyky ilmaista omia mielipiteitä muita kunnioittavasti ja kyky kunnioittaa muiden mielipiteitä sekä hyväksyä erilaiset näkökulmat kuuluvat kaveritaitojen osa-alueisiin. Hyviin kaveritaitoihin kuuluu niin ikään myös kyky pitää omista rajoista kiinni, mutta myös muiden asettamien rajojen kunnioittaminen (Suomen Punainen Risti, i.a). Kaveritaidot voidaan jakaa eri osa-alueisiin sen mukaan, mitä taitoja kulloinkin tarkastellaan (Laaksonen, 2022, s. 87). Laaksonen mukaan kaveritaidot on mahdollista jakaa neljään osa-alueeseen väitöskirjansa (2014) tutkimustulosten perusteella. Laaksonen korostaa, että kaveritaitojen osa-alueet auttavat ymmärtämään kyseisten taitojen moninaista kirjoa laajemmin. Kaveritaidot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, jotka näkyvät eri tavoin lasten toimiessa vertaisryhmissä. Kaveritaitojen neljä osa-aluetta Laaksonen mukaan ovat ryhmässä toimimisen taidot, vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot, vuorovaikutukseen liittymisen taidot sekä toisten huomioon ottamisen taidot.

Taulukko 2. Kaveritaitojen osa-alueet. Mukailten: Laaksonen (2022, s. 87).

Kaveritaitojen osa-alueista ryhmässä toimimisen taidot liittyvät vahvasti vuorovaikutustilanteisiin ja niiden dynamiikkaan (Laaksonen, 2022, s. 93). Ryhmässä toimimisen taidot pitävät sisällään muun muassa kyvyn sitoutua ryhmän toimintaan, kyvyn havainnoida ja valita kulloiseenkin vuorovaikutustilanteeseen sopiva viestintätapa, kyvyn ottaa toisten tunteet huomioon sekä kyvyn ymmärtää ja noudattaa ryhmässä sovittuja pelisääntöjä (mts. 91). Ryhmässä toimimisen taitoja on mahdollista tarkastella havainnoimalla lapsen toimintaa osaamistavoitteiden avulla. Havainnoinnin pohjalla toimii ryhmässä toimimisen taidon osaamisalueet. Lapsi hallitsee kaveritaitojen kokonaisuudesta ryhmässä toimimisen taidot silloin, kun lapsi osaa viestiä muiden kanssa kulloiseenkin tilanteeseen sopivalla tavalla ja viestintä on tarkoituksenmukaista sekä muiden tunteet ja viestintätavat huomioon ottavaa, lapsi ymmärtää ja kykenee noudattamaan ryhmän yhteisiä pelisääntöjä sekä lapsi osaa sitoutua ryhmään ja sen kulloiseenkin toimintaan. Lapsen toiminnassa tilanteeseen sopiva vuorovaikutus ja viestintä nähdään esimerkiksi sopivana kielenkäyttönä, puheenvuorojen ottamisena sekä oman äänenkäytön säätelynä tilanteeseen sopivaksi. Tarkoituksen mukainen viestintä taas ottaa huomioon vuorovaikutuksen ja viestinnän vastavuoroisuuden, eli antaako lapsi muille tilaa mahdollistaen ryhmän

sujuvan toiminnan sekä miten lapsi ottaa tilaa itselleen ja saavuttaa omia tavoitteitaan toiminnassaan. Yhteisten pelisääntöjen noudattamiseen kuuluu esimerkiksi lapsen kyky jakaa aikuisen huomioita muiden vertaisten kanssa sekä ohjeiden kuuntelun taito. Myös oman vuoron odottaminen ja tavaroiden jakaminen kuuluvat opeteltaviin taitoihin lapsen kehityksen polulla. Ryhmän toimintaan sitoutumisen osaamistavoite kiinnittää huomiota lapsen toimintaan osana ryhmää, esimerkiksi lapsen sitoutumisesta ja kiinnittymisestä leikkiin sekä leikin kehittämiseen muiden vertaisten kanssa. Toisten huomioon ottamisen taidoilla on huomattava merkitys esimerkiksi kiusaamisen ja muiden sosiaalisten pulmien ehkäisyssä (mts. 92–94). Laaksonen (2022, s. 132–134) kuvaa toisten huomioon ottamisen tarkoittavan niitä hetkiä, joissa lapsen on mahdollista vahvistaa vuorovaikutussuhteita ja ryhmän yhteisöllisyyttä omien tekojensa kautta. Kaveritaitojen osa-alueena toisten huomioon ottamisen taidot pitävät sisällään lapsen kyvyn ottaa muut huomioon muita sekä lapsen kyvyn tehdä kompromisseja vertaisten kanssa. Toisten huomioon ottamisella tarkoitetaan esimerkiksi muiden tervehtimistä, kaikkien ryhmän jäsenten huomioimista sekä erilaisuuden hyväksymistä sosiaalisissa suhteissa. Myös se, että lapsi on ystävällinen muille sekä välttää toisten tahallista loukkaamista kuuluu hyviin kaveritaitoihin. Esimerkiksi hymyyn vastaaminen hymyllä ja toisten tervehtiminen ovat merkkejä lapsen ystävällisyyden osoittamisesta muille. Toisten huomioon ottamiseen liittyy vahvasti muiden loukkaamisen välttäminen, tämä edellyttää lapselta kykyä tunnistaa muiden tunteita ja kykyä asettua toisen asemaan. Lapsi joka hallitsee toisten huomioon ottamisen taidot osaa vuorovaikutustilanteissa käyttäytyä muita kohtaan kunnioittavasti ja arvostavasti.

Yhtenä neljästä kaveritaitojen osa-alueesta Laaksonen (2022, s. 104–106) nostaa esiin vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot. Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot keskittyvät niihin kaveritaitojen osa-alueisiin, jotka ovat tärkeitä etenkin kaverisuhteiden ylläpitämisen näkökulmasta. Laaksonen mukaan voidaan ajatella, että vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot perustuvat lapsen kyvylle antaa ja vastaanottaa palautetta. Vuorovaikutuksen ylläpitämisen osaamistavoitteina nähdään lapsen kyky antaa palautetta toisille ja kyky vastaanottaa palautetta muilta, kyky hallita ja sovittaa konfliktitilanteita oma-aloitteisesti sekä kyky rohkaista ja tukea vertaisia. Lapsen kyky antaa ja vastaanottaa palautetta nähdään perustana vuorovaikutussuhteiden luomiselle, sillä toisiin tutustuminen vaatii lapselta kykyä kertoa omista toiveistaan kuin myös kykyä kuunnella ja kunnioittaa muiden toiveita. Konfliktien ja ristiriitatilanteiden selvittäminen kuuluu osana vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitoihin. Konfliktit ovat luonnollinen osa vuorovaikutussuhteita ja erilaisten ristiriitatilanteiden selvittäminen rakentavasti on tärkeä taito oppia lapsuudessa, sillä siitä on etua myös myöhemmässä elämässä. Vuorovaikutuksen

ylläpitämisen taitoihin kuuluva tuen antaminen ja muiden rohkaiseminen edellyttävät lapselta taitoa tunnistaa muiden tunteita ja heidän tarpeitaan, oleellisena osana on sanattomien viestien tulkitseminen ja lapsen empatiakyky.

Neljäntenä kaveritaitojen osa-alueena Laaksonen (2022, s. 118) nostaa esiin vuorovaikutukseen liittymisen taidot, joissa korostuvat lapsen aktiivisen ja oma-aloitteisen osallistumisen merkitys. Laaksosen mukaan vuorovaikutukseen liittymisen taitoja on mahdollista tarkastella niin yksilön kuin ryhmän näkökulmasta. Ryhmän näkökulmasta vuorovaikutukseen liittymisen taidot ovat vahvasti yhteydessä hyväksynnän ja torjunnan dynamiikkaan ryhmän sisäisissä vuorovaikutussuhteissa. Yksilön näkökulmasta taas vuorovaikutukseen liittymisen taidot liittyvät siihen, kuinka oma-aloitteisesti lapsi pääsee mukaan ryhmässä itseään kiinnostavaan toimintaan. Vuorovaikutukseen liittymisen taidoissa lapsen toiminnassa on oleellista havainnoida, miten lapsi käyttäytyy sosiaalisesti suhteessa ryhmään ja muihin vertaisiin. Lapsen kyky lähestyä muita lapsia, mennä mukaan ryhmän toimintaan ja tehdä leikkialoitteita vertaisille ovat kaikki oleellisena osana lapsen ryhmään liittymisen taitoja. Vuorovaikutukseen liittymisen taitojen osaamistavoitteissa yhtä tärkeänä osana on se, että lapsi suhtautuu muiden vertaisten leikkiin osallistumiseen myönteisellä tavalla. Sen lisäksi, että lapsi itse osallistuu muiden leikkeihin, on tärkeää hyväksyä myös muut osana ryhmää ja ottaa heidät mukaan toimintaan. Myös se, että lapsi pystyy saavuttamaan omia henkilökohtaisia tavoitteitaan sopivissa määrin vertaisryhmässä, on tärkeä osa vuorovaikutukseen liittymisen taitojen kokonaisuutta. Omien tavoitteiden saavuttamisella ryhmätoiminnassa Laaksonen (mts. 120–121) tarkoittaa ennen kaikkea lapsen omien toiveiden toteutumista häntä itseään kiinnostavaan toimintaan liittyen, jolloin lapsi saa omia toiveitaan esiin ryhmätoiminnassa, ja siten oppii antamaan tilaa myös muiden tarpeille ja toiveille.

2.3.2 Kaveritaitojen merkitys elämässä

Kaveritaitoja tarvitaan elämässä muun muassa uusiin ihmisiin tutustuessa, mutta myös olemassa olevien ihmissuhteiden ylläpitämisessä (Salmenrinne ym., i.a.). Lisäksi hyvät kaveritaidot tukevat yksilön myönteisen minäkuvan kehitystä. Aikuisuudessa hyvillä kaveritaidoilla on suuri merkitys esimerkiksi parisuhteessa, työelämässä ja koulumaailmassa pärjäämisen näkökulmasta. Varhaislapsuudessa koetut myönteiset kokemukset kavereiden kanssa vahvistavat lapsen minäkuvaa ja rohkaisevat toimimaan vertaisten kanssa sekä muissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa jatkossakin (Laaksonen, 2022, s. 11). Lisäksi kaveritaitojen

vahvistaminen heti varhaislapsuudesta alkaen auttaa yksinäisyyden ja kiusaamisen ennaltaehkäisyprosessissa. Laaksonen alleviivaa kaveritaitojen roolia lapsuuden kehitysprosessissa, sillä ne liittyvät useisiin lapsuudessa opittaviin tärkeisiin taitoihin, kuten itsesäätelytaitoihin, tunnetaitoihin, leikkitaitoihin sekä lapsen muodostamaan käsitykseen itsestään (mts. 77). Lapsen kaveritaidoilla on lisäksi tärkeä vaikutus hänen toimijuutensa ja osallisuuden vahvistamiseen sekä kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen, unohtamatta kaveritaitojen merkitystä lapsen vuorovaikutussuhteiden rakentumisen ja yhteisöön kiinnittymisen kannalta (Hannukkala ym., 2019, s. 118). Yhteisöihin kuulumisen sekä hyvät sosiaaliset suhteet ovat olennainen osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Jokaisen on tärkeää saada tuntee olevansa yhteisöissä arvokas ja tarpeellinen, sillä vuorovaikutussuhteissa vaikuttamme aina väijäämättä toisiimme.

Ihmiset toimivat jonkinasteisissa sosiaalisissa suhteissa päivittäisessä arjessaan ja etenkin toisten vastavuoroinen kohtaaminen edellyttää hyviä kaveritaitoja (Hannukkala ym., 2019, s. 131). Ihmisen ollessa sosiaalinen olento tarvitsee hän ympärilleen sosiaalisia suhteita ja verkostoja. Ennen kaikkea pysyvät sosiaaliset suhteet, kuten ystävyysuhteet tuovat elämäämme turvallisuutta. Hyvät kaveritaidot tukevat siis lapsen elämää aina pitkälle aikuisuuteen saakka. Kaveritaitojen vaikutus yksilön itsetuntoon ja myönteiseen minäkuvaan on merkittävä niin lapsuudessa kuin vanhemmallakin iällä (Laaksonen. 2022, s. 45). Hyvät kaveritaidot mahdollistavat vuorovaikutussuhteiden rakentamisen ja niiden ylläpitämisen. Lisäksi tasapainoiset vertaisuhteet tukevat lapsen myönteistä kehitystä monella osa-alueella, esimerkiksi vertaisryhmään kuulumisen luo lapselle turvallisuuden ja minäpystyvyyden tunnetta. Kaveritaidot lisäävät tutkitusti myös empatiakykyä ja luottamusta niin itseä kuin muitakin kohtaan sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa läpi elämän (Opetushallitus, i.a.b.).

2.4 Sosioemotionaalisten taitojen kehitys varhaislapsuudessa

Sosioemotionaaliset taidot pitävät sisällään kaveri- ja tunnetaidot (Punainen Risti, i.a.). Kaveritaidot ovat niitä sosiaalisia taitoja, joita tarvitsemme vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Osana sosiaalisia taitoja ovat vahvasti myös tunnetaitojen kokonaisuus, sillä tunteet ohjaavat kaikkea toimintaamme ja käyttäytymistämme sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Lasten kehitys tapahtuu pitkälti vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja suhteet vertaisiin sekä ennen kaikkea lasta hoitaviin turvallisiin aikuisiin ovat tärkeitä (Hannukkala ym., 2015, s. 65). Vertaisryhmään kuulumisen kohentaa lapsen itseluottamusta sekä luo turvallisuuden

tunnetta. Näin ollen lasten tulisikin saada arjessaan onnistumisen kokemuksia muiden lasten kanssa vertaisryhmissä sekä tuntea olevansa osa ryhmää. Varhaislapsuuden (0–6 v) aikana tapahtuva kehitys toimii perustana kaikille myöhemmin opittaville taidoille (Ahonen ym., 2015, Luku 2: Varhaislapsuus). Varhaislapsuudessa lapselle merkittäviä sosiaalisia suhteita ovat ennen kaikkea suhteet häntä hoitaviin aikuisiin, kuten vanhempiin, sukulaisiin ja varhaiskasvat-tajiin.

Ensimmäisenä elinvuotenaan, 0–1-vuotiaana, lapsi on vielä tiukasti kiinni vanhemmissaan, jolloin etusijalla on kosketukseen ja näköhavaintoon perustuvat vuorovaikutustilanteet lasta hoi-vaavien aikuisten kanssa (Ahonen ym., 2015, Luku 2: Vuorovaikutustaitojen kehitys). Pulkki-nen (2022, s. 142) alleviivaa etenkin lapsen kiintymyssuhdetta äitiin. Hän kuvailee etteivät vau-vat aluksi tiedä olevansa muista erillisiä ihmisiä, vaan he kokevat olevansa vielä osana äitiään. Kuitenkin jo syntymästään lähtien on vauva herkkä muiden ihmisten äänille, ilmeille ja eleille. Vauvan ja vanhempien välinen kommunikointi pohjautuukin varhaisina vuosina pitkälti fyysi-seen läheisyyteen, turvalliseen kosketukseen, katsekontaktin luomiseen ja hymyyn sekä lap-sen tarpeista huolehtimiseen (mts. 142–143). Vastasyntyneen lapsen kaikista tärkein kommu-nikaatiokeino häntä hoitavien aikuisten seurassa onkin itku, jonka avulla lapsi viestii tarpeis-taan (Duodecim, 2021). Vaikka ensimmäisten elinvuosien aikana lapsen kommunikaatio on etenkin sanallisesti vähäistä, kehittyvät lapsen sosioemotionaaliset taidot koko ajan synty-mästä lähtien. Vauva kommunikoikin paljon jo ensimmäisten kuukausienkin aikana. Varhai-sella kommunikaatiolla lapsi pyrkii saamaan häntä hoivaavan aikuisen huomion kiinnittymään häneen. Lapsi kommunikoi elein, ilmein ja ääntein. Pieni lapsi osaa osoittaa esineitä sormel-laan ja esimerkiksi ojentaa kätensä aikuista kohti merkkinä siitä, että haluaa syliin (Ahonen ym., 2015, Luku 2: Varhaislapsuus). Ensimmäisen elinvuotensa aikana lapsi oppii hurjasti seuratessaan ja tarkastellessaan ympärillä olevia ihmisiä sekä heidän käytöstään ja ilmeitään sekä sanallista kommunikaatiota niin lapsen itsensä kuin myös muiden ihmisten kanssa (Duo-decim, 2021).

Alle kolmevuotiaana lapsen aivojen muovautuvuus ja siten alttius uusien taitojen omaksumi-selle on poikkeuksellisen suurta (Ahonen ym., 2015, Luku 2: Varhaislapsuus). 1–3-vuotiaana lapsen ymmärrys itsestään erillisenä suhteessa omiin vanhempiinsa syvenee ja lapsi alkaa harjoittelemaan irtaantumista heistä (Duodecim, 2021). Vertaiset alkavat kiinnostamaan lasta enemmän ja näin ollen lapsi hakeutuukin usein mielellään muiden lapsien seuraan. Myös uh-makas käytös ja asetettujen rajojen testaaminen kuuluvat etenkin 2–3 vuoden ikään

varhaislapsuudessa. Lapsen kommunikaatiotaidot kehittyvät ja esimerkiksi sanoja kommunikoinnin avuksi löytyy jo jonkin verran. Lapsen lähestyessä kolmatta ikävuotta, alkaa hän tunnistaa, tiedostaa ja ottaa huomioon jo jonkin verran omia ja muidenkin tunteita. Aikuisten tuella lapsi oppii ottamaan huomioon entistä enemmän myös muiden tunteita, toiveita sekä tarpeita (Mannerheimin lastensuojeluliitto, i.a.). Ikävuosia 3–6 kutsutaan leikki-ikäksi (Duodecim, 2021). Leikki-ikässä lapsen toiminnassa korostuvat tarkoituksellisuus ja omatoimisuus. Lapsen mielikuvitus kehittyy ja esimerkiksi leikeissä alkaa esiintyä yhä enemmän symboliikkaa. Myös pidempiä kaverisuhteita alkaa muodostua ja esimerkiksi vertaisten kanssa leikittävät yhteisleikit alkavat kiinnostaa entistä enemmän. Ikävuosien 3–6 aikana lapsen sosiaalinen kompetenssi laajenee ja monipuolistuu eniten koko varhaislapsuuden aikana. Tähän vaikuttaa merkittävästi lapsen kielellisen kehityksen vaiheet, sillä lapsen kyky kommunikoida niin verbaalisesti kuin nonverbaalisestikin on kehittynyt 3–6 ikävuoteen tullessa huomattavasti. Kehittynyt kielitaito mahdollistaa lapselle uudenlaisen sosiaalisen kanssakäymisen, joka näyttäytyy esimerkiksi lasten innokkuutena mielikuvitus- ja roolileikkejä kohtaan (Ahonen ym., 2015, Luku 2: Sosiaalisesti taitava lapsi). Leikki-ikässä lapsen kaveri- ja tunnetaidot ovat kehittyneet huomattavasti, esimerkiksi kyky ottaa toiset huomioon, oman vuoron odottaminen, ohjeiden seuraaminen ja oman tarkkaavaisuuden suuntaaminen onnistuvat jo paremmin (Duodecim, 2021).

Laaksonen (2022, s. 59) esittää teorian myönteisen vuorovaikutuksen kehästä, jonka mukaan myönteiset kohtaamiset lapsen arjessa vahvistavat lapsen minäkuvaan sekä tunnetta osallisuudesta. Nämä kokemukset auttavat lasta suhtautumaan positiivisesti vertaisryhmässä toimimiseen, jolloin lapsi kykenee rakentamaan vuorovaikutukseen muiden lasten kanssa. Vuorovaikutuksessa toimiminen muiden kanssa taas tukee merkittävästi lapsen kaveritaitojen kehittymistä ja hyvät kaveritaidot taas tukevat osaltaan kaverisuhteiden muodostumista. Kun lapsi onnistuu toimimaan ryhmässä ja luomaan kaverisuhteita, vahvistaa se taas hänen minäkuvaansa ja osallisuuden tunnettaan. Näin syntyy Laaksonen alleviivaava myönteisen vuorovaikutuksen kehä. Repo (2015, s. 26) muistuttaa myös lasten itsesäätelytaitojen olevan olennaisena osana vertaisryhmien toimintaa. Repo korostaa samankaltaista näkemystä, jonka Laaksonen (2022, s. 59) esittää myönteisen vuorovaikutuksen kehän teoriasta. Repo tuo esille, että lasten kaveritaidot kehittyvät etenkin silloin, kun he saavat myönteisiä kokemuksia vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kanssa, kuten esimerkiksi vertaisryhmässä varhaiskasvatuksessa. Tärkeää onkin, että lapsi saa myönteisiä kokemuksia, sillä silloin esimerkiksi lapsen itseluottamus kasvaa sekä hän kohtaa jatkossakin muita lapsia positiivisesti ja näin ollen omaa paremmat lähtökohdat kaverisuhteiden solmimiselle myös tulevaisuudessa (Repo, 2015, s. 152).

3 LASTEN KAVERI- JA TUNNETAITOJEN TUKEMINEN

3.1 Kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, hoidon ja opetuksen muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti toiminnassa käytettävä pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ennen kaikkea edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä oppimista yhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa, mahdollistaen kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille yhdenvertaiset edellytykset elämässä tarvittavien taitojen oppimiselle (Opetushallitus, 2022b, s. 7–20). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan laadukas varhaiskasvatus luo vakaan pohjan lapsen elinikäiselle oppimiselle kaikilla oppimisen osa-alueilla. Myös lasten sosioemotionaalisten taitojen kehityksen tukeminen kuuluu vahvasti varhaiskasvatuksen tehtäviin. (mts.7, 19). Varhaiskasvatuslaissa määrätään, että yhtenä varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lasten toimimista vertaisryhmissä ja ohjata lapsia toisten ihmisten kunnioittamiseen sekä yhteiskunnan jäsenyyteen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku 3§ 8 mom.). Samoin määrää myös Opetushallitus (2022b, s. 14) varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatuksen tehtävistä ja yleisistä tavoitteista, joihin edellä mainittujen kohtien lisäksi kuuluvat vahvasti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy sekä lapsen osallisuuden vahvistaminen tukien lasta kohti aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa.

Opetushallituksen (2017, s. 8–10) laatimassa tilannekartoituksessa, jossa tutkitaan lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemista, korostuu etenkin varhaiskasvattajien merkitys lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen lasten varhaisvuosina. Opetushallituksen selvityksessä Huttunen ym. tähdentävät, kuinka varhaiskasvatuksessa lasten sosioemotionaaliset taidot ovat aivan eri tavalla koetuksella verrattaessa lasten kotioloihin, johtuen varhaiskasvatuksen lapsiryhmien ko'oista. Selvityksessä nousee esiin, että jos lasten sosioemotionaalisten taitojen kehitystä ei varhaiskasvatuksessa ole mahdollista tukea lapsiryhmissä, ovat lapset vaarassa temperamenttipiirteidensä ja muiden luonteenpiirteiden tekijöiden mukaan tulla esimerkiksi syrjityiksi, kiusatuiksi, yksinäisiksi tai toisia häiritseviksi ja kiusaaviksi. Hannukkala ym. (2015, s. 67) korostavat varhaiskasvatuksen merkitystä lasten kaveri- ja tunnetaitojen vahvistamisen suhteen etenkin siitä näkökulmasta, että varhaiskasvatuksessa ryhmän toimintakulttuurilla ja aikuisten vuorovaikutuksella keskenään on suuri merkitys lasten kaverisuhteiden

kehittymiselle vertaisryhmissä. Lisäksi suuri merkitys on varhaiskasvattajien antamalla esimerkillä siitä, kuinka ryhmässä kohdataan toisia ihmisiä ja kuinka esimerkiksi ryhmässä suhtaudutaan erilaisuuteen. Hannukkala ym. alleviivaavat sitä, kuinka varhaiskasvatuksessa lapsiryhmässä tukea sosiaalisten taitojen opetteluun kaipaavat niin sosiaalisesti aktiiviset kuin myös itseksensä viihtyvät lapset.

Ryhmän varhaiskasvattajilla tulee olla osaamista, taitoa ja sensitiivisyyttä tarttua sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen, mutta ennen kaikkea herkkyyttä havaita lapsiryhmässä ilmeneviä tarpeita (Hannukkala ym., 2015, s. 67). Hannukkala ym. esittävät, kuinka sosiaalisesti aktiiviset lapset kaipaavat vertaisryhmässä varhaiskasvattajan ohjausta ja tukea usein konfliktien ennaltaehkäisyyn sekä niiden selvittelyyn, kun taas itseksensä viihtyvät lapset tarvitsevat tukea sosiaalisten taitojen oppimiseen sekä myönteisten kokemusten saamiseen vertaisten kanssa toimimisesta. Itsekseen viihtyvän tai ujon lapsen kohdalla on tärkeää tukea hänen itsetuntonsa vahvistumista sosiaalisten tilanteiden suhteen, jotta hän saisi uskallusta liittyä muiden lasten seuraan (mts. 66). Leskisenoja (2019, s. 73) on samaa mieltä varhaiskasvattajien roolista lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa sekä lapsen itsetunnon vahvistamisessa. Leskisenoja tuo esille, kuinka varhaiskasvattajan on tärkeää varmistaa, että jokainen lapsi tietää kelpaavansa ja olevansa arvokas juuri sellaisena kuin on, tukien näin lapsen itsetunnon kehittymistä.

Leskisenoja (2019, s. 74–76) korostaa lisäksi, kuinka lapsen itsetunnon vahvistamisessa varhaiskasvattajan tehtävänä on vahvistaa ennen kaikkea lapsen uskoa itseensä, omiin taitoihinsa sekä mahdollisuuksiinsa oppia ja kehittyä. Leskisenoja tuo esiin, että lasten sosioemotionaalisten taitojen oppimisen näkökulmasta varhaiskasvatuksessa on tärkeää käsitellä niin positiivisia kuin negatiivisia tunteita ja tilanteita lasten kanssa. Lapsen on tärkeää oppia yhdessä luotettavan aikuisen kanssa kokemaan kaikenlaisia tunteita sekä käsittelemään niitä. Varhaiskasvattajan tehtävänä varhaiskasvatuksessa on varmistaa, ettei lapsi jää yksin tunnetilojensa kanssa. Oleellista on auttaa lasta selviytymään hankalistakin tunnekuohuista ja tarjota keinoja tunteiden tunnistamiseen, käsittelyyn ja ilmaisuun. Lapsen tulee voida luottaa siihen, että häntä ei jätetä varhaiskasvatuksen arjessa yksin, oli sitten kyse positiivisista tai negatiivisista tunteista tai tilanteista. (Salminen, 2017, s. 163) korostaa etenkin hyvän ja arvostavan vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehityksen ja oppimisen tukemisen kannalta. Koska lapsen koti ja päiväkotit ovat eri ympäristöjä, ovat myös vuorovaikutussuhteet kummassakin luonteeltaan hyvinkin erilaisia. Varhaiskasvattajat ovat varhaiskasvatuksen arjessa keskeisessä

asemassa sen suhteen, millaisia mahdollisuuksia he tarjoavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen harjoittelulle.

Varhaiskasvatuksessa etenkin myös lasten toiminnanohjauksen taidot nousevat kaveri- ja tunnetaitojen opettelusta puhuttaessa esiin yhtenä erityisen tärkeänä osa-alueena (Sainio ym., 2020, s. 30–32; Riihonen & Koskinen, 2020, s. 61, 74–82). Sainio ym. (mts. 30–32) alleviivavat toiminnanohjauksen taitojen olevan välttämättömiä niin oppimisen, sosiaalisen kanssakäymisen kuin myös yleisesti sosiaalisten taitojen näkökulmasta. Sainion ym. mukaan toiminnanohjauksella tarkoitetaan niitä keinoja, joilla asetettu tavoite pyritään saavuttamaan, vaikka heidän tunteet pyrkisivätkin pintaan. Toiminnanohjaus siis estää tunnekaappauksen tapahtumisen. Sainion ym. mukaan varhaiskasvatuksessa lapsi tarvitsee toiminnanohjauksen taitoja useissa tilanteissa päivän aikana aina pukemisesta ja syömisestä ohjeiden noudattamiseen. Jos lapsella on toiminnanohjauksessa haasteita, ilmenee se varhaiskasvatuksen arjessa nopeasti. Sen lisäksi, että varhaiskasvatuksessa lapsi tarvitsee toiminnanohjauksen taitoja, on varhaiskasvatus myös arvokas paikka näiden taitojen harjoitteluun. Vastuu toiminnanohjauksen taitojen harjoittelussa ja tukemisessa on varhaiskasvattajilla. Edellytyksenä on, että varhaiskasvattajat ymmärtävät mistä toiminnanohjauksen taidoissa ja niiden harjoittelussa on kyse sekä mikä merkitys toiminnanohjauksella on lapsen elämässä muiden sosioemotionaalisten taitojen rinnalla. Varhaiskasvattajien on hyvä huomioida arjessa, että alle kouluikäisten lasten etuotsalohkon alueet ovat vielä heikosti järjestyneitä, mistä syystä myös toiminnanohjauksen taidot vaativat paljon harjoittelua.

Riihonen ja Koskinen (2022, s. 200) korostavat varhaiskasvattajan roolia toiminnanohjauksen tukemisessa kokonaisvaltaisesti lapsen kaveri- ja tunnetaitojen kehityksen näkökulmasta. He esittävät tilanteen, jossa toiminnanohjaukseltaan viiveinen lapsi tarvitsee apua leikkiin liittymisessä ja kaverisuhteiden muodostamisessa. Tällöin lapsi saattaa lähteä leikkiin mukaan vain pyydettyä pitkäinkin aikaa ilman aikuisten ulkopuolista ohjeistusta. Tämänkaltaisessa tilanteessa lapsi tarvitsee tukea toiminnanohjauksessa varhaiskasvattajilta, jotta hän saa vahvistettua omia taitojaan liittyä muiden leikkeihin. Riihonen ja Koskinen (mts. 74) korostavat ennen kaikkea varhaiskasvattajien asemaan lasten tunteiden kanssasäätelijänä toiminnanohjauksen taitoja lasten kanssa harjoitellessa. Myös Laaksonen (2022, s. 87–90) kuvaa varhaiskasvattajien tuen merkitystä kaveri- ja tunnetaitojen näkökulmasta. Laaksonen kuvaa kaveritaitojen jakautuvan neljään osa-alueeseen: ryhmässä toimimisen taitoihin, vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitoihin, vuorovaikutukseen liittymisen taitoihin sekä toisten huomioon ottamisen

taitoihin. Näihin kaikkiin osa-alueisiin liittyvät vahvasti toiminnanohjauksen taidot muiden sosioemotionaalisten taitojen rinnalla.

Köngäs (2019, s. 110) painottaa varhaiskasvattajien vastuuta niin omien tunteiden ymmärtämisessä kuin myös oman osaamisen kartuttamisesta lasten tunneälyn ja sosioemotionaalisten taitojen tukemisen suhteen. Samaa näkökulmaa tuovat esiin myös Huttunen ja Koivula (2018). Huttunen ja Koivula tuovat esiin tutkimustuloksia, joiden mukaan varhaiskasvattajien omilla sosioemotionaalisilla taidoilla, henkilökohtaisella hyvinvoinnilla ja vuorovaikutussuhteilla lapsiryhmässä on huomattava vaikutus lapsiin, kun tarkastellaan lasten kaveri- ja tunnetaitojen oppimista. Myös Ahonen (2017, s. 72) osaltaan korostaa varhaiskasvatuksessa vertaisryhmän sekä varhaiskasvattajien merkitystä lapsen sosioemotionaalisten taitojen oppimisessa. Ahonen tähdentää kuinka lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehityksen tukemisen kannalta tärkeää on varhaiskasvattajien herkkyys tunnistaa lasten tunnetiloja. Tätä kutsutaan sensitiivisyydeksi, jonka tärkeyttä Ahonen erityisesti korostaa. Ahonen (mts. 73) alleviivaa, että lasten sensitiivinen kohtaaminen vaatii varhaiskasvattajilta tietoista sitoutumista ja pitkäjänteisyyttä vuorovaikutussuhteen muodostamiseen lapsen kanssa. Panostaminen luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen muodostamiseen on tärkeää jokaisen lapsen kohdalla. Sensitiivinen kasvattaja osaa pysähtyä lapsen kokemuksen ääreen ja kohdata ryhmän lapset lämpimästi luoden turvallisen tilan uusien taitojen harjoittelulle. Lasten viettäessä paljon aikaa varhaiskasvatuksessa, muodostuvat varhaiskasvattajat tärkeäksi osaksi lapsen arkea ja uusien taitojen oppimista.

3.1.1 Varhaiskasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus

Varhaiskasvattajien ja lapsiryhmän väliset vuorovaikutussuhteet ovat avainasemassa kun tarkastellaan varhaiskasvatuksen arkea (Leskisenoja, 2019, s. 72). Leskisenoja alleviivaa positiivisen ilmapiirin vaikutusta varhaiskasvatuksessa syntyvien vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta. Leskisenoja korostaa varhaiskasvattajan roolia niin ikään lämpimän ja positiivisen ilmapiirin kuin myös turvallisten vuorovaikutussuhteiden luojana. Varhaiskasvattajan tehtävänä on mahdollistaa ja auttaa ryhmän lapsia luomaan suhteita muihin lapsiin sekä löytämään paikkansa vertaisryhmässä. Myönteisen ilmapiirin sekä myönteisten tunteiden tukeminen korostuu myös silloin, kun puhutaan lapsen itsetunnon edistämisestä. Hannukkala ym. (2015, s. 56) yhtyvät Leskisenojan ajatuksiin siitä, kuinka tärkeässä asemassa varhaiskasvattajat ovat, kun puhutaan lasten sosioemotionaalisten taitojen vahvistamisesta. Hannukkala ym. korostavat, kuinka lapset seuraavat usein tarkasti lähellä oleviensa aikuisten käytöstä peilaten niistä mallia

omaan toimintaansa. Näin ollen aikuisen tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa niin muiden aikuisten kuin lastenkin kanssa luo mallia myös lapsen toiminnalle sosiaalisissa tilanteissa. Hannukkala ym. (mts. 57) alleviivaavat, kuinka lapsille on tavanomaista myös peilata ja ottaa mallia aikuisten tavasta ilmaista ja sanoittaa omia tunteitaan unohtamatta sitä, kuinka aikuiset toimivat tunnekuohun vallassa. Siksi varhaiskasvattajienkin on tärkeää kiinnittää lapsiryhmässä huomiota myös siihen, miten he sanoittavat lapsille esimerkiksi omia tunteitaan.

Lapsille on tärkeää sanoittaa niin positiivisia kuin negatiivisiakin tunteita lasten ikätasolle sopivasti, sillä näissä arjen tilanteissa on arvokkaita paikkoja opetella lasten kanssa muun muassa omien tunteiden tunnistamista, ilmaisua sekä muita kaveri- ja tunnetaitoja (Hannukkala ym., 2015, s. 57). Tärkeää on, että varhaiskasvattajat havainnoivat omaa toimintaansa ja tunteitaan tilanteissa toimiessaan lasten kanssa. Ahonen (2017, Luku 4: Vastuun kantaminen itsestä) kuvaa vuorovaikutuksen olevan laadukkaan pedagogisen toiminnan sekä yleisesti laadukkaan varhaiskasvatuksen perusta. Varhaiskasvatuksen vuorovaikutus muodostuu verbaalisesta ja nonverbaalisesta viestinnästä sekä tunneilmapiiristä. Ahosen mukaan tunneilmapiiri on nimensä mukaisesti ikään kuin havaittavissa oleva yleinen tunnelma vuorovaikutustilassa. Etenkin lapset ovat herkkiä havaitsemaan vallitsevia tunneilmapiirejä, joten varhaiskasvattajien vastuulla on ylläpitää ennen kaikkea lämmintä tunneilmapiiriä. Ahonen kuvailee, että lämpimässä tunneilmapiirissä sekä aikuiset kuin lapset voivat hyvin. Lämmin tunneilmapiiri ja emotionaalinen hyvinvointi ovat avainasemassa myös oppimisen, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin sekä yleisesti omana itsenään kehittymisen näkökulmasta. Ahonen muistuttaa varhaiskasvattajia tarkastelemaan omia vuorovaikutustapojaan, sillä ne ovat tärkeässä asemassa koko ryhmän toiminnan kannalta. Kaikkia vuorovaikutustapoja tarvitaan ja etenkin persoonallisuuspiirteet vaikuttavat voimakkaasti siihen, millainen vuorovaikutustapa on itselle ominainen. Ahonen korostaa etenkin varhaiskasvattajien näkökulmasta itselle tyypillisen vuorovaikutustavan tarkastelun tärkeyttä. Jotta on mahdollista ottaa ryhmässä niin muut varhaiskasvattajat kuin lapset huomioon parhaalla mahdollisella tavalla, tulee myös tässä tapauksessa olla tietoinen omasta itsestään sekä toimintatavoistaan.

Varhaiskasvattajien ja lapsiryhmän lasten väliset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat kaikkeen toimintaan varhaiskasvatuksen arjessa, juuri siksi lasten sensitiivinen kohtaaminen tulisi olla kaiken pedagogisen toiminnan perustana (Syrjämäki & Ahonen, 2022, s. 200). Syrjämäki ja Ahonen kuvaavat, kuinka varhaiskasvatuksen vuorovaikutusympäristö muodostuu sekä varhaiskasvattajien ja lasten että lasten keskinäisistä vertaissuhteista. Trogen (2021, s. 43)

korostaa vuorovaikutustavan vaikuttavan merkittävästi kasvatuksen laatuun sekä ohjauksen onnistumiseen varhaiskasvatuksessa. Trogen tarkastelee etenkin positiivisen vuorovaikutustavan merkitystä varhaiskasvatuksessa, hän nostaa esiin viisi positiivisen kasvatustyylin omaavan varhaiskasvattajan kulmakiveä, joita ovat: empaattinen johtajuus, positiiviset rajat, kunnioitus, yhteys ja ennakointi. Trogen myös alleviivaa, että turvallinen kiintymyssuhde ei koske vain vanhempia, vaan sen muodostuminen varhaiskasvattajiin sekä muihin lapsen elämässä oleviin aikuisiin on erittäin tärkeää niin lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kuin oppimisenkin näkökulmasta. Trogen korostaa lapsen tarvitsevan aikuisten asettamia turvallisia ja johdonmukaisia rajoja arjessa. Varhaiskasvatuksessa rajojen luomisessa on hyvä olla mukana joustavuutta, sillä tulisi tarkastella ja luoda lapsilähtöisesti.

Trogen (2021, s. 87–90) alleviivaa, että vaikka rajoista puhuttaessa joustavuus on tärkeää, tulee toiminnan olla silti aikuisjohtoista ja johdonmukaista, kuitenkin samalla sen ollessa lapsilähtöistä. Yhtensä kulmakivistä Trogen mainitsee molemminpuolisen kunnioituksen vuorovaikutussuhteessa. Aikuinen toimii lapselle sosiaalisen mallintamisen kohteena, tällöin aikuinen on lapsen mallina ja omalla toiminnallaan näyttää esimerkkiä toisia kunnioittavasta toiminnasta sosiaalisissa tilanteissa. Kun varhaiskasvattaja toimii kunnioittavasti niin ryhmän muita kasvattajia ja lapsia kohtaan, oppii lapsi kunnioittamaan kyseistä varhaiskasvattajaa, mutta myös muita ihmisiä ympärillään (mts. 65). Trogen ilmaisee empaattisen kasvattajan olevan valmis tekemään töitä oman itsensä kanssa oppiakseen uusia taitoja positiivisen kasvatuksen näkökulmasta, samalla Trogen korostaa myös oman toiminnan kehittämistä ja arviointia varhaiskasvatuksen lapsiryhmän pedagogisessa toiminnassa (mts. 81–86).

Varhaiskasvatuksen vuorovaikutusympäristöissä varhaiskasvattajilla on vastuu lasten vertais-suhteiden edistämisestä ja vahvistamisesta osana arjen pedagogista toimintaa (Syrjämäki & Ahonen 2022, s. 202). Syrjämäen ja Ahosen mukaan jokainen lapsi tarvitsee aikuisen tukea sosioemotionaalisten taitojen harjoitteluun varhaislapsuudessa. Erityisesti varhaiskasvattajan lämmin vuorovaikutustapa kannattelee vahvasti lapsen sosioemotionaalisia taitoja ja niiden kehitystä. Ahonen (2017, Luku 2: Vuorovaikutuksen voima) kuvaa etenkin syvän sitoutumisen vuorovaikutukseen niin yksittäisen lapsen kuin koko lapsiryhmänkin kanssa sekä lasten kiireettömän kohtaamisen olevan varhaiskasvattajan lämpimälle vuorovaikutustavalla tyypillisiä piirteitä. Ahonen ilmaisee lämpimän vuorovaikutustavan omaavan varhaiskasvattajan toimivan sensitiivisesti niissäkin tilanteissa, joissa lapsi ilmentää voimakkaasti sosioemotionaalisen tuen tarvettaan. Muita varhaiskasvattajan vuorovaikutustapoja ryhmässä Ahosen (2017, Luku 2:

Vuorovaikutuksen voima) mukaan ovat ristiriitainen vuorovaikutustapa, tekninen vuorovaikutustapa, välttelevä vuorovaikutustapa ja etäinen vuorovaikutustapa. Lämpimän vuorovaikutustavan pitäen sisällään varhaiskasvattajan syvää sitoutumista lasten kanssa tapahtuvaan vuorovaikutukseen, ovat muut neljä vuorovaikutustapaa varhaiskasvattajan vuorovaikutukseen sitoutumisen näkökulmasta heikkoa, osittain- tai täysin sitoutumatonta. Syrjämäki ja Ahonen (2022, s. 203) sekä Ahonen (2017, Luku 2: Vuorovaikutuksen voima) korostavat lämpimän vuorovaikutustavan omaavan varhaiskasvattajan aktiivisesti arvioivan ja refleктоivan oman toimintatapansa hedelmällisyyttä sekä olevan tietoinen omasta asemastaan ryhmässä sensitiivisenä kasvattajana toimiessaan lasten tunteiden kanssasäätelijänä.

Lapset tarvitsevat aikuisten tukea oppiakseen sosioemotionaalaisia taitoja, kuten esimerkiksi tunteiden säätelytaitoja, joiden merkitystä Syrjämäen ja Ahosen (2022) lisäksi myös Koivuniemi ym. (2021) korostavat. Koivuniemi ym. (s. 264) käsittelevät kuinka varhaiskasvatuksen ammattilaisten on tärkeää tiedostaa oma roolinsa lasten tunteiden kanssasäätelijänä. Koivuniemi alleviivaa, että varhaiskasvatuksessa lasten tunnesäätelytaitojen tukeminen osana arjen pedagogista toimintaa pohjautuu varhaiskasvattajan teoreettiselle tiedolle sekä varhaiskasvattajan omille käsityksille tunteiden kanssasäätelystä. Jotta varhaiskasvattaja osaa tarjota lapsille monipuolista ja sensitiivistä tukea sosioemotionaalisten taitojen oppimisen tueksi, tulee kasvattajan olla siis tietoinen niin omista sosioemotionaalisista taidoistaan kuin myös roolistaan lasten tunteiden kanssasäätelijänä. Backerin ym. (2014, s. 1964–1965) näkemykset varhaiskasvattajien kriittisestä roolista lasten tunteiden kanssasäätelijänä sekä yleisesti asemasta sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa tukee Koivuniemen (2021) näkökulmaa. Backer ym. mukaan varhaiskasvattajan omat sosioemotionaaliset taidot vaikuttavat suuresti muun muassa siihen, miten varhaiskasvattaja ymmärtää lapsia ja kohtaa lapset heidän tunnekuohuissaan. Backer ym. kuvaavat myös, kuinka varhaiskasvattaja, joka omaa henkilökohtaisesti hyvät sosioemotionaaliset taidot sekä on omaksunut roolinsa lasten tunteiden kanssasäätelijänä, kykenee paremmin tunnistamaan ja tukemaan lapsia heidän tarpeidensa mukaisesti haasteiden ja vaikeuksien edessä sosioemotionaalaisia taitoja harjoitellessa (mts. 1965).

3.1.2 Laadukas varhaiskasvatus

Suomessa Opetushallituksen laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet yhdessä Varhaiskasvatustalain kanssa luovat vakaan pohjan laadukkaalle varhaiskasvatukselle (Opetusalan Ammattijärjestö, i.a.). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luovat raamit paikallisille

varhaiskasvatussuunnitelmille kun taas valtakunnalliset perusteet takaavat, että varhaiskasvatuksen laatu on hyvää koko Suomessa (Opetushallitus, 2022a). Samalla Varhaiskasvatuslaki määrittelee suomalaisen varhaiskasvatuksen laadun vähimmäisvaatimukset. Opetushallitus määrää Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edistävän laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko Suomessa. Opetushallitus korostaa laadukkaan varhaiskasvatuksen tukevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistävän lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäisevän syrjäytymistä sekä tukevan huoltajia kasvatustyössä ja näin ollen mahdollistaen heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) luo raamit kaikessa varhaiskasvatuksessa tapahtuvalle toiminnalle. Suomessa varhaiskasvatus on laadukasta, mutta viime vuosien aikana varhaiskasvatuksen tilanne ja laatu ovat puhututtaneet laajasti. Havisalmi ja Reunamo (2023, s. 51–70) tarkastelevat mistä viime vuosina puhuttaneesta varhaiskasvatuksen tilanteesta on oikein kysymys. Havisalmi ja Reunamo tuovat esiin laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista haastavia tekijöitä, jotka tutkimusten mukaan ovat nousseet esiin. Yhtenä varhaiskasvatuksen laatua heikentävänä tekijänä Havisalmi ja Reunamo nostavat esiin henkilöstön vaihtuvuuden ja sijaispuolan aiheuttamat muutokset arjessa, jotka lisäävät varhaiskasvatuksen työntekijöiden kuormitusta ja arjen hektisyyttä (mts. 53). Jatkuvat muutokset työssä aiheuttavat epävarmuutta varhaiskasvatuksen kentällä, lisäksi arjessa tapahtuvat muutokset sekä henkilöstön vaihtuvuus estävät lasten kehityksen näkökulmasta tärkeää toiminnan jatkuvuutta ja tärkeiden vuorovaikutussuhteiden pysyvyyttä.

Varhaiskasvatuslaki (540/2018, 3§ 5 mom.) määrää, että varhaiskasvatuksessa tulee turvata mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvattajien välille. Tämä ei Havisalmen ja Reunamon (2023, s. 54) selvityksen mukaan kuitenkaan aina toteudu laatuvaatimusten mukaisesti. Havisalmi ja Reunamo kuvaavat tutkimustulosten valossa myös varhaiskasvatuksen laadun yhteyttä sosiaaliseen oppimisympäristöön. He nostavat esiin näkökulmia, joiden mukaan se, miten laadukkaasti varhaiskasvatusta on mahdollista toteuttaa, on suoraa yhteydessä myös sosiaaliseen oppimisympäristöön ja vuorovaikutussuhteiden laatuun. Havisalmen ja Reunamon mukaan merkitystä on niin fyysisellä ympäristöllä kuin henkisillä tekijöillä, kun tarkastellaan työssä jaksamista sekä varhaiskasvatuksen yleistä tilaa. Myös varhaiskasvatuksen toimintatilojen merkitys on suuri. Esimerkiksi kaoottinen tai muuten sekava ympäristö on kuormittava ja heijastuu suoraa vuorovaikutuksen laatuun ja lasten käytökseen.

Varhaiskasvatuksen kaoottisuudella on Havisalmen ja Reunamon (2023, s. 54) esiin nostamisen seikkojen mukaan suora vaikutus niin lasten kuin varhaiskasvattajien käytökseen ja näin ollen myös heidän välisensä vuorovaikutuksen laatuun. Vuorovaikutussuhteet tutkitusti kärsivät, jos varhaiskasvattajat joutuvat hajauttamaan omaa huomiotaan jatkuvasti useaan eri kohteeseen, tilanteen jatkuessa pitkään epävakaina, nousevat niukka ja rutiininomainen vuorovaikutus päällimmäisiksi tavoiksi kommunikoida lämpimän vuorovaikutustavan sijaan. Lisäksi varhaiskasvattajien kokema stressi työssä vähentää heidän responsiivisuuttaan ja sensitiivisyyttä lasten ja muiden varhaiskasvattajien kanssa käydyssä vuorovaikutuksessa. Havisalmen ja Reunamon mukaan varhaiskasvattajien etäinen toiminta sekä oppimisympäristön kaoottisuus lisäävät merkittävästi lasten sosioemotionaalisen tuen tarvetta. Näin ollen Havisalmen ja Reunamon esittämien tutkimustulosten mukaan on todettavissa, että varhaiskasvatuksen ajoittain kaoottinen tilanne aiheuttaa helposti negatiivisen kierteen, jossa varhaiskasvattajat eivät pysty vastaamaan lasten lisääntyneeseen tuen tarpeeseen, joka on alun perin lähtenyt jopa osittain kasvamaan varhaiskasvatuksen epävarmuuden ja varhaiskasvatuksen henkilöstön vaihtuvuuden myötä.

Lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta ja sen tärkeydestä määrätään niin ikään myös Varhaiskasvatuslaissa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisen suhteen Varhaiskasvatuslaissa määrätään, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä sekä edistää lasten toimimista vertaisryhmässä. Lisäksi varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia toisten ihmisten kunnioitukseen sekä yhteiskunnan jäsenyyteen. Lapsille tulee antaa myös yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuslaki siis korostaa niin lapsia kunnioittavia toimintatapoja kuin myös varhaiskasvatuksen tehtävää mahdollistaa turvalliset ja pitkäkestoiset vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvattajien välille. Varhaiskasvatuksen perusteissa (Opetushallitus, 2022b) kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää oppimisen osa-alueita, joiden avulla pyritään tukemaan laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa.

Oppimisen osa-alueista kaikki tukevat toisiaan ja yhdessä muodostavat laadukkaan varhaiskasvatuksen kokonaisuuden (2022b, s. 24). Oppimisen osa-alueita varhaiskasvatuksessa ovat 1. ajattelu ja oppiminen, 2. kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, 3. itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, 4. monilukutaito, 5. digitaalinen osaaminen sekä 6. osaaminen ja vaikuttaminen.

Ajattelun ja oppimisen taidot harjaantuvat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa varhaiskasvatuksen arjessa (Opetushallitus, 2022b, s. 24). Näin ollen lapsella tulee olla tilaa ihmetellä, oivaltaa ja oppia uutta. Ajattelun ja oppimisen taitoja harjoitellessa varhaiskasvatuksessa luodaankin pohjaa lapsen kriittisen ajattelun kehittymiselle sekä tiedonhankinta- ja tiedon jäsentely taidoille. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda perustaa lasten kulttuuriselle osaamiselle sekä vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen kehittymiselle. Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taidot kehittyvät myös vahvasti vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen tärkeänä tehtävänä on tukea lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä kestävään elämäntapaan liittyviä taitoja, eli oppimisen osa-alueista itsestä huolehtimisen- ja arjen taitoja (Opetushallitus, 2022b). Näitä taitoja harjoittamalla varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten myönteistä näkökulmaa tulevaisuudesta ja annetaan taitoja itsenäiseen elämässä pärjäämiseen (mts. 25). Varhaiskasvatuksessa monilukutaidon tukeminen edistää muun muassa tasa-arvon toteutumista niin kasvatuksellisesta kuin koulutuksellisestakin näkökulmasta. Monilukutaitoa tarvitaan arjessa niin yleisessä vuorovaikutuksessa kuin myös yhteiskunnallisen osallistumisen näkökulmasta. Digitaalisuus on vahvasti osana yhteiskuntaa, jossa varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset elävät. Siksi varhaiskasvatuksen tärkeänä tehtävänä onkin tukea tasapuolisesti lasten digitaalisen osaamisen kehitystä. Samoin kuin monilukutaito, myös digitaalinen osaaminen tukee tasa-arvon toteutumista. (mts. 26). Myös osallistuminen ja vaikuttaminen ovat varhaiskasvatuksessa tuettavista taidoista merkittäviä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Ne luovat nimittäin pohjaa esimerkiksi demokratian kriittiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin tukea, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan itseään koskevaan toimintaan ja tätä kautta tukea lasten osallistumisen sekä vaikuttamisen taitoja ja kannustaa lapsia rohkeasti oma-aloitteisuuteen heidän arjessaan ja elinympäristöissään (mts. 27). Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun oppimisen osa-alueessa Opetushallitus korostaa niin sosiaalisten taitojen kuin myös vuorovaikutustaitojen osaamisen merkitystä ja niiden harjoittelua. Lisäksi itsensä huolehtiminen ja arjen taidot-osa-alueessa painottuu lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen.

Opetushallitus (2022b, s. 26–27) painottaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, nimeämään ja tiedostamaan erilaisia tunteita. Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa lapsia myös ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan niin omaa ja toisen kehoa. Yhtä lailla niin Sandberg (2021, s. 150) ja

Repo (2015, s. 27) alleviivaavat sitä, kuinka yhtenä varhaiskasvatuksen tärkeimmistä tehtävistä on kehittää lapsen tunteiden säätelytaitoja sekä opettaa arjessa sosiaalisia taitoja, eli kiinnittää huomiota kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen kokonaisuudessaan. Sekä Sandbergin (2021) että Repon (2015) mukaan on tärkeää opettaa lapsia tunnistamaan, ilmaisemaan sekä hallitsemaan omia tunteitaan. Kyseisiä taitoja varhaiskasvatuksessa on mahdollista opetella ennen kaikkea vertaisryhmissä toimiessa, joihin varhaiskasvatus tarjoaa hyvän mahdollisuuden päivittäin. Tutkijat korostavat myös varhaiskasvattajan roolia turvallisena aikuisena taitojen oppimisen kannalta.

Yksittäisen lapsen ja varhaiskasvattajan välisen vuorovaikutussuhteen sijaan Kettumäki (2018) korostaa laadukkaan varhaiskasvatuksen osatekijänä etenkin varhaiskasvattajan vuorovaikutusta suhteessa koko lapsiryhmään. Kettumäki esittää, että tutkimusten valossa varhaiskasvattajien koko lapsiryhmään kohdistuva sensitiivisyys on todistetusti yhteydessä lasten emotionaalisen turvallisuuden kokemukseen varhaiskasvatuksessa. Kettumäki mainitsee termin ”pedagoginen ryhmäsensitiivisyys”, jonka hän kuvailee tarkoittavan varhaiskasvattajien taitoa havainnoida niin koko lapsiryhmän kuin yksittäisen lapsen tunnetilat sekä tarvittaessa tarjota apua tavalla, joka tukee yksittäisten lasten kykyä toimia osana vertaisryhmää. Vuorovaikutustilanteissa varhaiskasvattajien ja lasten välillä pedagoginen ryhmäsensitiivisyys näyttäytyy varhaiskasvattajan kyvykkyytenä tiedostaa lasten muuttuvia vireystiloja, jolloin kasvattajan on mahdollista tilanteen vaatimalla tavalla joko rauhoittaa tai aktivoida lasta takaisin toiminnan pariin ja sitä kautta mahdollistaa lapsen toimintaan sitoutuminen ja kokonaisvaltainen oppiminen. Kettumäen korostaessa pedagogista ryhmäsensitiivisyyttä, hän painottaa varhaiskasvattajan roolia samanaikaisen ja tasavertaisen huomionsa jakamisesta koko lapsiryhmälle. Tällöin varhaiskasvattaja asettuu lapsiryhmän lasten kanssa ikään kuin samalle taajuudelle. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan vuorovaikutuksen laadun lisäksi laadukkaan varhaiskasvatuksen kivijalkana ovat osaavat varhaiskasvatuksen ammattilaiset, joilla on tietoa ja ymmärrystä lasten kehityksen ja käyttäytymisen taustalla olevista ilmiöistä sekä ennen kaikkea halua ymmärtää ja tukea lasta kehityksen eri vaiheissa kokonaisvaltaisesti.

Olennainen osa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista on ennen kaikkea varhaiskasvattajat sekä heidän välisensä tiimityö osana lapsiryhmän toimintaa (Ranta ym., 2023, s. 159). Jotta lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen olisi lapsen edun mukaista, tulee varhaiskasvattajien sekä muiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiimityön olla sujuvaa, unohtamatta kasvatusyhteistyön merkitystä perheiden kanssa. Varhaiskasvattajien

yhteisenä tavoitteena ja tehtävänä on lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Jotta tavoitteisiin päästään, tulee varhaiskasvattajien yhteistyön olla tavoitteellista, sujuvaa ja toimintaan sitoutunutta. Ranta ym. peräänkuuluttavat, että jos ryhmässä varhaiskasvattajat eivät löydä esimerkiksi sopivia tapoja toimia yhdessä, on heidän todennäköisesti haastavaa rakentaa myöskään yhteistä näkemystä, jonka mukaan sopia lapsen tukemisesta varhaiskasvatuksessa yhdessä perheen kanssa. Tämä heikentää merkittävästi varhaiskasvatuksen laatua. Ranta ym. nostavat esiin tutkimustuloksia, joiden mukaan varhaiskasvattajien haasteet tiimityössä, kuten erimielisyydet tai stressaava ilmapiiri, vaikuttavat suoraan myös lapseen sekä heidän kanssaan käytävään vuorovaikutukseen varhaiskasvatuksessa (mts. 160). Lasten silmissä varhaiskasvattajien erimielisyydet sekä järjestymätön tapa toimia saattaa näyttäytyä epä johdonmukaiselta, mikä taas vaikuttaa suoraan niin lasten käytökseen kuin vuorovaikutuksen laatuun arjessa.

Niin ikään myös Vlasov ym. (2018, s. 52–61) korostavat laadukkaana varhaiskasvatuksen osatekijänä olevan varhaiskasvattajien ja lasten välisten vuorovaikutussuhteiden lisäksi myös varhaiskasvattajien tiimin keskinäiset vuorovaikutussuhteet. Lämpimien ja pysyvien vuorovaikutussuhteiden merkitys lapsen myönteiselle kehitykselle on merkittävä ja näin ollen otettava ensisijaisesti huomioon varhaiskasvatusta järjestettäessä. Myös Varhaiskasvatuslaki (540/2018, 3 § 5. mom., 8. mom) määrää, että varhaiskasvatuksessa kasvattajien tulee turvata lapsia kunnioittavat toimintatavat sekä mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvattajien välillä.

3.2 Lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen kotona

Vanhemmat ja huoltajat ovat oman lapsensa asiantuntijoita, näin ollen juuri he ovat ensiluokaisen tärkeässä asemassa lapsen kehityksen eri vaiheissa (Pulkkinen, 2022, s. 50). On tärkeää, että lapsen elämässä on aikuisia, jotka ovat herkkiä lapsen tarpeille, sillä siten he mahdollistavat lapsen ainutlaatuisuuden kehittymisen. Pulkkinen kuvaa, kuinka ensimmäisinä elinvuosina lapsi on täysin riippuvainen vanhemmistaan ja heidän tarjoamastaan huolenpidosta ja hoivasta. Syntyessään lapsi ei vielä tiedosta olevansa oma itsensä, eri kuin muut ihmiset, vaan kokee olevansa osa äitiään. Siksi lapsi turvautuu ympärillä oleviin aikuisiin vahvasti elämän alkuvaiheessa, ennen kuin tulee tietoiseksi itsestään muista erillisenä toimijana. Lapsen kasvaessa, alkaa hän muodostamaan käsitystä omasta itsestään muista erillisenä toimijana. Tähän vaikuttaa vahvasti ympärillä olevat ihmiset sekä lapselle luodut mahdollisuudet kokea

olevansa toimija omassa elinympäristössään (mts. 52). Kun lapsi oppii muodostamaan käsityksen omasta itsestään erillisenä toimijana, kehittyvät myös lapsen kaveri- ja tunnetaidot nopeaa tahtia jo varhaislapsuuden ensimmäistenkin vuosien aikana. Perusta näiden taitojen rakentumiselle luodaan jo syntymän hetkellä, jos ei jopa aikaisemminkin (Pajulahti ym., 2022, s. 77). Kaveri- ja tunnetaitojen perustan luominen pohjautuu vahvasti lapsen sosiaaliseen ja kielelliseen ympäristöön sekä kiintymyssuhteiden laatuun varhaislapsuudessa. Voidaan jopa kuvata, että ihmisenä olemisen taitojen pohja rakentuu näiden peruspilareiden varaan.

Pulkkinen (2022, s. 50–52) korostaa, kuinka lapsen vuorovaikutuksen ja suhteiden laatu vertaisiinsa sekä arjessa toimiviin aikuisiin vaikuttavat merkittävästi lapsen kasvuun joko myönteisessä tai negatiivisessa valossa. Esimerkiksi vanhempien herkkä reagointi lapsen esillä oleviin tarpeisiin on keskeinen osa vanhempien osoittamaa lämmintä vuorovaikutusta lapselle (mts. 137–138). Toisaalta taas sen puute voi aiheuttaa lapselle torjunnan kokemuksia, jotka vaikuttavat haitallisesti muun muassa lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Myös Köngäs (2019, s. 78) toteaa, että sellaisissa kasvuympäristöissä, joissa vaaditaan lasta patoamaan esimerkiksi negatiiviset tunteensa, on tutkitusti haitallisia vaikutuksia hyvinvointiamme tukevien valintojen tekemiseen tulevaisuudessa. Näin ollen onkin tärkeää, että aikuinen tukee lasta niin negatiivisten kuin positiivistenkin tunteiden äärellä. Köngäs painottaa, että esimerkiksi lapsen ”itkupotkuraivarit” kertovat usein lapsen kykenemättömyydestä sanoittaa kokemaansa tunteita. Myös tämänkaltaisessa tilanteessa korostuu aikuisen läsnäolon ja tuen merkitys. Ensimmäisen tärkeässä asemassa ovat aikuisen vuorovaikutustaidot. Aikuisen rooli lapsen tunnetilan sanoittamisessa ja turvallisen tilan sekä hyväksyvän ilmapiirin luomisessa luovat pohjaa lapsen tunnetaitojen kehittymiselle (mts. 85). Myös Kanninen ja Sigfrids (2012, s. 76) korostavat vanhempien ja huoltajien osuutta lapsen tunteiden sanoittamisessa silloin, kun lapsi ei sitä vielä itse täysin hallitse. Kanninen ja Sigfrids nostavat esille, kuinka lasten vanhemmat ja huoltajat ovatkin lapsen näkökulmasta äärimmäisen tärkeässä roolissa kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa jo varhaisesta iästä lähtien. Vanhemmat ja huoltajat tuntevat lapsensa lähtökohtaisesti paremmin kuin kukaan muu. He ymmärtävät lapsen yksilöllisen tavan kokea asioita. He myös tietävät, miten lapsi yleensä reagoi kuhunkin asiaan, ja mitkä toisaalta ovat lapsen ydintunteet reagoinnin taustalla (mts. 80).

Pulkkinen (2022, s. 139) alleviivaa näkökulmaa, jonka mukaan vanhempana toimimiseen mielletään ennen kaikkea vahvasti vastuu lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimisesta, joka pitääkin sisällään moniulotteisia teemoja läpi lapsen koko elämänkaaren. Myös

Repo (2015, s. 213) korostaa vanhempien ja huoltajien roolia lapsen kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen varhaislapsuudessa. Lisäksi Repo tuo esille, että lapsen on tärkeää tuntea olevansa kotona rakastettu ja arvostettu, mutta myös rajojen asettaminen on tärkeä osa kasvatusa. Kotona aikuisen tehtävänä on auttaa lasta hankalienkin tunteiden kanssa. Vanhemman ja huoltajan on tärkeää olla lapsen apuna tunnemyrskyjen keskellä: on tärkeää sanoittaa lapsen tunteita ja selittää niitä, kertoa tunteiden olevan normaaleja ja tarjota keinoja tunteiden käsittelyyn. Vanhempien ja huoltajien on tärkeää muistaa myös, että he toimivat lapsilleen mallina niin hyvässä kuin pahassakin: kodin arvot ja asenteet näkyvät kaikessa siinä, miten lapsi käyttäytyy kodin ulkopuolella (mts. 213–218). Lapset ovat herkkiä seuraamaan esimerkiksi vanhempien tapaa kohdata muita ihmisiä ja sitä, miten he puhuvat muille. Vanhempien ja huoltajien käytös heijastaa poikkeuksetta myös lapseen ja hänen käsityksiinsä sallituista vuorovaiikutustavoista sekä yleisesti ympäröivästä ilmapiiristä, jossa elämme. Näin ollen lapsen elämässä olevien aikuisten olisikin tärkeää muistaa, kuinka kaikkia kunnioittava ja hyväksyvä ilmapiiri on edellytys lasten terveelle kasvulle ja kehitykselle.

3.2.1 Vanhemman ja lapsen välinen suhde

Lapsen ja vanhemman välille muodostuva kiintymyssuhde on merkittävässä asemassa lapsen elämää (Jokinen ym., 2015, s. 25). Muodostuvalla kiintymyssuhteella on vaikutuksia pitkälle aikuisuuteenkin saakka. Jokinen ym. tuovat esille, kuinka lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde alkaa muodostumaan jo ennen lapsen syntymää, äidin ollessa raskaana. Tällöin raskaana olevan äidin elämäntilanteeseen ja yleiseen hyvinvointiin liittyvät tekijät vaikuttavat myös äidin mielikuvaan tulevasta vauvasta. Syntyvät mielikuvat vaikuttavat tutkitusti osaltaan myös kiintymyssuhteen muodostumiseen myöhemmin lapsen synnyttyä. Pulkkinen (2022, s. 143) kuitenkin muistuttaa, että suhde lapseen on asia, josta on hyvin vaikeaa muodostaa käsitystä etukäteen, vaan vanhemmat oppivat tuntemaan ja tulkitsemaan lastaan ja hänen tarpeitaan vähitellen ajan kanssa syntyvien kokemusten kautta.

Pulkkinen (2022, s. 143) tähdentää myös, kuinka lapsen ja vanhemman välinen dialoginen suhde vaatii vanhemmalta muiden taitojen ohella ennen kaikkea mentalisaatiokykyä. Mentalisaatiokyvyllä kuvataan vanhemman kyvykkyyttä pohtia ja tarkastella omia tunteita ja ajatuksia sekä sitä kautta muodostuvaa kykyä tavoittaa myös muiden tunteita ja tarpeita ja antaa niille arvoa (mts. 144). Mentalisaatiota vanhemmuudessa käsittelee myös Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL, i.a.). Mannerheimin lastensuojeluliiton asiantuntijat kuvaavat vanhemman

mentalisaatiokyvyn tarkoittavan sitä, että vanhempi on kiinnostunut niin omistaan kuin myös lapsen ajatuksista, tunteista ja tarpeista. Ennen kaikkea vanhempien mentalisaatiokyky auttaa ymmärtämään lasta ja näin ollen tukee perheen vuorovaikutussuhteita ja lasten kokonaisvaltaista kehitystä. Teräsahjo (2015) esittää, kuinka niin vanhemman kuin lapsenkin mentalisaatiokyky kehittyy turvallisessa kiintymyssuhteessa, mutta toisaalta vanhemman mentalisaatiokyky on myös edellytys lapsen ja vanhemman välisen turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen edellyttää, että vanhemmat vastaavat lapsen tarpeisiin siten, että lapsi pystyy luottamaan saavansa turvaa ja lohdutusta tilanteen vaatiessa. Turvallisen kiintymyssuhteen myötä lapsen on mahdollista oppia vanhemman avulla sietämään hankalia ja voimakkaitakin tunteita samalla peilaten omaa toimintaa vanhempien toimintaan. Näiden taitojen harjoittelun kautta lapsi vähitellen muodostaa kuvaa itsestään toimijana sekä tulee tietoiseksi niin omista kuin muidenkin tunteista, ajatuksista ja tarpeista: lapselle siis muodostuu vähitellen oma mentalisaatiokyky. Sekä Teräsahjo (2015) että Pulkkinen (2022, s. 144) alleviivaavat tahoillaan sitä, kuinka vanhemman kyky mentalisaatioon on oleellisessa asemassa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kehitystä. Mentalisaatiokyvyn avulla vanhemman on helpompi ymmärtää lasta ja tunteita lapsen toiminnan taustalla. Lisäksi vanhemman on tällöin helpompi tavoittaa mitä lapsi tarvitsee sekä siten tarjota sitä lapselle turvallisella, tilanteeseen sopivalla tavalla.

Lapsen ja vanhemman välinen suhde, heidän välilleen muodostuva kiintymyssuhde, luo pohjan sille, millaisena lapsi kasvaessaan käsittää maailmaa ja ympärillä vallitsevia ihmissuhteita (Duodecim, 2020.). Kiintymyssuhdemallit jakautuvat pääasiassa kolmeen kategoriaan brittiläisen psykiatrin ja psykoanalyytikon John Bowlbyn noin 1960-luvulla suoritettujen tutkimusten mukaan: turvalliseen, jäsentymättömään sekä turvattomaan, joka pitää sisällään ristiriitaisen ja välttelevän kiintymyssuhdemallit. Tätä näkökulmaa kiintymyssuhdemalleista käsittelevät myös Terveyskirjasto Duodecim (2022) sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2022) artikkeleissaan.

Tutkijoiden mukaan (Terveyskirjasto Duodecim, 2022., & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2022) turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsen on mahdollista luottaa häntä hoitaviin aikuisiin ja siihen, että hänen tarpeisiinsa vastataan. Lapsi uskaltaa ilmaista tunteitaan ja luottaa siihen, että hänet huomataan ja häntä autetaan. Turvallisen kiintymyssuhteen myötä lapsen kasvaessa aikuiseksi, kykenee hän myös tällöin omien tunteidensa ilmaisuun rohkeasti. Turvallisen kiintymyssuhteen saanut aikuinen myös luottaa siihen, että hän tulee kuulluksi ja nähdyksi.

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsen on vaikeaa ennustaa hänestä huolehtivan aikuisen tunnereaktioita. Lapsi joutuu kasvamaan epäjohdonmukaisessa ilmapiirissä, joka pitkällä aikavälillä johtaa siihen, että lapsi joutuu olemaan usein varuillaan. Lapsi saattaa myös joko pyrkiä käyttäytymään siten, ettei suututa aikuista tai toisaalta lapsi saattaa ilmaista omia tunteitaan hyvinkin voimakkaasti toivoen, että joku huomaisi hänet. Aikuisuudessa ristiriitainen kiintymyssuhdemalli vaikuttaa taustalla esimerkiksi siinä, että aikuinen saattaa olla useinkin herkästi ahdistuva sekä pyrkii välttelemään mahdollisia konfliktitilanteita. Kasvaessaan välttelevän kiintymyssuhdemallin mukaisessa ilmapiirissä, on lapsen ympärillä useimmiten hyvinkin vähäisesti tunteiden ilmaisuja. Taustalla saattaa usein olla vanhempien tai huoltajien kyvyttömyys vastaanottaa lapsen tunneilmaisuja, oli sitten kyse positiivisista tai negatiivisista tunnetiloista. Kaikenlaisten tunteiden ilmaisuja pyritään tässä tapauksessa välttelemään. Tämän takia lapsi useissa tapauksissa vetäytyy omiin oloihin ja pyrkii myös itse kontrolloimaan omia tunneilmaisujaan. Jäsentymättömässä kiintymyssuhdemallissa voidaan puhua myös kaoottisesta kiintymyssuhdemallista. Siinä ilmapiiri lapsen ja vanhempien tai huoltajien välillä on todella epäjohdonmukainen ja lasta vahingoittava.

3.2.2 Lapsuuden vuorovaikutussuhteiden merkitys sosioemotionaalisten taitojen kehittymiseen

Varhaislapsuudessa muodostuneet kiintymys- ja vuorovaikutussuhteet lasta hoivaavan aikuisen ja lapsen välille luovat pohjaa lapsen elämälle, sillä ne vaikuttavat vielä pitkällä aikuisuudessaakin (Delgado ym., 2022). Delgado ym. avaavat lapsuudessa muodostettujen vuorovaikutussuhteiden olevan vahvasti yhteydessä esimerkiksi kykyyn luoda vertaissuhteita lapsen kasvaessa. Delgado ym. tuovat esiin kuinka tutkimuksista käy ilmi, että lapsuuden varhaisten kiintymyssuhteiden laatu vaikuttaa vahvasti lapsen sosioemotionaalisten taitojen, eli kaveri- ja tunnetaitojen kehittymiseen, ystävyysuhteiden luomiseen ja niiden ylläpitoon sekä ystävyysuhteiden laatuun. Tutkijoiden mukaan tutkimuksissa ilmenee, että kasvaessaan lapset yleistyvät kotona vanhempien ja huoltajien kanssa koettua vuorovaikutusta toimiessaan myös vertaisten kanssa. Näin ollen lapset, jotka ovat kasvaneet turvallisen kiintymyssuhteen ympäristössä, ovat kasvaessaan enemmän sosiaalisesti kyvykkäitä toimimaan myös vertaisryhmissä.

Myös Ahonen ym. (2015, Luku 2: Sosiaalisesti taitava lapsi) sivuavat Delgadon ym. (2022) ajatuksia siitä, kuinka vanhempien ja ylipäätään perheen vuorovaikutusmalleilla on oleellinen merkitys lapsen sosioemotionaalisten taitojen omaksumisessa. Ahosen ym. mukaan

lapsuudessa omaksutuilla vuorovaikutusmalleilla on niin suoria kuin epäsuoriaakin vaikutuksia lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Vanhempien pyrkimykset tietoisesti vahvistaa lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä, esimerkiksi järjestämällä tilanteita, joissa lapsi pääsee toimimaan muiden vertaistensa kanssa, ovat hyvänä esimerkkinä suorasta vaikuttamisesta lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen. Epäsuorasti lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen taas vaikuttavat esimerkiksi perheen sisäiset vuorovaikutussuhteet perheenjäsenten välillä. Lisäksi epäsuora vaikutus on havaittu olevan yleisesti perheessä vallitsevalla ilmapiirillä, kuten Ahonen ym. korostavat. Ahonen ym. painottavat myös kiintymyssuhteiden laadun vaikutusta lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen. Lapset, jotka ovat turvallisesti kiintyneitä vanhempiinsa, kykenevät luomaan ystävyyssuhteita helpommin sekä yleisesti ottaen pystyvät paremmin vastavuoroiisiin suhteisiin verrattaen niihin lapsiin, joiden kiintymyssuhde vanhempiin on muodostunut esimerkiksi vältteleväksi tai ristiriitaiseksi. Myös Delgado ym. (2022) tuovat esille myös, kuinka turvallisen kiintymyssuhteen havaittiin vaikuttavan erityisesti kykyyn luoda pysyviä sosiaalisia suhteita vertaisten kanssa. Turvallisen kiintymyssuhteen nähdään mahdollistavan johdonmukaisten ja turvallisten tunnekokemusten kokemisen vertaisten kanssa. Tämänkaltaisissa ystävyyssuhteissa havaittiin ennen kaikkea korostuvan vastavuoroinen kommunikointi sekä läheisyyden ja luottamuksen ilmapiiri. Toisaalta taas ristiriitaiselle-, välttelevälle- ja jäsentymättömille kiintymyssuhteille yhteisiksi tekijöiksi sosiaalisten suhteiden muodostamisessa havaittiin yleisesti kyvyttömyys tai haasteet toimia vertaissuhteissa. Tutkimuksissa korostui negatiivisten kiintymyssuhteiden vaikutus esimerkiksi itsetuntoon sitä alentavasti. Lisäksi yksilön kuva itsestä osana vertaisryhmää todettiin heikommaksi, kuin turvallisen kiintymyssuhteen kokeneella. Näin ollen ei-turvallisen kiintymyssuhteen ilmapiirissä kasvaessa todennäköisiä ovat haasteet esimerkiksi ystävyyssuhteiden ja muiden sosiaalisten suhteiden luomisessa tulevaisuudessa.

Samaa näkökulmaa korostaa myös Keltikangas-Järvinen (2012, s. 26). Keltikangas-Järvisen mukaan turvallinen kiintymyssuhde on lapsen sosiaalisen kehityksen sekä sosiaalisten taitojen muodostumisen pohjana. Ennen kaikkea turvallinen kiintymyssuhde on avainasemassa sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. Hän tuo esille, että turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi voi rauhassa luoda käsitystä omasta minuudestaan, jonka muodostuminen taas mahdollistaa esimerkiksi tunteiden säätelyn. Myös lapsen käsitys siitä, miten muut näkevät hänet, kehittyy parhaiten turvallisen kiintymyssuhtemallin avulla. Tunteiden säätelyssä apuna lapsella ovat turvalliset aikuiset, jotka tukevat häntä kaikenlaisten tunteiden kohdalla. Harjoittelun tuloksena lapsi oppii myöhemmin myös itse säätelämään omia tunteitaan. Kaiken kaikkiaan

lapsuuden vuorovaikutussuhteiden vaikutusta sosioemotionaalisten taitojen kehitykseen on tutkittu ympäri maailmaa laajalti. Myös Blewitt ym. (2021, s. 2) korostavat varhaislapsuuden vuorovaikutussuhteiden merkitystä sosioemotionaalisten taitojen kehityksen suhteen. He myös kuvailevat mikä merkitys on sillä, kun lapsen elämässä olevat aikuiset tekevät aktiivisesti töitä tukeakseen lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehitystä. Blewitt ym. kuvaavat, kuinka sosioemotionaalisilla taidoilla on suora yhteys esimerkiksi lapsen kykyyn oppia uusia asioita edistämällä muun muassa lapsen kielitaidon sekä lukutaidon kehittymistä. Lisäksi suora yhteys sosioemotionaalisilla taidoilla on havaittu olevan myös kokonaisvaltaiseen terveyteen ja hyvinvointiin etenkin myöhemmissä elämänvaiheissa, sillä sosioemotionaalisilla taidoilla on havaittu olevan vaikutusta muun muassa yksilön tunne- ja itsesäätelytaitoihin. Lisäksi Blewitt'n ym. laatiassa selvityksessä nousi esiin näkökulma siitä, kuinka niin varhaiskasvattajat sekä lasten vanhemmat ja huoltajat kokivat olevansa yhdessä vastuussa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta (mts. 3)

3.3 Kasvatusyhteistyö

Kasvatusyhteistyöllä tarkoitetaan lapsen kokonaisvaltaisesta kasvun ja kehityksen turvaamisesta huolehtimista yhteistyössä vanhempien, huoltajien ja varhaiskasvattajien kesken (Opetushallitus, 2022, s. 35). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa huoltajien ja vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys korostuu ennen kaikkea lapsen turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisen ja turvaamisen näkökulmasta. Kasvatusyhteistyössä tärkeää on ennen kaikkea avoin, tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä osapuolten välinen kunnioitus toisiaan kohtaan. Huoltajien ja varhaiskasvattajien välinen toimiva yhteistyö tuo lapsen elämään niin turvallisuutta kuin jatkuvuuttakin. Kasvatusyhteistyö on siis ennen kaikkea kodin ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Lämsä (2012, s. 51) korostaa kasvatusyhteistyössä etenkin varhaiskasvattajien ammattitaidon ja asiantuntevuuden yhdistämistä vanhempien ja huoltajien oman lapsensa asiantuntijuuteen. Kasvatusyhteistyössä pyritään hyödyntämään vanhempien lastaan koskevaa tietämystä, näkemyksiä sekä ratkaisuehdotuksia, jotta yhdessä varhaiskasvattajien ammatillisen osaamisen kanssa olisi mahdollista tarjota lapselle juuri hänen tarpeitaan tukevaa toimintaa varhaiskasvatuksen arjessa. Lämsä tuo esille, kuinka kasvatusyhteistyössä oleellista onkin ennen kaikkea osapuolten välinen tasavertainen vuoropuhelu ja dialogisuus, niin sanottu jaettu asiantuntijuus.

Haapsalo ym. (2020, s. 55–57) painottavat sitä, että vanhemmat ja huoltajat ovat ensisijaisessa vastuussa oman lapsen tapakasvatuksesta. Haapsalo ym. alleviivaavat, kuinka lapsen kasvamisen osaksi elinympäristöään alkaa jo varhaisessa vaiheessa, kun pieni lapsi pääsee osaksi vuorovaikutustilanteita. Lapselle tyypillistä on ensin tutkia ja tarkkailla, miten aikuiset käyttäytyvät sosiaalisissa tilanteissa ja myöhemmin jäljitellä havainnoimiaan käytösmalleja. Näin lapsi oppii muun muassa nimeämään tunteitaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Näin ollen lapsen läheiset aikuiset ovatkin avainasemassa kehittämässä lapsen taitoja myös tunnetaitojen kentällä.

Vanhemmat ja huoltajat niin sanotusti jakavat kasvatustehtävänsä arjessa varhaiskasvattajien kanssa (Haapsalo ym., 2020, s. 79). Siksi yhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on ensiarvoisen tärkeää lapsen hyvinvoinnin turvaamisen sekä uusien taitojen oppimisen kannalta. Kasvatusyhteistyön tärkeyttä tarkastelee myös Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi, 2018). Teoksessa Vlasov ym. (2018, s. 61–63) kuvaavat varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteita ja suosituksia, joissa myös kasvatusyhteistyö nostetaan esille oleellisena osana laadukasta varhaiskasvatusta. Vlasov ym. kuvaavat, kuinka varhaiskasvatuksessa kasvatusyhteistyön tavoitteena on se, että moniammatillisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa myös perheillä ja vanhemmilla on asiantuntijarooli omaa lastaan koskien. Parhaimmillaan varhaiskasvattajien ja vanhempien välinen vuorovaikutus, eli kasvatusyhteistyö, on luottamuksellista ja avointa ja auttaa avartamaan molempien osapuolten näkemyksiä lapsen kasvatukseen ja kehitykseen sekä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Toimivan kasvatusyhteistyön lähtökohtana on molemminpuolisen ymmärryksen luominen sekä luottamus kaikkia osapuolia kohtaan. Tämä vaatii sen molemmilta osapuolilta ennen kaikkea avointa ja rehellistä keskusteluyhteyttä. Etenkin lapsen varhaiskasvatuspolun alkuvaiheessa luodut hyvät lähtökohdat vanhemmille tuoda oma äänensä kuuluviin avoimesti ja arvostetusti edistävät rakentavaa kasvatusyhteistyötä myös lapsen varhaiskasvatuspolun myöhemmissä vaiheissa. Vlasov ym. esittävät myös, kuinka toimiva kasvatusyhteistyö vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä tutkitusti ehkäisee vanhempien kokeman stressin negatiivisia vaikutuksia lapsen hyvinvoinnille etenkin vuorotyötä tekevien vanhempien keskuudessa.

Forrester ja Albrecht (2017, s. 86) korostavat kasvatusyhteistyön merkitystä niin lapsen hyvinvoinnin kuin myös tulevaisuuden koulunkäynnin kannalta. He tuovat esille näkökulmaa, jonka mukaan, jotta lapset hyötyisivät saamistaan kokemuksista varhaiskasvatuksessa, on kodin ja varhaiskasvattajien tekemä yhteistyö äärimmäisen tärkeässä osassa. He esittävät, kuinka lapset saattavat kokea stressiä, etenkin aloittaessaan varhaiskasvatuspolkunsu. Stressiä lapselle

saattaa aiheutua pelkästään jo siitä, että hän on uudessa ympäristössä uusien ihmisten ympäröimänä. Kasvatusyhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on siis tärkeää ennen kaikkea lapsen hyvinvoinnin tukemisen ja mielekkäiden kokemusten saamisen kannalta. Forrester ja Albrecht korostavat, että kun vanhemmat ja huoltajat sekä varhaiskasvattajat ovat samalla sivulla lapsen arjen tapahtumista ja tietoa jaetaan tasapuolisesti, avoimesti ja luotettavasti, on tällöin helppoa olla lapsen tukena uusien asioiden edessä (mts. 87). Myös Laaksonen (2022, s. 21) yhtyy kuvauksiin kasvatusyhteistyön tärkeydestä. Laaksonen kuvailee, kuinka yksi keskeisimmistä tehtävistä varhaiskasvatuksessa on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä perheiden kanssa. Hyvä keskusteluyhteys varhaiskasvattajien ja vanhempien välillä luo ennen kaikkea turvaa lapselle varhaiskasvatuksessa. Lisäksi varhaiskasvattajien ja vanhempien välinen vuorovaikutussuhde vaikuttaa osaltaan myös lapsen sosioemotionaalisten, eli kaveri- ja tunnetaitojen, kehitykseen lapsen havainnoissa ja omaksuessa ympärillä olevien aikuisten toimintaa vuorovaikutustilanteissa, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa lapsen päiväkotiin vienti- tai hakutilanteissa. Laaksonen huomauttaa myös, kuinka kasvatusyhteistyön näkökulmasta toimiva keskusteluyhteys mahdollistaa myös sen, että mahdollisia huolia on helpompaa nostaa esiin niin varhaiskasvattajien, lasten kuin vanhempien ja huoltajienkin toimesta.

Forrester ja Albrecht (2017, s. 87) tuovat esille myös perheiden näkökulmaa kasvatusyhteistyön positiivisista vaikutuksista arkeen. He lähestyvät aihetta niin lapsen tulevaisuuden koulu maailman kuin myös arjen sujuvuuden näkökulmasta. Forrester ja Albrecht alleviivaavat, kuinka varhaiskasvattajat ovat suurella osalla lapsien päiviä ja ennen kaikkea he näkevät lapset eri ympäristössä kuin vanhemmat ja huoltajat kotona. Näin ollen varhaiskasvattajat ovat olennaisessa osassa kertomassa lapsen taidoista, kehityksestä sekä mahdollisista tuen tarpeista vanhemmille ja huoltajille. He myös tähdentävät, että kun kasvatusyhteistyölle on luotu hyvä pohja jo varhaiskasvatuksen kentällä, on siirtyminen myöhäisemmässä vaiheessa koulu maailmaan helpompaa koko perheelle. Samaa näkökulmaa korostaa myös Opetushallitus (2022b, s. 36) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Kasvatusyhteistyön merkitys korostuu erityisesti siirtymävaiheissa, kuten esimerkiksi lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai siirtyessä koulumaailmaan.

Luottamuksellinen kasvatusyhteistyö mahdollistaa huoltajien ja vanhempien sekä varhaiskasvattajien välisen yhteistyön mahdollisesti haastavissakin tilanteissa, esimerkiksi jos lapsen hyvinvoinnista tai terveydestä on herännyt huolta (Opetushallitus, 2022b, s. 36). Repo (2015, s. 210) muistuttaa, että joskus vanhemmista ja huoltajista saattaa tuntua vaikealta ottaa

palautetta vastaan omasta lapsestaan, etenkin jos palaute on negatiivista. Kuitenkin oleellista toimivan kasvatusyhteistyön kannalta on se, että vaikeistakin asioista pystytään keskustelemaan avoimesti. On myös vanhempien ja huoltajien oikeus tietää mitä lapsiryhmässä päivisin tapahtuu, sillä muutoin he eivät esimerkiksi näe omaa lastaan toimimassa kyseisissä vertaisryhmissä. On siis vanhempien oikeus tietää mitä lapsen päivään varhaiskasvatuksessa kuuluu, mutta toisaalta myös velvollisuus ottaa tieto vastaan ennen kaikkea toimivan, vastavuoroisen kasvatusyhteistyön kannalta (mts. 212). Toimiva kasvatusyhteistyö mahdollistaa lapsen ja perheen tukemisen monilla elämän ja lapsen kehityskaaren osa-alueilla. Se antaa myös varhaiskasvattajille työkaluja mahdollisimman laadukkaasti varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Kasvatusyhteistyö on tärkeää, jotta lapsen edun mukainen ja turvallinen toiminta toteutuisi osana varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatustalaki (540/2018) edellyttää, että varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä ja oppimista kokonaisvaltaisesti. Jotta tämä toteutuisi mahdollisimman hyvin, tarvitsevat varhaiskasvattajat myös huoltajien ja vanhempien näkemyksiä lapsesta – ovathan he oman lapsensa asiantuntijoita.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri- ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä niin varhaiskasvatuksen arjessa, kuin lasten kotona. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää myös, onko varhaiskasvattajien ja vanhempien ja huoltajien välinen kasvatusyhteistyö aiheen tiimoilta riittävää. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mikä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa koetaan haastavana ja mitkä tekijät mahdollisesta haastavasta näiden taitojen tukemisesta. Tavoitteenani oli selvittää myös, millaista tukea varhaiskasvattajat, vanhemmat ja huoltajat kaipaavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Osana opinnäytetyöprosessia tavoitteenani oli luoda yhteistyötahoni tarpeisiin vastaava opas lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen avuksi, joka sisällöltään soveltuu työvälineeksi lasten kanssa toimimiseen niin varhaiskasvatuksen arkeen kuin myös lasten kotiin vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tueksi. Opinnäytetyön tuotoksena syntyvän oppaan tarkoitus on vastata kyselyissä nousseisiin tarpeisiin pitäen sisällään tietoa kaveri- ja tunnetaidoista sekä tuoden esiin keinoja näiden taitojen harjoitteluun ja tukemiseen arjessa. Oppaan tarkoitus on lisätä varhaiskasvattajien sekä vanhempien ja huoltajien tietoisuutta lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehityksestä sekä niiden tukemisen tärkeydestä.

Tutkimukseni tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri – ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä?
2. Mikä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa koetaan haastavana?
3. Minkälaista tietoa vanhemmat, huoltajat ja varhaiskasvattajat kaipaavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen?
4. Millaista kasvatusyhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta?

4.2 Yhteistyötaho

Yhteistyötahonani toimi Parkanon kaupungin varhaiskasvatus. Tutkimukseen osallistuivat Parkanon varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhemmat ja huoltajat sekä ryhmien varhaiskasvattajat. Opinnäytetyöni kyselyn toteuttamisen aikana Parkanon varhaiskasvatuksessa toimi Kuttikallion päiväkoti, Kallion päiväkoti sekä useampi perhepäivähoitaja. Parkanon varhaiskasvatuksessa keskeisenä toimintamuotona painottuu ennen kaikkea pienryhmätoiminta, joka yhdessä laadukkaiden pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimenpiteiden kanssa varmistavat lasten riittävän ja oikea-aikaisen tukemisen (Parkanon kaupunki, 2022). Parkanon varhaiskasvatuksessa lasten hyvinvointi sekä tasapainoinen kehitys turvataan ottamalla huomioon lasten yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet oppimisympäristön luomisessa sekä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (Parkanon kaupunki, i.a.b). Toiminnan kulmakivinä ovat varhaiskasvattajien ja vanhempien välinen avoin vuorovaikutus eli kasvatusyhteistyö.

Parkanon Kuttikallion päiväkodissa järjestetään vuorohoitoa, joka on tarkoitettu huoltajien vuorotyöstä tai opiskelusta johtuviin tarpeisiin (Parkanon kaupunki, i.a.a). Kuttikallion päiväkoti muodostuu yhteensä kuudesta lapsiryhmästä: Tassula, Koiramäki, Huvikumpu, Melukylä sekä esiopetusryhmät Menninkäinen ja Haitula. Kallion päiväkodissa on yhteensä kolme lapsiryhmää: Omenamäki, Vaahteramäki sekä Kissanpennut. (Parkanon kaupunki, 2022; Parkanon kaupunki, i.a.a.).

4.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksen tavoitteena on tuottaa jokin valittua kohderyhmää palveleva tuotos (Kostamo ym., 2022, s. 11). Kohderyhmänä voivat toimia esimerkiksi valitun kohderyhmän asiakkaat tai työntekijät tai kohderyhmän toimintaympäristön, kuten organisaation, tiimin tai palvelun arjen käytännöt. Kostamo ym. kuvailevat toiminnallisen opinnäytetyön olevan yksi tutkimuksellisen kehittämisen tavoista, jossa osoitetaan omaa ammatillista asiantuntijuutta kehittävän- ja tutkimuksellisen otteen kautta tehdyllä opinnäytetyön kokonaisuudella, joka pitää sisällään niin ikään myös jonkin konkreettisen tuotoksen valitulle kohderyhmälle. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos voi olla esimerkiksi jokin konkreettinen esine tai opinnäytetyön aiheeseen liittyvä tapahtuma. Opinnäytetyön kokonaisuudesta tulee käydä perusteellisesti ilmi tuotoksen lähtökohdat, valinnat ja tehdyt ratkaisut (Pohjannoro & Taijala, 2007, s. 15). Pohjannoro ja Taijala korostavat, että toiminnallisessa opinnäytetyössä

olennaista on työn selkeä kaksiosaisuus, eli opinnäytetyö sisältää selkeästi niin toiminnallisen osuuden kuin myös opinnäytetyön teoreettisen osuuden.

Dodd ja Epstein (2012, s. 5–6) kuvaavat toiminnallisen opinnäytetyön olevan tutkimusta, joka tehdään aina vastaamaan ennalta asetettuihin käytännön tarkoituksiin. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos voi olla konkreettisesti jotain uuden luomista, jo olemassa olevan kehittämistä tai syvemmän ymmärryksen saavuttamista jo tutkitusta asiasta. Kuitenkin lähtökohtana on tuottaa osana tutkimusta jokin konkreettinen tuotos, joka teorian tietoon sekä tutkijan tekemiin havaintoihin ja hankittuihin tutkimusaineistoihin pohjautuen vastaa tutkijoiden asettamiin tutkimuskysymyksiin opinnäytetyön tutkimuskohteen liittyen. Salonen (2015, s. 6) korostaa toiminnallisessa opinnäytetyössä toiminnan, eli tuotokseen tähtäävän työn kehittämisen edellyttävän prosessin eri vaiheissa mukana olevia toimijoita. Opinnäytetyön prosessin etenee eri toimijoiden kanssa dialogisessa vuorovaikutussuhteessa, mikä pitää sisällään paljon avointa keskustelua, toiminnan arviointia, palautteen antoa ja vastaanottamista sekä käytyjen keskustelujen pohjalta toiminnan uudelleen suuntaamista.

4.4 Laadullinen ja määrällinen tutkimus

Opinnäytetyössäni olen tutkimusprosessin aikana hyödyntänyt niin kvalitatiivisten kuin kvantitatiivisten tutkimusotteiden yhdistelmiä. Prosessin aikana olen käyttänyt kvantitatiivisen tutkimusotteen menetelmiä aineistonkeruussa kyselylomakkeen kautta sekä aineiston analysoinnin ja tulkitsemisen vaiheessa tutkimustulosten yleistettävyyttä hyödyntäen. Muissa opinnäytetyöni prosessin vaiheissa olen hyödyntänyt etenkin kvalitatiivisen tutkimusotteen menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen ominaisuudet nousevat esiin etenkin siinä, että opinnäytetyössäni huomio on tutkittavien näkökulmissa, merkityksissä sekä näkemyksissä ja tavoitteenani prosessin aikana on ollut luoda kokonaisvaltainen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä (Kananen, 2017, s. 25–26). Päädyin käyttämään niin laadullisia, kuin määrällisiä tutkimusmenetelmiä, sillä ne täydensivät toisiaan tutkimuksen eri vaiheissa. Kvantitatiivinen tutkimusote tuo tutkimukseeni laajuutta, samalla kvalitatiivisen tutkimusotteen tuodessa syvyyttä (Kananen, 2017, s. 171).

Kanasen (2014, s. 20) mukaan laadullisen tutkimuksen tutkiessa yksittäistä tapausta, tutkii määrällinen ennemminkin tapausten joukkoa. Olennaista on ymmärtää myös ero kyseisen kahden tutkimusmenetelmän välillä niiden päättelyn logiikan suhteen. Laadullisessa

tutkimuksessa päättelyn logiikka on useimmiten induktiivista, eli yksittäisistä havainnoista edetään tuloksiin, kun taas määrällinen tutkimus etenee yleisestä yksittäiseen, eli päättelyn logiikka perustuu deduktioon. Ronkainen ym. (2013, s. 80–85) kuvaavat laadullisten tutkimuksen keskittyvän etenkin ilmiön sisältämien merkitysten ja sen sisältämien suhteiden analysointiin, kun taas määrällisen tutkimuksen analyysi pohjautuu pitkälti tilastotieteeseen. Analysointitapaan pohjautuen määrällisen tutkimuksen aineistot ovat usein esimerkiksi numeroina tai havaintomatriisin muodossa, kun taas laadullisen tutkimuksen aineistot ovat usein tekstiä – tai muuta kielellistä muotoa. Kanasen (2014, s. 16) mukaan eroa määrällisen ja laadullisen tutkimuksen välille tekee myös se, että määrällisen tutkimuksen taustalla on poikkeuksetta tutkijan hyvä käsitys tutkittavasta ilmiöstä ja sen teoriasta, eli aihetta on tutkittu aikaisemminkin.

Määrällinen tutkimus ihmistieteissä perustuu tilastollisiin menetelmiin, mikä yhdenmukaistaa analyysejä (Ronkainen ym., 2013, s. 101). Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus perustuu tutkittavan ilmiön tulkitsemiseen, kuvaamiseen sekä siinä havaittujen yhteyksien ja vaikutussuhteiden tarkastelemiseen hankitun aineiston määrällisyyttä, kuten määrien jakaumia, muutoksia ja eroavaisuuksia hyödyntäen. Määrälliselle tutkimukselle oleellista on, että tutkittava ilmiö pyritään jäsentelemään mitattavissa oleviksi osioiksi, kuten esimerkiksi kyselylomakkeen kysymyksiksi. Kyselylomakkeen kysymyksistä saadut vastaukset muutetaan muuttujiksi, jolloin ne vastaavat tiettyjä matemaattisia arvoja (mts. 83–84). Ronkainen ym. korostavat, että määrällisen tutkimuksen tilastojen analysointi edellyttää tutkijalta syvää tietämystä ja ymmärrystä tutkittavasta asiasta sekä aiheen ilmiökentän vahvaa teoreettista hallintaa, jotta hankittua aineistoa olisi mahdollista analysoida luotettavalla tavalla. Määrällisen tutkimusmenetelmän aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi kyselylomakkeet, systemaattinen havainnointi sekä valmiiden rekisterien ja tilastojen käyttö (Vilka, 2015, s. 94). Määrällisen tutkimuksen tutkimuskohteiksi soveltuvat niin ikään kaikki ihmiset ja kulttuurituotteet, eli kaikki ihmisten tuottamat kuva- ja tekstiaineistot. Vilkan mukaan kyselylomake on tavallisimmin käytetty määrällisistä tutkimusmenetelmistä, sillä se soveltuu käytettäväksi etenkin suurelle ja hajallaan olevalle joukolle sekä silloin, jos tutkimuksessa käsitellään arkaluontoisia kysymyksiä. Kanasen (2014, s. 16) mukaan määrälliselle tutkimukselle ominaista ovat myös yksityiskohtaiset kysymykset – kysymysten tulee olla tarkkaan laadittu, jotta tiedonkeruu kyselylomakkeilla onnistuisi.

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus korostaa itsessään tutkimuksen prosessia (Ronkainen ym., 2013, s. 82–83). Laadullinen tutkimus pohjautuu erityisesti korostamaan ihmistä elämismaailman kokijana, havainnoitsijana ja toimijana. Siinä pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan

tutkimusaineistoa sekä edistää tutkittavan ilmiön ymmärrettävyyttä. Ronkainen ym. korostavat, että laadullisen tutkimuksen aineistot ovat suhteellisen pieniä, eli tutkittavia on melko vähäisesti. Laadullisessa tutkimuksessa pieni aineisto helpottaa sen analysointia ja tulkintaa. Vilkan (2015, s. 118–122) mukaan tutkimuksessa, joka toteutetaan laadullisten tutkimusmenetelmien keinoin, kysymys ”mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan?”, on mukana koko tutkimusprosessin ajan. Kysymyksen avulla laadullisessa tutkimuksessa halutaan tarkastella ihmisten ja sosiaalisen välisiä merkityksiä. Kanasen (2014, s. 18–20) mukaan laadullinen tutkimus pyrkii tutkittavan ilmiön kuvaamiseen, havainnointiin sekä tulkintaan: ilmiön syvempään ymmärtämiseen. Kananen (2014, s. 16) korostaa, että laadullinen tutkimus on paikallaan silloin, kun tutkittavaa ilmiötä ei vielä tunneta eikä siitä ole aikaisempia teorioita, jotka selittäisivät tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Laadullisella tutkimuksella pyritään siis saamaan vastaus kysymykseen ”mistä tässä on kyse?”. Tutkimuksen avulla pyritään kerryttämään syvempää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä.

4.5 Aineiston hankinta

Keräsin aineiston käyttäen aineistonkeruumenetelmänä sähköisiä kyselylomakkeita. Kyselyn kohderyhmänä toimivat Parkanon varhaiskasvatuksessa työskentelevät varhaiskasvattajat sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhemmat ja huoltajat. Mahdollisuus vastata kyselyyn tarjottiin varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhemmille ja huoltajille sekä kaikille Parkanon kaupungin varhaiskasvatusyksiköille, myös esiopetusryhmät sekä perhepäivähoitajat huomioiden. Varhaiskasvattajille sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhemmille ja huoltajille suunnatut kyselyt toteutin Webropol-kyselytyökalua käyttäen.

Päädyin valitsemaan kyseisen aineistonkeruumenetelmän, sillä se sopii hyvin suurelle ja hajallaan olevalle joukolle sekä käytettäväksi etenkin silloin, kun tutkimuksessa käsitellään arkaluontoista tietoa (Vilka, 2015, s. 94). Vilkan mukaan kyselylomakkeiden etuna on vastaajien anonymiteetin säilyminen, kun taas tyypillisimpiä haittapuolia ovat esimerkiksi riski alhaisesta vastausprosentista, jolloin voidaan puhua tutkimusaineiston kadosta. Kyselylomaketta käyttämällä halusin opinnäytetyössäni varmistaa vastaajien anonymiteetin säilyttämisen kaikissa prosessin vaiheissa sekä luoda mahdollisuuden kyselyyn vastaamiseen laajasti koko Parkanon varhaiskasvatuksen kentällä. Ronkainen ym. (2013, s. 86–87) korostavat, että kyselylomakkeita käyttäessä tulee kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että kysymysten ja niihin annettut vastausvaihtoehdot ovat sellaisia, että vastaajat ymmärtävät kysymykset vähintään

suunnilleen samalla tavalla sekä kyselyyn vastaaminen on heille mielekästä. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää kysymysten yksiselitteisyyteen, jotta aineiston analysointivaiheessa annettuja vastauksia ei tarvitse tulkita arvailen. Kyselylomakkeiden käyttö aineistonkeruumenetelmänä vastasi siis parhaiten opinnäytetyöni tarpeita sekä tutkimuksen lähtökohtia. Opinnäytetyöni teemoja on jo tutkittu jonkin verran aikaisemmin, eli taustatietoa kyselyn luomista varten löytyi kiitettävästi.

Ennen kyselyn luomista perehdyinkin laajasti opinnäytetyöni aihetta koskevaan kirjallisuuteen, siihen liittyviin ajankohtaisiin artikkeleihin ja keskusteluihin sekä yleisesti ottaen tutkin ja perehdyin aiheen teemoihin syvällisesti. Kirjoittamani teoreettisen viitekehyksen pohjalta luonnostelin ensin kyselylomakkeet Word-tiedostopohjalle. Luonnosteluvaiheessa käytin erityisen paljon aikaa kysymysten huolelliseen muotoiluun, jotta kysymykset olisivat vastaajille selkeitä ja johdonmukaisia. Tällä halusin varmistaa, että kysely tuottaisi mahdollisimman luotettavaa tutkimustietoa. Harkitsin kysymyksiä tarkkaan, jotta ne vastaisivat tutkimukseni tutkimuskysymyksiin ja jotta niiden avulla saisin merkityksellistä tietoa etenkin tutkimuksen tuotoksena toteutettavan oppaan sisältöä ajatellen. Vilkka (2015, s. 106–107) korostaa kyselylomakkeissa kohde-ryhmän tuntemuksen tärkeyttä: kysymykset tulee muotoilla vastaajille ymmärrettävissä olevalla tavalla sekä myös kysymysten järjestys on hyvä harkita tarkkaan, sillä johdonmukaisuus helpottaa tutkitusti kyselyyn osallistuvien vastaamisprosessia.

Luonnostelun jälkeen siirsin ja muokkasin kysymykset lopulliseen muotoonsa käyttäen Webropol-kyselytyökalua. Webropol-kyselytyökalua käyttäen laadin kaksi sisällöltään erilaista kyselylomaketta. Toinen oli sisällöltään suunnattu varhaiskasvattajille ja toinen varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhemmille ja huoltajille. Laatimani kyselylomakkeet pitivät sisällään sekä monivalintakysymyksiä, sekamuotoisia kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Suunnittelin kysymykset siten, että avoimet kysymykset täydentäisivät monivalintakysymysten kautta saatuja tietoja. Monivalintakysymyksissä vastaajille asetetaan valmiit vastausvaihtoehdot, jolloin kysymyksillä tavoitellaan vastausten vertailukelpoisuutta (Vilkka, 2015, s. 106). Vilka korostaa että avoimissa kysymyksissä vastaamista rajoitetaan vähemmän, jolloin tavoitellaan vastaajien spontaaneja mielipiteitä. Sekamuotoisissa kysymyksissä osa vastausvaihtoehdoista on annettu, mutta joukossa on myös yksi tai useampi avoin kysymys. Tätä käytetään etenkin, jos on syytä olettaa, ettei kaikkia vastausvaihtoehtoja välttämättä tunneta. Laatimieni kyselyiden tavoitteena oli selvittää, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri- ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa sekä lasten kotona. Tavoitteena oli selvittää mitkä

asiat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa koetaan haastavana. Tavoitteena oli selvittää minkälaista tietoa vanhemmat, huoltajat ja varhaiskasvattajat kaipaavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen sekä millaista kasvatusyhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta. Kyselyn tarkoituksena oli myös tuottaa tietoa siitä, minkälaista sisältöä vanhemmat, huoltajat ja varhaiskasvattajat kaipaavat oppaaseen. Ennen kyselyiden avaamista teetin testikyselyt testivastaajilla. Testikyselyiden tarkoitus oli selvittää kyselyiden keskimääräistä vastaamisaikaa sekä sitä, ovatko kyselyiden kysymykset helposti ymmärrettävissä. Valmiit kyselyt lähetettiin vastaajille yhdessä saatekirjeen kanssa, jossa avasin kyselyn tarkoitusta. Saatekirjeessä kerroin kyselyn aukioloajasta sekä siitä, että kyselyyn vastaaminen on kaikille täysin anonyymia ja vapaaehtoista.

Yhdessä yhteistyötahon edustajan kanssa sovimme, että sähköiset kyselylomakkeet lähetetään sähköpostitse varhaiskasvatusyksiköiden ryhmien sähköposteihin, joista ryhmän varhaiskasvattajat pääsevät sekä itse vastaamaan kyselyyn että jakamaan vanhemmille ja huoltajille tarkoitetun kyselyn ryhmänsä lasten vanhempien ja huoltajien sähköpostiin. Kyselyyn vastaaminen ei edellyttänyt esimerkiksi kirjautumista mihinkään palveluun, eli vastaaminen oli kaikin puolin anonyymia kyselyyn osallistuneilta. Lähetin kyselyt saatekirjeineen yhteistyötahon edustajan sähköpostiin, jonka jälkeen kysely oli auki kaksi viikkoa 24.4–8.5.2023. Puolessa välissä vastausaikaa lähetin muistutusviestin kyselyyn vastaamisesta. Kyselyyn vastaaminen oli mahdollista sähköpostitse lähetetyn linkin kautta tietokoneella tai halutessaan myös mobiililaitteella. Kyselyihin vastasi lopulta 14 varhaiskasvattajaa sekä 32 vanhempaa ja huoltajaa.

4.6 Tutkimuksen kohderyhmä

Suorittamissani kyselyissä kartoitin kummassakin ensin kyselyyn vastaajien taustatietoja monivalintakysymysten avulla. Taustatietokysymysten kautta pyrin saamaan kokonaiskuvaa esimerkiksi kyselyihin vastanneiden henkilöiden iästä ja sukupuolesta. Varhaiskasvattajien kyselyssä kartoitin eritoten varhaiskasvattajien koulutustaustaa sekä työkokemuksesta varhaiskasvatuksessa. Vanhemmille ja huoltajille suunnatussa kyselyssä kartoitin edellä mainittujen taustatietokysymysten lisäksi myös perheen lapsilukua sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrää perheessä ja heidän ikiänsä.

Kyselyyn vastanneista 14 varhaiskasvattajasta kaikki valitsivat sukupuolekseen naisen sitä kysyttäessä. Ikää kysyttäessä enemmistö (4 varhaiskasvattajaa) vastasi olevansa 31–40-vuotiaita. Varhaiskasvattajista kolme vastasivat olevansa 41–50-vuotiaita. Yhtä paljon vastauksia

saivat vaihtoehdot 21–30 vuotta (2 varhaiskasvattajaa), 51–60 vuotta (2 varhaiskasvattajaa) sekä yli 60 vuotta (2 varhaiskasvattajaa). Vähiten valituksi tuli vaihtoehto ”alle 20 vuotta”, jonka oli valinnut yksi varhaiskasvattaja.

Kyselyyn vastaajien taustatiedoissa halusin kartoittaa myös kyselyyn vastaavien varhaiskasvattajien koulutusta. Koulutusta kysyttäessä varhaiskasvattajista viisi (5) vastasi olevansa koulutukseltaan lähihoitaja (sosiaali- ja terveysalan perustutkinto). Varhaiskasvattajista kaksi (2) vastasi olevansa lastenohjaajia (kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto). Kaksi (2) varhaiskasvattajaa vastasivat olevansa varhaiskasvatuksen opettajia (AMK). Vastaajista viisi (5) valitsivat vastausvaihtoehdon ”muu, mikä”. Vastausvaihtoehdossa ”muu, mikä” vastaajat kertoivat olevansa koulutukseltaan lapsi ja perhetyönohjaaja, sairaanhoitaja (AMK), sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen pätevyydellä sekä ylioppilas.

Viimeisenä taustatietokysymyksenä halusin kartoittaa varhaiskasvattajien työkokemusta varhaiskasvatuksen kentältä vuosina. Kyselyyn vastanneista enemmistö (neljä varhaiskasvattajaa) vastasi työskennelleensä varhaiskasvatuksessa 6–10 vuotta. Vastausvaihtoehtoihin ”2–5 vuotta”, ”11–20 vuotta” sekä ”yli 20 vuotta” vastasi kuhunkin kolme varhaiskasvattajaa. Vastaajista ainoastaan yksi vastasi työskennelleensä varhaiskasvatuksessa alle kaksi vuotta.

Vanhemmille ja huoltajille suunnatussa kyselyssä suurin osa vastanneista (90 %) vastasi olevansa naisia sitä kysyttäessä, kun taas 10 % vastaajista vastasi olevansa miehiä. Lähtään suurin osa vastaajista oli 31–40-vuotiaita tai 20–30-vuotiaita. Pieni osa vastaajista kuului ikäluokkaan 41–50 vuotta. Kyselyyn vastanneiden joukossa ei ollut ollenkaan alle 20-vuotiaita eikä yli 50-vuotiaita. Suurimman osan kyselyyn vastanneiden perheisiin kuuluu 2–5 lasta. Osalla kyselyyn vastanneista oli perheessä yksi lapsi, kun taas vaan muutaman kyselyyn vastanneen perheeseen kuuluu yli viisi lasta. Perheen lapsista varhaiskasvatukseen osallistuu suurimmalla osalla vastaajista yksi (1) lapsi. 22 % kyselyyn vastanneista kertoivat, että heidän perheestään varhaiskasvatukseen osallistuu tällä hetkellä 2–5 lasta. Vastaajien joukosta kenenkään perheestä ei tällä hetkellä osallistuu varhaiskasvatukseen yli viittä (5) lasta.

Kyselyyn vastanneiden kesken perheen lapsista varhaiskasvatukseen osallistuvat olivat suurimmalta osalta 3-vuotiaita. Seuraavaksi eniten oli 2-vuotiaita lapsia, sitten 5-vuotiaita lapsia. Myös 4-vuotiaita sekä 6-vuotiaita oli jonkin verran, kun taas alle 1-vuotiaita ja yli 6-vuotiaita oli

vain muutama. Kyselyyn vastanneista kenenkään varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi ei ollut kyselyn aikaan 1-vuotias.

4.7 Aineiston analysointi

Analysoin aineistoa havaintomatriisin sekä teemoittelun kautta. Havaintomatriisissa koostuu kvantitatiivisen tutkimusaineiston datatiedostosta, joka koostuu riveistä sekä sarakkeista, jossa yksi rivi vastaa yhtä havaintoyksikköä ja vastaavasti sarake vastaa yhtä muuttujaa (Tietoarkisto, 2021). Teemoittelussa ajatuksena on paikantaa sekä nostaa esille aineistosta tutkimusongelman kannalta oleelliset aiheet, eli teemat ja usein esiintyviä tyypillisiä piirteitä (Juhila, i.a.). Läpi aineiston analysoinnin prosessia työskentelylleni raamit loivat teoriaohjaavan sisällönanalyysin teemat (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.127–129). Päädyin valitsemaan kyseiset menetelmät aineiston analysointitavoiksi, sillä ne vastasivat parhaiten tutkimukseni laatuun ja todelliseen tarpeeseen. Aineiston analysoinnissa lähdin liikkeelle havaintomatriisin luomisesta, jonka jälkeen hyödynsin kokoamaani havaintomatriisia aineiston teemoitteluun ja sen kautta aineiston syvällisempään analysointiin teorialähtöisen sisällönanalyysin näkökulmasta.

Aloitin aineiston analysointiprosessin kokoamalla kyselyistä saamani aineiston havaintomatriisiksi. Havaintomatriisissa havaintoyksikkönä toimivat kyselyyn vastanneet henkilöt ja havaintomatriisin muuttujat edustavat kyseisten henkilöiden antamia vastauksia (Tietoarkisto, 2021). Havaintomatriisin koottuani, lähdin analysoimaan aineistoa teemoittelun kautta, jolloin nostin aineistosta tutkimukseni kannalta oleelliset sekä etenkin usein avointen kysymysten vastauksissa esiintyvät teemat. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tutkijan ajattelua ohjaavat niin olemassa oleva teoria kuin kerätty aineistokin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.127). Oleellista on, että aineiston perusteella tehdyt havainnot, tulkinnot ja johtopäätökset sidotaan teoriaan.

4.8 Oppaan suunnittelu ja toteutus

Opinnäytetyön tuotoksena toteutin oppaan, jonka tavoitteena on tuoda esiin tietoa kaveri- ja tunnetaidoista sekä niiden tukemisesta. Koin tarpeelliseksi tehdä oppaan lasten kanssa toimivien aikuisten toiminnan tueksi, sillä kaveri- ja tunnetaidot ovat taitoja, jotka määrittävät pitkälti lapsen elämää ja tulevaisuutta. Samalla näiden taitojen oppimisen pohja on pitkälti varhaislapsuudessa. Oppaan avulla haluan tuoda esille jo olemassa olevaa tutkittua tietoa kaveri- ja

tunnetaidoista sekä vastata etenkin toteuttamieni kyselyiden vastauksissa nousseisiin teemoihin lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen.

Ennen oppaan suunnittelua ja toteutusta etsin kattavasti tietoa niin kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta kuin myös hyvän oppaan ominaisuuksista. Teoriatiedon tutkiminen ja hankkiminen on ollut suuri ja aikaa vievä osa opinnäytetyön tuotoksena syntyvän oppaan taustalla. Hankin kattavasti taustatietoa laadukkaista ja luotettavista lähteistä, jotta opas olisi mahdollisimman laadukas pohjautuen niin taustatyönä hankkimaani teoriatietoon kuin myös osana opinnäytetyötäni suorittamiin kyselyihin varhaiskasvattajille, vanhemmille ja huoltajille.

Päätin toteuttaa opinnäytetyön tuotoksena oppaan, sillä sen koettiin saavuttavan parhaiten kohderyhmän henkilöt: vanhemmat, huoltajat sekä varhaiskasvattajat. Opas sisällöltään ja yksinkertaisuudeltaan on helppolukuinen, joten se soveltuu käytettäväksi niin arkisissa tilanteissa lasten kanssa kuin myös luettavaksi tai silmäiltäväksi pikaisestikin. Oppaan sisältö määräytyi tutkimuksen osana toteutetun kyselyn vastausten perusteella, sillä halusin oppaan vastaavan niin kohderyhmän tarpeisiin kuin myös etenkin yhteistyökumppanini toiveisiin. Näin ollen varmistin, että tutkimuksellani vastaan todelliseen tarpeeseen lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen vanhempien, huoltajien ja varhaiskasvattajien keskuudessa.

Oppaan toteuttamisessa lähtökohtana oli se, että kokoamani tieto olisi löydettävissä helposti ja kompaktisti yhdestä paikasta, mikä osaltaan helpottaisi oppaan sisällön hyödyntämistä osana arkea. Käytin paljon aikaa niin oppaan sisällön, kuin ulkonäön ja rakenteenkin suunnitteluun, jotta se täyttäisi hyvän ja toimivan oppaan vaatimukset. Hyvä opas on johdonmukainen, selkeä ja helppokäyttöinen, se pitää sisällään kaiken tärkeän, mutta ei mitään ylimääräistä (Sarkkinen, 2021). Toteutin oppaan käyttämällä Canvan graafiseen suunnitteluun tarkoitettua sivustoa, sillä halusin panostaa erityisesti oppaan visuaaliseen ilmeeseen sen sisällön ohella. Opasta työstäessäni pidin huolta, että opas on sisällöltään johdonmukainen ja selkeä samalla ollessaan myös helppokäyttöinen.

4.9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden varmistaminen ovat kulkeneet mukana koko opinnäytetyön prosessin. Tutkimuksen luotettavuuden mittareina nähdään tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti, jotka mittaavat niin ikään tutkimuksen luotettavuutta ja laatua (Kananen, 2017, s. 174). Kananen painottaa, että reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten pysyvyyttä

ja validiteetilla sitä, että tutkimuksessa tutkitaan oikeita asioita. Tutkimuksen aikana olen pitänyt huolen, että toimintani on ollut eettisesti kestävä. Vuori (i.a.) kuvaa, kuinka tutkimuksen eettisyyteen sisältyy vahvasti pyrkimys tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Uuden tiedon tuottamiseen olenkin tutkimuksellani pyrkinyt: yleisesti uuden tiedon luominen lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta, mutta kohdennetusti uutta tietoa erityisesti osaksi yhteistyökumppanini toimintaa. Eettisyyden näkökulmasta tutkimukseeni osallistuminen on ollut sen kaikilta osapuolilta vapaaehtoista ja tutkimuksessa on kunnioitettu kaikkien osapuolten oikeuksia, kuten itsemääräämisoikeutta, ihmisarvoa ja yksityisyyttä (Vuori, i.a.). Toteuttamastani tutkimuksesta ei ole myöskään koitunut tutkimukseen osallistuville vahinkoja, haittaa tai muitakaan riskejä. Eettisen toiminnan lähtökohtana tutkimuksessani on ollut tutkimukseen osallistuvien tasa-arvoinen kohtelu ja ajatus siitä, että kaikki heiltä saatu tieto on arvokasta. (Vuori, i.a.).

Tutkimukseni prosessin aikana olen kiinnittänyt erityistä huomiota tutkimukseen osallistuvien henkilöiden anonymiteetin säilyttämiseen, sillä koen, että yhteistyökumppanini kokoisella pienellä paikkakunnalla tähän on kiinnitettävä erityisesti huomiota. Lisäksi tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin säilyttäminen oli myös yksi yhteistyökumppanini toiveista prosessiin lähtiessämme. Tutkimukseen osallistuvien anonymiteetistä huolehtiminen on näkynyt muun muassa siinä, että osana opinnäytetyötä kuuluvaan kyselyyn vastaaminen oli tutkimukseen osallistuville anonymia kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Esimerkiksi avointen kysymysten vastauksiin viitataan tavalla "V1" eli "vastaaja numero yksi" ja niin edelleen. Tällä tavalla olen pitänyt huolen, että vastaajien henkilöllisyys ei selviä millään tavoin missään tutkimuksen vaiheessa, eikä julkaisemista vastauksista ei ole mahdollista tunnistaa yksittäisten vastaajien henkilöllisyyttä. Tutkimuksen aikana olen huolellisesti noudattanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) asettamia hyvän tieteellisen käytännön raameja. Näitä ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus, tarkkuus tutkimustyössä, tarkkuus tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimustulosten arvioinnissa.

Toteuttamani tutkimuksen luotettavuutta haastaa se, että tein opinnäytetyöni yksin. Yksin työskennellessäni minulla ei ole ollut mahdollisuutta saada toisen henkilön näkökulmaa työskentelelyni kaikissa prosessin vaiheissa. Tämä saattaa aiheuttaa näkökulmien yksipuolisuutta, vaikka olenkin aktiivisesti pyrkinyt ajattelemaan tutkimukseni teemoja laajasti monesta näkökulmasta. Tutkimuksen luotettavuutta haastaa myös kyselyiden harmillisen alhainen vastausprosentti. Etenkin varhaiskasvattajien vastausprosentti jäi uupumaan tavoitteestani. Varhaiskasvattajille lähetettyyn kyselyyn vastasi yhteensä 14 varhaiskasvattajaa. Vanhemmille ja

huoltajille lähetettyyn kyselyyn oli kyselyn sulkeutumispäivään mennessä jätetty 32 vastausta, joka on myös suhteellisen alhainen määrä siihen verrattuna, kuinka monelle varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen vanhemmalle ja huoltajalle kysely lähetettiin. Olen pohtinut, että kyselyiden vastausprosenttiin on varmasti vaikuttanut se, että kyselyt lähetettiin sähköpostitse ja lopullisen kyselyn jakamisen vanhemmille ja huoltajille hoitivat kunkin ryhmän varhaiskasvattajat. Sähköpostit saattavat hukkua helposti viestivirtaan ja varhaiskasvatuksen arjessa on todella paljon muutakin muistettavaa. Näin jälkikäteen ajateltuna, en voi olla varma kuinka aktiivisesti ryhmän varhaiskasvattajat ovat jakaneet sähköpostia ryhmänsä lasten vanhemmille ja huoltajille, vaikka lähetinkin muistutusviestin kyselyn aukioloajan puolesta välissä. Varhaiskasvattajien alhaista vastausprosenttia saattaa selittää varhaiskasvatuksen arjen hektisyys, jolloin kyselyyn vastaaminen saatetaan kokea haastavana tai jopa uuvuttavana. Aineistonkeruun menetelmää valitessani koin kuitenkin, että kyselylomakkeen käyttö on vähiten varhaiskasvattajia kuormittava ratkaisu. Kaiken kaikkiaan olen kuitenkin tyytyväinen saamastani aineistosta, sillä sen avulla sain tutkimukseen äärimmäisen arvokkaita näkökulmia niin vanhemmilta, huoltajilta kuin varhaiskasvattajiltakin.

Tutkimukseni luotettavuutta haastaa, mutta toisaalta myös lisää se, että olen toiminut prosessissa yksin. Näin ollen olen ollut koko ajan tietoinen siitä, missä tutkimukseni osalta mennään, ja siten kyennyt toiminaan luotettavasti, ajankohtaisesti sekä läpinäkyvästi. Toteuttamani tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimukseni eri vaiheissa olen kiinnittänyt huomiota siihen, että tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi olen esimerkiksi kirjannut kaikkien opinnäytetyöprosessini aikana tehtyjen valintojen perustelut osaksi opinnäytetyön raporttia. Tämänkaltaisia valintoja, ovat esimerkiksi aineistonkeruun-, aineiston analysoinnin- ja tutkimuksen tutkimusmenetelmien suhteen tehdyt valinnat. Tutkimuksen aikana olen pyrkinyt siihen, että kaikki toimintani on ollut läpinäkyvää ja perusteltua tutkimuksen reliabiliteetin ja validiteetin varmistamiseksi. Tutkimuksen reliabiliteetti eli luotettavuus tarkoittaa tulosten tarkkuutta, eli sitä, että toistettaessa esimerkiksi suoritettu kysely samojen henkilöiden kohdalla, saadaan täsmälleen sama tulos tutkijasta riippumatta (Vilka, 2015, s. 194). Tutkimuksessa validiteetti tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoituskin mitata (mts. 193). Etenkin, kun aineistonkeruun menetelmänä on käytetty kyselylomaketta, on tutkimusmenetelmän validiteetti ollut aiheellista tarkastella jo tutkimusta suunniteltaessa. Jos kyselyyn vastaajat eivät ole ymmärtäneet kysymyksiä siten, miten ne on tarkoitettu, tulokset vääristyvät. Tämä heikentää merkittävästi tutkimuksen validiteettia eli pätevyyttä (mts. 193–195).

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Varhaiskasvattajien kysely

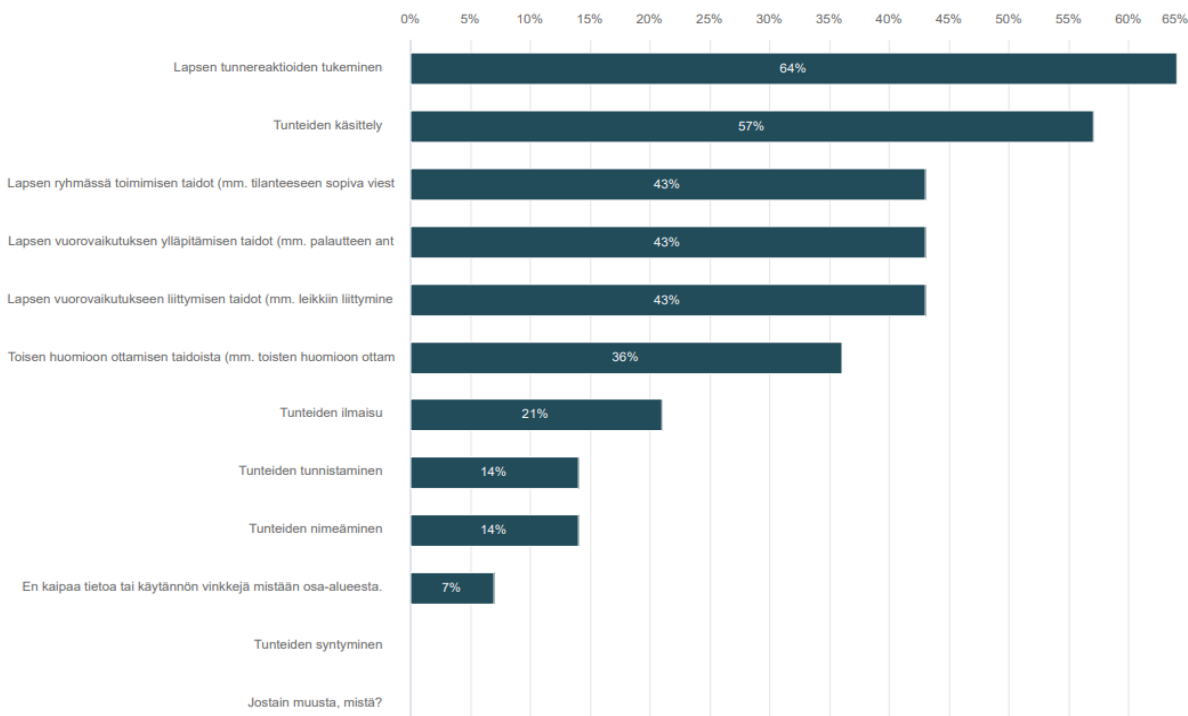
Tässä luvussa käyn läpi varhaiskasvattajille suunnatun kyselylomakkeen vastauksia ja sitä kautta saatua aineistoa. Kysely jakautuu rakenteellisesti 1. taustatietokysymyksiin (4kpl), 2. yleisiin kysymyksiin lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta ja vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä sekä 3. tarkempiin kysymyksiin sen mukaan, mitä vastaa kysymykseen lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta oman lapsiryhmän arjessa. Kyselyn viimeisenä kysymyksenä oli avoin kysymys, jossa sai kertoa vapaasti ajatuksiaan aiheeseen liittyen sekä esittää mahdollisia toiveita tutkimuksen tuotoksena toteutettavaan oppaaseen. Kyselyyn vastasi yhteensä 14 varhaiskasvattajaa, joista kaikki vastasivat tietävänsä, mitä tarkoitetaan lasten kaveri- ja tunnetaidoilla.

Tavoitteenani oli selvittää, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri – ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä. Tavoitteenani oli selvittää, mikä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa koetaan haastavana. Tavoitteenani oli selvittää, minkälaista tietoa varhaiskasvattajat kaipaavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen. Tavoitteenani oli selvittää, millaista kasvatusyhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta.

5.1.1 Kysymykset lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta

Kysymyksiin ”Tiedätkö mitä tarkoitetaan lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisella” ja ”Tiedätkö, miten voit tukea lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehittymistä varhaiskasvatukseenne arjessa” kaikki vastasivat kyllä. Kaveri- ja tunnetaitojen teemat kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien keskuudessa ovat siis jo entuudestaan jonkin verran tuttuja. Kysymyksessä ”Kuinka tärkeänä osana varhaiskasvatuksen arkea näet lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen” vastausvaihtoehdot jakoutuivat arvojen 1 (en ollenkaan tärkeänä) – 5 (todella tärkeänä välille). Vastausten keskiarvoksi tuli 4,79, jonka mukaan voidaan päätellä kyselyyn vastanneiden varhaiskasvattajien näkevän lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen tärkeänä osana varhaiskasvatuksen arkea.

Kyselyn tarkoituksena oli muiden kysymysten ohella selvittää muun muassa sitä, mistä kaveri- ja tunnetaitojen osa-alueista varhaiskasvattajat tarvitsevat lisää tietoa tai käytännön vinkkejä. Kyselyn vastauksista käy ilmi, että eniten lisätietoa ja käytännön vinkkejä kaivataan lapsen tunnereaktioiden tukemiseen liittyen (kuvio 1), sillä 64 % varhaiskasvattajista valitsi kyselyssä vastaukseksi sen. 57 % vastaajista, eli toiseksi eniten vastaajat kaipaavat tietoa tunteiden käsittelyyn liittyen. Lapsen ryhmässä toimimisen taidoista, lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidoista sekä lapsen vuorovaikutukseen liittymisen taidosta tietoa kaivattiin yhtä paljon, 43 %. Tietoa ja vinkkejä vastaajat kokivat kaipaavansa myös toisen huomioon ottamisen taitojen tukemisesta (36 %), tunteiden ilmaisusta (21 %), tunteiden tunnistamisesta (14 %) sekä tunteiden nimeämisestä (14 %). Kyselyyn vastanneista kukaan ei vastannut tarvitsevansa lisää tietoa tunteiden syntymisestä. Kyselyyn vastanneista yksi ei kokenut kaipaavansa lisää tietoa mistään osa-alueesta liittyen lasten kaveri- ja tunnetaitoihin.

Kuvio 1. Mistä kaveri- ja tunnetaitojen osa-alueista varhaiskasvattajat kaipaavat lisää tietoa.

Lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivinen tukeminen ryhmässä nähdään suurimmaksi osaksi yhtä tärkeänä kaikkien tiimin jäsenten kesken. Kyselyyn vastanneista 57 % kokivat, että ryhmän kaikki kasvattajat kokevat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen yhtä tärkeäksi

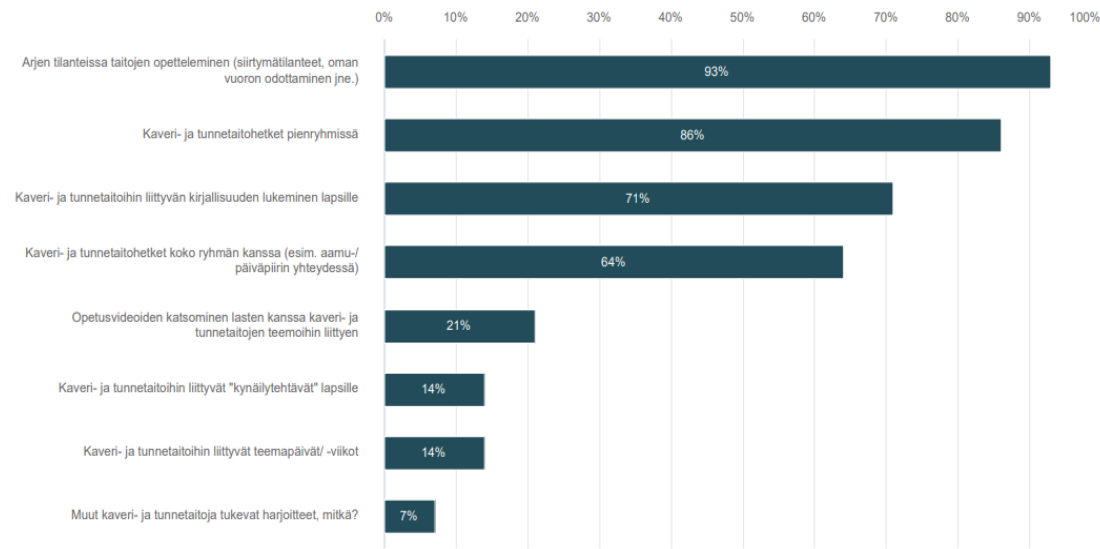
osaksi ryhmän arkea. Kuitenkin eroavaisuuksiakin näkökulmissa löytyy, sillä 22 % kyselyyn vastanneista kokee, että kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen on olemassa näkemyseroja ryhmän muiden kasvattajien kanssa. Kyselyyn vastanneista yksi valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa” ja kaksi valitsi vaihtoehdon ”muu, mikä”. Muu, mikä – vastausvaihtoehtoon vastanneista toinen kertoi olevansa ryhmänsä ainoa kasvattaja ja toinen vastaajista kertoi ryhmänsä kasvattajien näkökulmien kohtaavan pääosin.

Kyselyn kautta halusin selvittää, kuuluuko tällä hetkellä varhaiskasvatuksen arkeen lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivinen tukeminen. Neljäntoista vastaajan joukosta 13 vastasi, että lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivinen tukeminen on osana arkea, kun taas yksi (1) vastaajista valitsi vaihtoehdon ”Ei kuulu”.

Esteeksi lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiiviselle tukemiselle varhaiskasvatuksen arjessa kyselyn perusteella nousee etenkin henkilöstön vaihtuvuus, joka haastaa kyseisten taitojen tukemiseen keskittymistä sekä se, että ryhmän arjessa ei ole riittävästi aikaa kyseisten taitojen tukemiselle. Lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivisen tukemisen kuitenkin toivottaisiin olevan osana arkea, mutta jotta se olisi mahdollista, tulisi aikaa yhteisille keskusteluille olla enemmän.

Aikaa yhteiselle keskustelulle pitäisi olla enemmän. (V5)

Lähes kaikki kokivat, että lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen on oleellisena osana varhaiskasvatuksen arjen toimintaa siinä ryhmässä, missä toimivat. Eniten kaveri- ja tunnetaitoja harjoitellaan arkisissa tilanteissa, kuten siirtymätilanteissa ja oman vuoron odottamisen kohdalla (kuvio 2). Myös kaveri- ja tunnetaitohetket pienryhmissä sekä aiheeseen liittyvän kirjallisuuden lukeminen lapsille ovat aktiivisesti käytössä kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen näkökulmasta. Enemmistö harjoittelee taitoja myös koko lapsiryhmän kesken esimerkiksi aamu- tai päiväpiirin yhteydessä. Myös lapsille tarkoitettujen opetusvideoiden katsominen lasten kanssa on yhtenä kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen keinona. Lisäksi vastauksista käy ilmi, että myös erilaiset ”kynäilytehtävät” ja kaveri- ja tunnetaitoihin liittyvät teemapäivät/- viikot ovat käytössä kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen apuna. Myös aikuisten rooli lasten toiminnan havainnoimisessa nostettiin esille keinona tukea lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä.

Kuvio 2. Miten lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen näkyy varhaiskasvatuksen arjessa.

Kyselyyn vastanneista 57 % kokivat, että lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivista tukemista ryhmässä tapahtuu päivittäin, kun taas 43 % vastasivat aktiivista taitojen tukemista olevan vähintään viikoittain. Lähes kaikki olivat sitä mieltä, että haluaisivat aktiivisen tukemisen kautta vahvistaa lasten kaveri- ja tunnetaitoja useammin, kun taas 31 % oli sitä mieltä, että tilanne tällä hetkellä on hyvä ja aktiivisen tukemisen määrä on riittävä. Tavoitteenani oli myös selvittää, onko varhaiskasvatuksen arjessa jotain tekijöitä, jotka haastavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemista.

Aikuinen havainnoi koko ajan lasten eloa ja oloa yksin ja kaveriporukassa. Jutellaan asioista ja vaihdetaan ajatuksia ja näiden pohjalta pureudutaan asioihin. (V9)

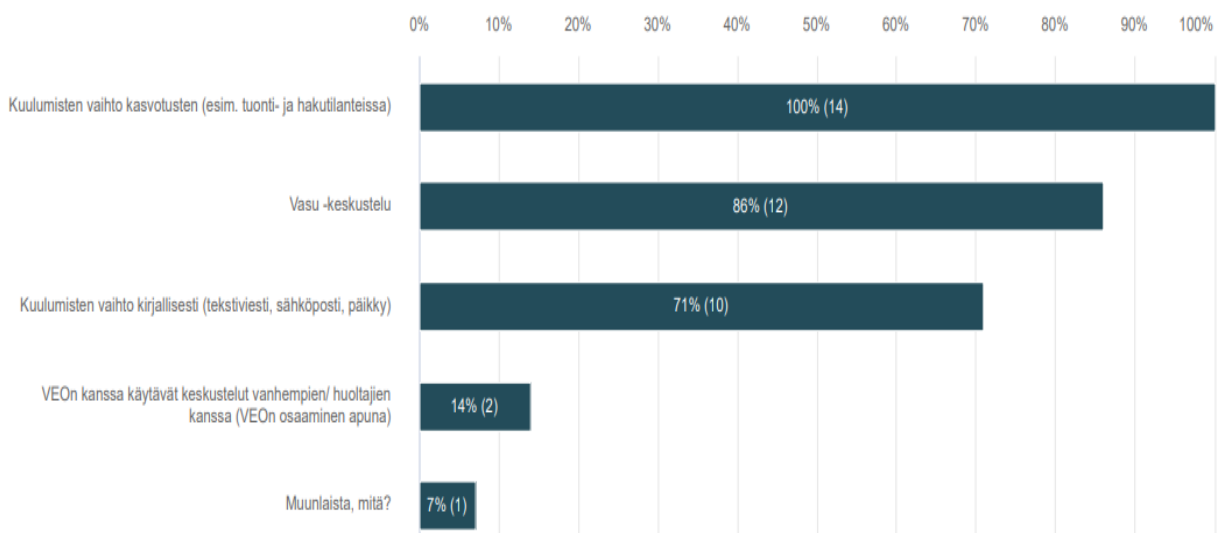
Lapset ovat pieniä (0–2-vuotiaita), joten ymmärrys ei vielä kovin hyvä. (V8)

Enemmistö vastaajista (75 %) kokivat yhtenä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemista haastavana tekijänä sen, että ryhmän arjessa ei ole riittävästi aikaa kyseisten taitojen tukemiseksi. Myös lasten ikä nostettiin esiin haasteeksi lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen. Myös henkilöstön vaihtuvuus sekä haastavat kasvatustilanteet ryhmissä nousivat useissa vastauksissa esiin tekijänä, jotka haastavat kaveri- ja tunnetaitojen tukemista arjessa. Osa vastaajista koki, ettei ryhmässä ole tarpeeksi henkilöstöä tai, että ryhmässä ole tarpeeksi osaamista lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen. Kyselyyn vastanneista yksi vastaaja koki, ettei haasteita ole ollenkaan.

5.1.2 Kysymykset kasvatusyhteistyöstä

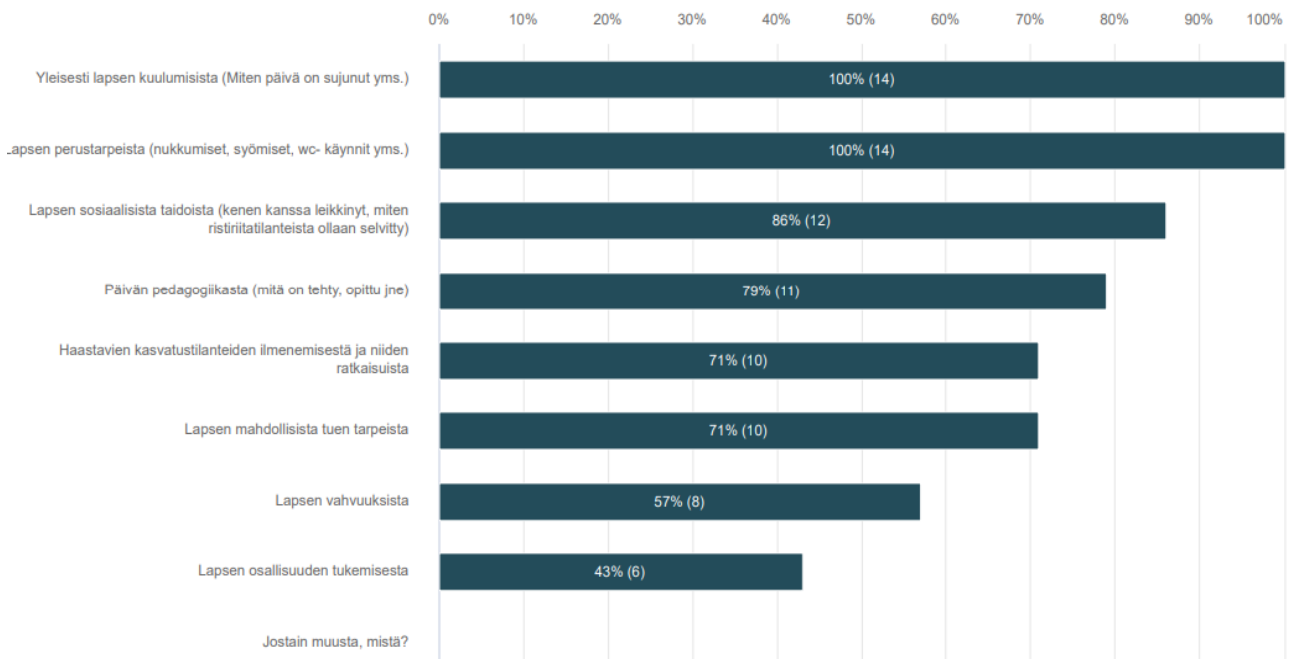
Tavoitteenani oli selvittää millaista varhaiskasvatuksen ja vanhempien/hooltajien välinen kasvatusyhteistyö on lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen. Kysyttäessä, millaista vanhempien ja hooltajien kanssa tehtävä yhteistyö enimmäkseen on, vastaajista kaikki valitsivat kuulumisten vaihdon kasvotusten esimerkiksi tuonti- ja hakutilanteissa (kuvio 3). Lähes kaikki valitsivat vasukeskustelut sekä kirjallisten kuulumisten vaihdon, kuten tekstiviestit ja sähköpostit. Myös yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa käydyt keskustelut vanhempien ja hooltajien kanssa ovat vastaajista 14 % mukaan käytetty kasvatusyhteistyön tapa. Kyselyyn vastanneista yksi valitsi vaihtoehdon ”muunlaista, mitä”, johon oli avannut, että keskusteluja käydään aina tarpeen vaatiessa.

Aina tarpeen vaatiessa varataan aika yhdessä keskusteluun. (V10)

Kuvio 3. Mistä vanhempien ja hooltajien kanssa käytävä kasvatusyhteistyö koostuu.

Keskustelua lasten vanhempien ja hooltajien kanssa käydään yleisesti lapsen kuulumisista sekä lapsen perustarpeista, kuten nukkumisesta, syömisestä tai wc-käynneistä (kuvio 4). Lähes kaikki (86 %) käyvät keskustelua lapsen sosiaalisista taidoista, esimerkiksi siitä kenen kanssa lapsi on leikkinyt ja miten mahdollisista ristiriitatilanteista on selvitty. Kyselyyn vastanneista suurin osa (79 %) keskustelevat lasten vanhempien ja hooltajien kanssa päivän pedagogiikasta nostaen esille pedagogisten lasien läpi toimintaa tarkastellen, mitä päivän aikana on esimerkiksi opittu ja tehty. Lähes kaikki keskustelevat vanhempien ja hooltajien kanssa myös haastavien kasvatustilanteiden ilmenemisistä ja niiden ratkaisukeinoista sekä lapsen mahdollisista tuen tarpeista. Suurin osa kyselyyn vastanneista käy kasvatusyhteistyön mukaisesti keskusteluja myös lapsen vahvuuksista sekä lapsen osallisuuden tukemisesta.

Kuvio 4. Millaisista teemoista varhaiskasvattajat käyvät keskusteluja vanhempien ja huoltajien kanssa.

Suurin osa varhaiskasvattajista vastasi käyvänsä vanhempien ja huoltajien kanssa aktiivisesti keskustelua lapsen päivän kulkuun liittyen aamuin illoin – lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Hieman alle puolet vastasivat käyvänsä keskustelua vanhempien ja huoltajien kanssa päivittäin, yksi kyselyyn vastanneista vastasi, että keskustelua vanhempien ja huoltajien kanssa tulee käytyä viikoittain. Kasvatusyhteistyö vanhempien ja huoltajien kanssa koetaan suurimmilta osin riittäväksi niin määrältään kuin laadultaan. Kysyttäessä, kokevatko varhaiskasvattajat vanhempien ja huoltajien kanssa käytävän kasvatusyhteistyön riittäväksi, 21 % valitsivat vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Muu mikä -vastausvaihtoehdon valinnut ilmaisi ristiriitaisia ajatuksiaan aiheeseen liittyen.

Toisaalta koen, että yhteistyö on riittävää, silti usein vanhemmilta tulevassa palautteessa ilmenee, että he haluaisivat enemmän tietoa lapsen päivästä. (V14)

Meillä tosiaan arjen tilanteissa kaveri- ja tunnetaitoja harjoitellaan päivittäin. Silti kokisin, että lisäkoulutusta henkilöstölle olisi tarpeellista olla. Edes ihan muistuksena. (V14)

Kyselyn viimeinen kohta oli varhaiskasvattajien vapaa sana aiheeseen liittyen. Siellä nousi esiin etenkin kaveri- ja tunnetaitoihin liittyvän lisäkoulutuksen tarve.

5.2 Vanhempien ja huoltajien kysely

Tässä luvussa käyn läpi varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhemmille ja huoltajille suunnatun kyselylomakkeen vastauksia ja sitä kautta saatua aineistoa. Kysely jakautui rakenteellisesti 1. taustatietokysymyksiin, 2. yleisiin kysymyksiin lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta sekä 3. kysymyksiin varhaiskasvatuksessa tehtävästä kasvatusyhteistyöstä. Kyselyn viimeisenä kysymyksenä oli avoin kysymys, jossa sai kertoa vapaasti ajatuksiaan aiheeseen liittyen sekä esittää mahdollisia toiveita tutkimuksen tuotoksena toteutettavaan oppaaseen. Kyselyyn vastasi yhteensä 32 vanhempaa ja huoltajaa.

Tavoitteenani oli selvittää, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri – ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä. Tavoitteenani oli selvittää, mikä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa koetaan haastavana. Tavoitteenani oli selvittää, minkälaista tietoa vanhemmat, huoltajat kaipaavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen. Tavoitteenani oli selvittää, millaista kasvatusyhteistyö kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta.

5.2.1 Kysymykset lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta

Kyselyyn vastanneista suurin osa kertoi tietävänsä, mitä tarkoitetaan lasten kaveri- ja tunnetaidoilla. Muutama kyselyyn vastanneista valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”, kysyttäessä tietääkö mitä tarkoitetaan kaveri- ja tunnetaidoilla. Vain pieni osa ei tiennyt, mitä kaveri- ja tunnetaidoilla tarkoitetaan. Suurin osa vastaajista koki myös tietävänsä, miten on mahdollista tukea lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehittymistä, mutta osa vastaajista ei tiennyt miten kyseisiä taitoja voisi tukea. Muutama vastaajista ei osannut sanoa tietääkö, miten lasten kaveri- ja tunnetaitoja voi tukea. Avoimissa vastauksissa nousi esiin se, että tietoa on aina hyvä olla saatavilla aiheeseen liittyen.

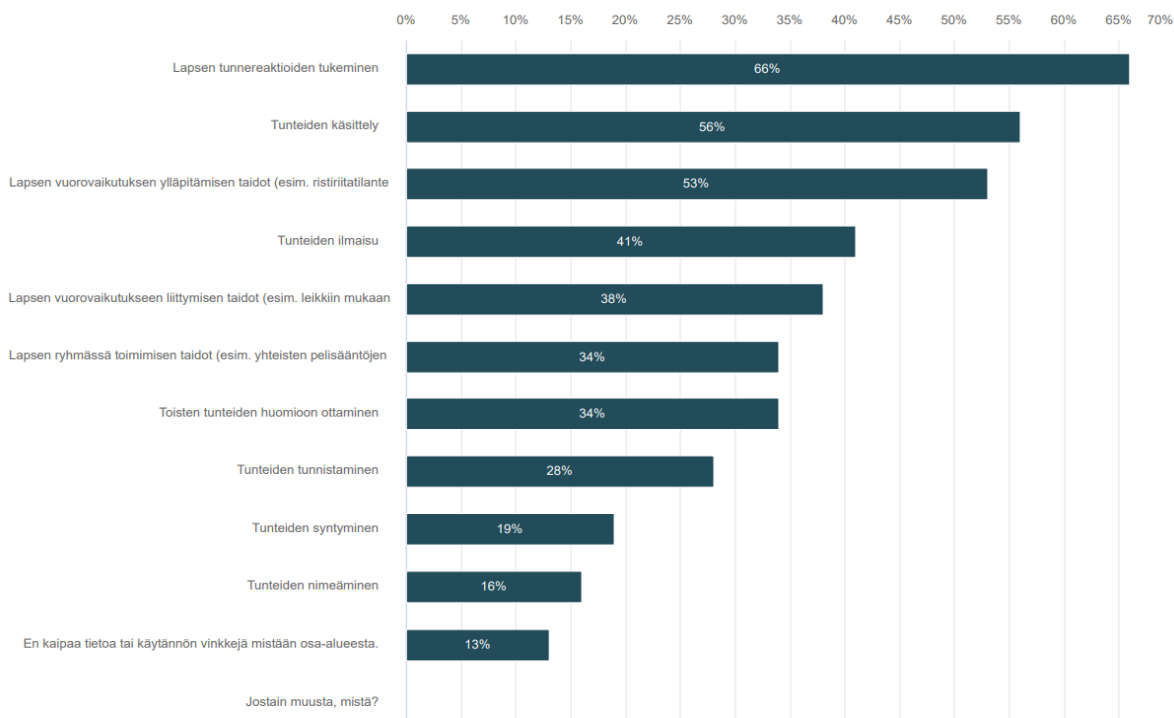
Mielestäni en tarvitse lisää tietoa mutta jos lisätietoa on saatavilla, kuuntelen kyllä. (V14)

Tietoa on aina hyvä olla saatavilla. (V18)

Vastaajien joukosta hieman alle puolet koki että he tarvitsisivat lisää tietoa lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta. Sitä mieltä, että ei tarvitsisi lisää tietoa kaveri- ja tunnetaitojen

tukemisesta oli 25 % vastaajista. Suhteellisen suuri osa vastaajista valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Myös muu, mikä- vastausvaihtoehtoa valittiin jonkin verran, niissä korostui se, että tietoa on aina hyvä olla saatavilla.

Eniten lisätietoa, käytännön vinkkejä sekä ohjeita kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen kaivattiin etenkin lapsen tunnereaktioiden tukemisen suhteen (kuvio 5). Myös yli puolet vastaajista vastasivat kaipaavansa vinkkejä tunteiden käsittelyn sekä lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitojen suhteen. Monet vastaajista kokivat tarvitsevansa tietoa ja käytännön vinkkejä myös tunteiden ilmaisusta, lapsen vuorovaikutukseen liittymisen ja lapsen ryhmässä toimimisen taidoista sekä toisten tunteiden huomioon ottamisesta. Osa vastaajista koki, että myös tunteiden tunnistamisesta sekä tunteiden syntyisestä olisi hyvä olla tietoa enemmän. Vähiten lisätietoa ja käytännön vinkkejä kaivattiin tunteiden nimeämisestä. Kyselyyn vastanneista 13 % kokivat, etteivät tarvitse lisätietoa tai käytännön vinkkejä mistään edellä mainituista osa-alueista.

Kuvio 5. Mistä kaveri- ja tunnetaitojen osa-alueista vanhemmat ja huoltajat kaipaavat lisää tietoa.

Vastauksista käy ilmi, että vinkkejä ja lisätietoa kaivataan kaveri- ja tunnetaidoista suhteellisen tasaisesti jokaiselta osa-alueelta. Eniten tietoa kaivataan kuitenkin lapsen tunnereaktioiden tukemisesta, tunteiden käsittelystä sekä lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitojen osa-alueesta.

5.2.2 Kysymykset kasvatusyhteistyöstä

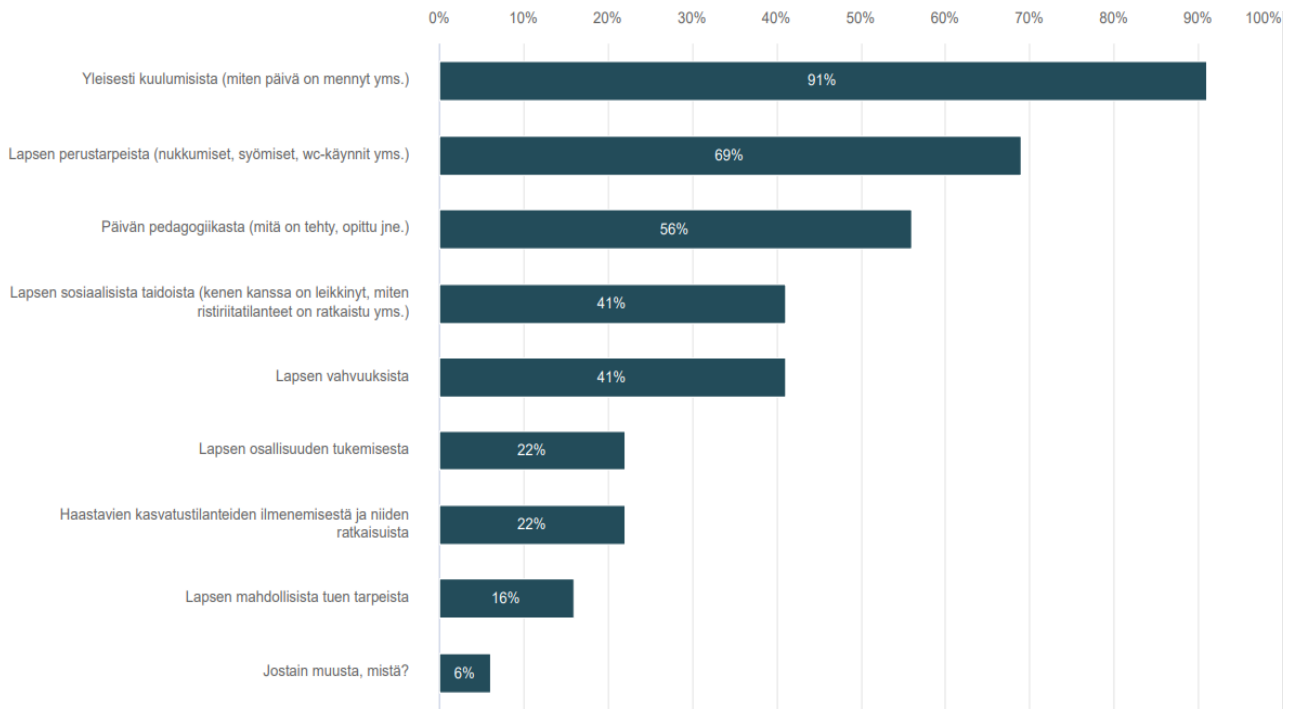
Vastauksista käy ilmi, että varhaiskasvatuksessa käytävä kasvatusyhteistyö painottuu pääasiallisesti kasvokkain tapahtuvaan kuulumisten vaihtoon lapsen vienti- ja hakutilanteissa sekä lapsen vasukeskusteluihin. Myös kirjallinen kuulumisten vaihto, esimerkiksi tekstiviestit tai sähköpostit ovat käytössä yli puolella kyselyyn vastanneista. Pieni osa vastaajista kertoi myös, että yhdessä varhaiskasvattajien sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa käydyt keskustelut sopivat kuvaukseen varhaiskasvatuksessa käytävästä kasvatusyhteistyöstä. Osa vastaajista kertoi kuulumisten vaihdon sekä kuvien lähettämisen WhatsApp-viestintäsovelluksen kautta olevan käytössä oleva keino kasvatusyhteistyön välineenä. Osa vastaajista koki myös, että kasvatusyhteistyössä on ajoittain haasteita.

Viikottaiset valokuvat ja yleiset kuulumiset ryhmän toiminnasta WhatsAppilla.
(V18)

Tällähetkellä yhteistyö on vähäistä, haasteena jatkuvasti vaihtuva henkilökunta.
(V6)

Kuulumisten vaihto hakutilanteessa sillointällöin. (V30)

Vastausten perusteella keskusteluja käydään ehdottomasti eniten lasten yleisistä kuulumisista, siitä miten lapsen päivä on sujunut (kuvio 6). Myös keskustelut liittyen lapsen perustarpeisiin, kuten nukkumiseen, syömiseen tai wc-käynteihin ovat vastaajien näkökulmasta yleisimpiä. Yli puolet vastaajista käyvät keskustelua varhaiskasvattajien kanssa päivän pedagogiikasta eli siitä, mitä päivän aikana varhaiskasvatuksessa on tehty, harjoiteltu ja opittu. Myös lasten sosiaalisista taidoista sekä lasten vahvuuksista käydyt keskustelut ovat vastaajien keskuudessa yleisiä. Muutamat vastasivat, että keskusteluja käydään myös lapsen osallisuuden tukemisesta sekä haastavien kasvatustilanteiden ilmenemisestä ja niiden ratkaisuista. Osa kertoi, että keskusteluja käydään myös lapsen tuen tarpeista. Vastaajien keskuudessa esiin nousi, että keskusteluja käydään vasun aiheiden mukaisesti sekä esimerkiksi lapsen kognitiivisen ja fyysisen kehityksen näkökulmasta, kuten sanojen tuottamisesta tai motoriikan kehityksestä, kuten hyp-pimisen oppimisesta.

Kuvio 6. Mistä teemoista vanhemmat ja huoltajat käyvät keskusteluja varhaiskasvattajien kanssa.

Yli puolet vastaajista (65 %) kokevat nykyisen kasvatusyhteistyön varhaiskasvattajien kanssa riittäväksi. Vastaajista 19 % eivät osanneet sanoa, kokevatko kasvatusyhteistyön määrän riittäväksi. Lisää kasvatusyhteistyötäkin kuitenkin kaivataan, sillä 16 % vastasivat kaipaavansa lisää yhteistyötä varhaiskasvattajien kanssa.

Enemmän keskustelua sosiaalisista taidoista tai onko ollut jotain haasteita. Ei joka päivä, mutta esim. kerran kuussa vähän infoa onko jokin kehittynyt. (V12)

En tunne lasteni hoitajia, sijaiset eivät esittele itseään ja näin ollen on hyvin haastavaa tunnistaa, kuka on töissä päiväkodissa ja kuka ei. Alanko vahingossa juttelemaan toisen vanhemman kanssa, koska en tunnista hoitajia. (V7)

Tukea ja neuvoja lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen saadaan varhaiskasvattajilta kuitenkin riittävästi. Yli puolet vastaajista olivat sitä mieltä, että ryhmän varhaiskasvattajilta sekä yleisesti varhaiskasvatuksesta on saatavilla riittävästi tukea ja neuvoja lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen. Osa vastaajista jäi kuitenkin kaipaamaan vielä enemmän tukea ja neuvoja varhaiskasvatuksen suunnalta. Noin neljäsosa vastaajista valitsi

vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”, kysyttäessä kokevatko he saavansa lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen tarpeeksi neuvoja ja tukea varhaiskasvatuksesta.

Päikyssä ovat mm. tehneet tunnetaitoharjoituksia ja tutkineet kuvista erilaisia tunteita sekä harjoitelleet leikkimistä erilaisissa kaveriryhmissä. (V3)

Viimeisen kysymyksen tarkoituksena oli kartoittaa vanhempien ja huoltajien ajatuksia ja mielipiteitä yleisesti tutkimuksen teemaan liittyen avoimen kysymyksen tarjoaman vastausvaihtoehdon kautta. Vastauksissa nousivat korostetusti esiin vanhempien ja huoltajien ajatukset lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen tärkeydestä, mutta myös huoli varhaiskasvatuksen nykytilasta.

Pph (= perhepäivähoito) ja päiväkotit ovat liian kaukana toisistaan näissä asioissa, toki ryhmien koko varmasti on suorassa vaikutuksessa tähän. Usein päiväkodista hakiessa (lapsen ollessa varahoidossa) tuntuu, kuin ryhmän hoitajat eivät edes tietäisi kenestä lapsesta puhutaan, tämä on harmillista vanhemman näkökulmasta. Tulee tunne, ettei ryhmään täysipäiväisesti kuulumaton lapsi saa yksilöllistä kasvatusta/opetusta, hän on vain vieraileva lapsi toisinaan. (V5)

... Varsinkin kun isä hakee lapsia, oletetaan että pitää joka kerta kysyä tai etsiä hoitaja joka kertoisi lapsen päivästä. Se voi olla myös vaikeaa kun päivällä on ihan eri hoitajat kuin aamulla. Myös se häiritsee jos talossa on uusia työntekijöitä/sijaisia jotka eivät esittele itseään aamuisin. Olisi mukavaa tietää hoitajan nimi. (V21)

Vastauksissa nousi esiin myös vanhempien ja huoltajien ajatus yleisesti siitä, että aiheesta on hyvä olla tietoa saatavilla laajastikin. Vastauksissa korostui tiedon tarve niin lapsen kuin vanhemman/ huoltajan näkökulmasta.

Tärkeä aihe, josta on hyvä saada jotain kootuksi suomeksikin pienempiä lapsia ajatellen. (V20)

Vinkkejä, miten aikuinen voisi hallita/hillitä vahvat tunteet haastavissa tilanteissa lapsen kanssa. Yleensäkin haastavat tilanteet ja miten niissä toimisi oikein (lyöminen, tottelemattomuus, raivokohtaukset ym. (V1)

Tarvetta vanhempien ja huoltajien näkökulmasta olisi esimerkiksi kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyvään materiaaliin, joka olisi suunnattu myös pienemmille lapsille sekä eritoten haastaviin kasvatustilanteisiin, kuten lapsen tottelemattomuuteen, raivokohtauksiin ja lyömiseen liittyen. Myös vinkkejä siihen, miten aikuisen on mahdollista hallita ja hillitä omat vahvat tunteensa haastavissa kasvatustilanteissa lapsen kanssa toivottiin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa käsittelen johtopäätöksiäni keräämästäni aineistosta suhteessa teoriaan tutkimukseni teemoista. Tutkimukseni tarkoituksena oli tutkia, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri- ja tunnetaitoja tuetaan tällä hetkellä niin varhaiskasvatuksen arjessa, kuin lasten kotona. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mikä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa koetaan haastavana ja mitkä tekijät mahdollisesta haastavasta näiden taitojen tukemisesta. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, onko varhaiskasvattajien sekä vanhempien ja huoltajien välinen kasvatusyhteistyö aiheen tiimoilta riittävää, vai kaipaavatko tutkimukseen osallistuvat lisää yhteistyötä aiheeseen liittyen. Lisäksi kyselyn avulla halusin selvittää etenkin tutkimuksen tuotoksena toteutettavan näkökulmasta, millaista tukea varhaiskasvattajat, vanhemmat ja huoltajat kaipaavat lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen.

Aineistoa analysoidessani havaitsin, että vanhemmat/huoltajat ja varhaiskasvattajat kaipaavat lisää tietoa samoista teemoista koskien lasten kaveri- ja tunnetaitoja. Kyselyssä nousseiden vastausten perusteella vanhemmat ja huoltajat kaipasivat eniten lisätietoa lapsen tunnereaktioiden tukemisesta (65 %), tunteiden käsittelystä (58 %), lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidoista (55 %), tunteiden ilmaisusta (42 %) sekä lapsen vuorovaikutukseen liittymisen taidoista (39 %). Varhaiskasvattajat taas kaipasivat lisää tietoa eniten myös lapsen tunnereaktioiden tukemisesta (62 %) ja tunteiden käsittelystä (54 %), lapsen ryhmässä toimimisen taidoista (38 %), lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidoista (38 %) sekä lapsen vuorovaikutukseen liittymisen taidoista (38 %).

Varhaiskasvattajien vastauksista käy selkeästi ilmi se, että varhaiskasvatusympäristössä toimiessa kaivataan lisää tietoa liittyen lapsen ryhmässä toimimisen taitoihin sekä niihin vaikuttaviin tekijöihin lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen. Vanhempien ja huoltajien vastauksista nousee esiin enemmän lasten kaveri- ja tunnetaitojen ”peruspilarit”, kuten tunteiden käsittely ja ilmaisu sekä lasten tunnereaktioiden tukeminen. Kaiken kaikkiaan niin varhaiskasvattajien kuin vanhempien ja huoltajien vastauksissa toistuivat samat teemat: eniten lisätietoa kaivataan lapsen tunnereaktioiden tukemisesta, tunteiden käsittelystä, lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidoista, lapsen vuorovaikutukseen liittymisen taidoista sekä tunteiden ilmaisusta. Vastauksista nousi esiin myös se, että kaveri- ja tunnetaitojen teemat ovat jo ennestään tuttuja niin varhaiskasvattajille kuin vanhemmille ja huoltajille. Lisätiedon ja vinkkien saamista aiheesta pidettiin kuitenkin positiivisena asiana.

Sandbergin (2020, s. 150) mukaan automatisoituakseen tunnetaidot vaativat lapselta paljon pitkäjänteistä harjoittelua sekä toistoja monissa arjen tilanteissa. Tukea ja vinkkejä niin vanhemmat, huoltajat kuin varhaiskasvattajatkin kaipasivat etenkin lapsen tunnereaktioiden tukemisesta, tunteiden käsittelystä, lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidoista, lapsen vuorovaikutukseen liittymisen taidoista sekä tunteiden ilmaisusta. Näissä kaikissa kategorioissa korostuu lasten nopeat ja yllättävätkin tunnetilojen vaihtelut sekä nopeasti heräävät toimintavalmiudet, joita myös Sainio (2020, s. 21–23) korostaa. Sainion mukaan lapsen käytös tämänkaltaisissa tilanteissa voi olla uhmakasta, itkuista tai vetäytyvää ja myös tarkkaavaisuuden suuntaamisessa saattaa olla haasteita. Nämä näkökulmat tulivat esiin myös niin vanhempien, huoltajien kuin varhaiskasvattajienkin kyselyiden vastauksissa.

Tunnetaidot rakentuvat lapsena vuorovaikutuksessa vanhempien ja muiden lapselle läheisten ihmisten kanssa (Hannukkala, 2019, s. 42). Jotta lapsen tunnetaidot kehittyisivät tarpeellisella tavalla, tarvitsee lapsi aikuisten tukea läpi eri ikäkausien. Lapsi tarvitsee ympärilleen aikuisia, jotka vastaavat lapsen perustarpeisiin, rakastavat lasta ja hyväksyvät hänet sellaisena kun on sekä tarjoavat lapselle säännöllisen ja turvallisen arjen, joka sisältää hoivaa ja kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Lisäksi oppiakseen tunnetaitoja, tarvitsee lapsi aikuisen myös sanoittamaan ja peilaamaan omia tunteitaan. Tunnetaitoja tarvitaan niin omien ja muiden tunteiden tunnistamiseen ja käsittelyyn kuin myös omien tunteiden ilmaisemiseen (Opetushallitus, i.a.). Tunnetaitojen tiedetään vaikuttavan esimerkiksi sosiaaliseen kyvykkyyteen ja kouluasuoriutumiseen, taitoon auttaa muita sekä varmuuteen omasta kyvykkyydestään ongelmanratkaisussa. Opetushallituksen mukaan hyvillä tunnetaidoilla on myös yhteys esimerkiksi päihteiden- ja väkivallan käytön määrään kuin myös terveyteen ja työuran kehittymiseen aikuisuudessa. Myös Köngäs (2019, s. 110) painottaa, kuinka oikeanlaisella tunnekasvatuksella on mahdollista ehkäistä niin syrjäytymistä, väkivaltaisuutta kuin yksinäisyyttäkin. Ennen kaikkea hyvät tunnetaidot lisäävät yksilön arjen voimavaroja, parantavat toimintakykyä sekä vahvistavat ihmissuhteita (Hannukkala, 2019, s. 46).

Tällä hetkellä lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksessa suhteellisen aktiivisesti ja kaveri- ja tunnetaitojen teemat kuuluvat osaksi lapsiryhmien arkea. Eniten lasten kaveri- ja tunnetaitoja tuetaan varhaiskasvatuksen arkisissa hetkissä, kuten siirtymätilanteissa tai oman vuoron odottamisen opettelussa. Myös erilaiset kaveri- ja tunnetaitohetket niin pienryhmissä kuin koko lapsiryhmän kesken ovat ryhmissä käytössä, kuin myös aiheeseen liittyvän kirjallisuuden lukeminen lasten kanssa. Myös varhaiskasvattajan roolia lasten

toiminnan ja vertaissuhteiden havainnoimisessa painotettiin osana kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen keinoja.

Ahonen korostaa yleisen tunneilmapiirin sekä lämpimän vuorovaikutustavan merkitystä varhaiskasvatuksessa etenkin laadukkaana pedagogisen toiminnan näkökulmasta (Ahonen, 2017, Luku 4: Vastuun kantaminen itsestä). Ahonen korostaa, että etenkin lapset ovat tarkkoja havaitsemaan vallitsevaa tunneilmapiiriä sekä sen verbaalisia että nonverbaaleja viestejä. Näin ollen varhaiskasvatuksen arjessa vallitseva tunneilmapiiri vaikuttaa vahvasti kaikessa varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan toimintaan – tunneilmapiiriin vaikuttaa taas vastavuoroisesti ulkoiset tekijät, kuten kiire ja henkilöstön vaihtuvuus.

Lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemista varhaiskasvatuksessa haastaa varhaiskasvattajien näkökulmasta etenkin se, että ryhmän arjessa ei ole riittävästi aikaa. Myös henkilöstön vaihtuvuus sekä haastavat kasvatustilanteet vievät aikaa kaveri- ja tunnetaitojen tukemiselta. Haastavista tekijöistä huolimatta varhaiskasvattajat tukevat lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä aktiivisesti päivittäin, vähintään viikoittain. Kuitenkin suurin osa varhaiskasvattajista kokivat, että taitoja olisi aiheellista tukea nykyistä enemmän.

Niin vanhempien ja huoltajien kuin varhaiskasvattajien näkemykset kasvatusyhteistyöstä tukevat toisiaan. Eniten keskustelua käydään lapsen yleisistä kuulumisista, eli siitä miten esimerkiksi päivä on sujunut sekä lapsen perustarpeista, kuten ruokailuista tai nukkumisesta. Paljon keskustelua arkisissa tilanteissa käydään myös kuluneen päivän pedagogiikasta eli siitä mitä on tehty, harjoiteltu ja opittu sekä lapsen sosiaalisista taidoista, esimerkiksi siitä, kenen kanssa lapsi on leikkinyt ja miten mahdolliset ristiriitatilanteet on ratkaistu.

Kasvatusyhteistyön tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen (Opetushallitus, 2022, s. 35). Kasvatusyhteistyössä erityisen tärkeää on avoimuus, tasa-arvoisuus sekä osapuolten välinen kunnioitus toisiaan kohtaan. Kasvatusyhteistyössä on kyse ennen kaikkea jaetusta asiantuntijuudesta (Lämsä, 2012, s. 51). Lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi kasvatusyhteistyössä pyritään hyödyntämään vanhempien oman lapsensa asiantuntijuutta sekä varhaiskasvattajien ammattitaitoa ja asiantuntevuutta varhaiskasvatuksessa. Kasvatusyhteistyö on siis ennen kaikkea kodin ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi (Opetushallitus, 2022, s. 35).

Varhaiskasvattajista lähes kaikki olivat tyytyväisiä vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön laatuun ja määrään. Ristiriitaisia tunteita varhaiskasvattajien joukossa herätti se,

että vaikka itse kokee yhteistyön riittäväksi, saattaa vanhemmilta tulla eriävää palautetta. Myös suurin osa vanhemmista ja huoltajista on tyytyväisiä kasvatusyhteistyön laatuun ja määrään, vaikkakin eriäviä mielipiteitä nousi esiin. Vanhempien ja huoltajien vastauksissa kasvatusyhteistyön suhteen nousi esiin myös varhaiskasvattajien esille tuoma henkilöstön vaihtuvuus, joka nähtiin haastavana tekijänä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemista.

Havisalmen ja Reunamon (2023) esittämien tutkimustulosten mukaiset teemat varhaiskasvatuksen nykytilasta nousevat esiin myös oman tutkimuksen tuloksissa. Varhaiskasvatuksen kentällä vallitseva kiire sekä henkilöstön vaihtuvuus haastavat muun muassa lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemista, mutta vaikuttavat myös negatiivisesti vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Havisalmi ja Reunamo (2023, s. 51–70) tuovat esiin laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista haastavia tekijöitä, jotka tutkimusten mukaan ovat henkilöstön vaihtuvuuden ja sijaispulan aiheuttamat muutokset arjessa, jotka lisäävät varhaiskasvatuksen työntekijöiden kuormitusta ja arjen hektisyyttä (mts. 53). Jatkuvat muutokset työssä aiheuttavat epävarmuutta varhaiskasvatuksen kentällä, lisäksi arjessa tapahtuvat muutokset sekä henkilöstön vaihtuvuus estävät lasten kehityksen näkökulmasta tärkeää toiminnan jatkuvuutta ja tärkeiden vuorovaikutussuhteiden pysyvyyttä. Lisäksi varhaiskasvattajien kokema stressi työssä vähentää heidän responsiivisuuttaan ja sensitiivisyyttä lasten, muiden varhaiskasvattajien sekä vanhempien ja huoltajien kanssa käydyssä vuorovaikutuksessa.

Kaiken kaikkiaan suurin osa vanhemmista ja huoltajista ovat tyytyväisiä yleisesti varhaiskasvatuksesta sekä lapsensa varhaiskasvattajilta saamaansa tukeen lasten kaveri- ja tunnetaitoihin liittyen. Erityisesti aamuin illoin, lapsen varhaiskasvatukseen vienti – ja hakutilanteissa käydyt keskustelut nousivat esiin niin varhaiskasvattajien kuin vanhempien ja huoltajienkin vastauksissa positiivisesti.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkään jatkunut teema arjessani. Opinnäytetyön aiheen valinta oli helppoa, sillä aihe valikoitui työelämässä tehtyjen havaintojen sekä oman mielenkiinnon kohteiden pohjalta. Varhaiskasvatuksessa työskenneltyäni koin, että kyseisen aiheen suhteen on hyvä syventää tietotaitoa niin varhaiskasvattajien, vanhempien ja huoltajien asemasta katsottuna. Lisäksi halusin oppia myös itse uutta sekä syventää osaamistani lasten kaveri- ja tunteiden tukemisen suhteen varhaiskasvatuksen kentällä. Opinnäytetyöprosessin myötä halusin tuoda aiheesta tietoa myös muille lasten kanssa toimiville.

Toteutin opinnäytetyöni yksilötyönä. Projektin toteuttaminen yksilötyönä oli selkeä valinta, sillä opinnäytetyöprosessin aikana muutin toiselle paikkakunnalle sekä tein opintojen ohella töitä, joten omien aikataulujen yhteensovittaminen toisen ihmisen kanssa olisi ollut haastavaa. Opinnäytetyöprosessi on vaatinut minulta useita työtunteja sekä vahvaa sitoutumista aiheen äärelle. Itselle tärkeän aiheen valinta helpotti pitkäjänteistä työskentelyä, sillä mielenkiintoni valitsemaani aihetta kohtaan säilyi koko prosessin ajan. Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut omaa ammatillista osaamistani sekä syventänyt mielenkiintoni varhaiskasvatuksessa työskentelyä sekä yleisesti sosionomin työnkuvaa kohtaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen käyttänyt useita työskentelytunteja aineiston hankkimisen parissa. Olen käyttänyt paljon aikaa siihen, että saisin tutustuttua ajankohtaisiin sekä luotettavien lähteisiin, joiden pohjalta saisin rakennettua opinnäytetyölleni vahvan teoriapohjan. Olen myös käyttänyt aikaa siihen, että olen miettinyt tutkimusaiheeni kannalta oleelliset hakusanat, tässä olen käyttänyt apuna etenkin Finto YSO:a. Tietolähteiden ja tietokantojen valinnassa olen hyödyntänyt SeAMK Finnaa sekä muita Seinäjoen ammattikorkeakoulun suosimia tietokantoja. Opinnäytetyössäni olen käyttänyt lähteinä ajankohtaisia lähteitä, kuten erilaisia sähköisiä- ja painettuja kirjoja, lehtiä ja artikkeleita sekä opinnäytetyön aiheen teemaan liittyviä tieteellisiä nettisivuja. Kotimaisia e-lehtiä tutkin paljon Alma Talent- Ammatilaismedian sivuilta, kuten myös Arto- sekä Journal-ammattilaismedia palveluista. Kansainvälisiä lehtiä ja artikkeleita hankin pääsääntöisesti Eric-tietokannasta.

Konkreettisesti opinnäytetyöprosessini käynnistyi maaliskuussa 2022, jolloin aloin tarkastelemaan omia mielenkiinnon kohteitani tavoitteena valita opinnäytetyölle ajankohtainen, mutta ei liikaa tutkittu aihe. Aiheen valinta tapahtui lopulta helposti, jonka jälkeen pääsin suunnittelemaan ja työstämään alustavaa opinnäytetyösuunnitelmaa ja tutustumaan aiheeseen liittyvään

ajankohtaiseen teoratietoon. Työstin ja palautin alustavan opinnäytetyösuunnitelman, jonka esitin myöhemmin huhtikuussa 2022. Alustavan opinnäytetyösuunnitelman esittämisen jälkeen pääsin perehtymään aineiston hankintaan sekä teoriaosuuden suunnitteluun syvemmin seminaarissa saamieni vinkkien avulla. Pääsin myös aloittamaan teoriaosuuden konkreettisen työstämisen. Kesän 2022 opinnäytetyöprosessini oli tauolla, mutta syksyllä jatkoin prosessia tiiviimmin.

Syyskuussa 2022 esitin opinnäytetyöseminaarissa ajankohtaiskatsauksen, josta sainkin paljon uutta inspiraatiota teoriaosuuden valmiiksi työstämiseen. Syksyllä työskentelinkin todella tiiviisti teoriaosuuden parissa, joka oli itselleni ehdottomasti haastavin ja aikaa vievin osuus opinnäytetyöprosessissa. Marraskuussa 2022 esitin opinnäytetyöseminaarissa valmiin teoriaosuuden, jota myöhemmin vielä työstin lopulliseen muotoonsa. Teoriaosuuden esittämisen jälkeen pidin hetken taukoa opinnäytetyöprosessissa, jonka jälkeen aloitin kyselyiden suunnittelun sekä jatkoin vielä teoriaosuuden hiomista. Talven aikana kävimme yhteistyötahoni kanssa tiiviitä keskusteluja. Lisäksi työstin aktiivisesti sekä varhaiskasvattajien että vanhempien ja huoltajien kyselyitä.

Helmikuussa 2023 sekä huhtikuussa 2023 esitin opinnäytetyöseminaarissa ajankohtaiskatsaukset. Kevään 2023 aikana julkaisin opinnäytetyöni kyselyt, jotka olivat auki kaksi viikkoa 24.4.- 8.5.2023. Kyselyiden sulkeuduttua pääsin perehtymään kyselyiden vastausten syvälliseen analysointiin, joka oli myös aikaa vievä osuus opinnäytetyöprosessissa. Kesän 2023 aikana keskityin lopulliseen aineiston analysointiin, teoriaosuuden lopulliseen hiomiseen sekä opinnäytetyön tuotoksena syntyvän oppaan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Syyskuussa 2023 esitin valmistuvan opinnäytetyön sekä viimeisiä viilauksia vailla olevan oppaan.

Kuva 1. Opinnäytetyöprosessini aikajana 2022–2023.

Opinnäytetyöprosessissa oppaan kokoaminen oli itselleni mieluisa osuus, vaikkakin sekin aikaa vievä. Halusin panostaa oppaan visuaaliseen ilmeeseen, joten sen parissa kuluiakin taas kymmeniä työtunteja. Oppaan luomista helpotti huomattavasti huolellisesti tehty pohjatyö teoriaosuuden sekä kyselyiden analysoinnin parissa. Niistä sain helposti luotettavaa sisältöä oppaaseen, eikä erilliseen aineiston keräämiseen tarvinnut kuluttaa enää aikaa. Vaikka teoriaosuuden työstäminen oli itselleni rankkaa sekä aikaa vievää, oli palkitsevaa huomata, että huolellinen ja pitkäjänteinen työskentely teoriaosuuden parissa palkittiin lopussa eritoten oppaan parissa työskennellessä.

Opinnäytetyöprosessini eri vaiheisiin ovat kuuluneet vahvasti myös sosionomin (AMK) osaamiskompetenssit, joihin olen päässyt peilaamaan ennen kaikkea omaa toimintaani ja oppimistani prosessin eri vaiheissa. Sosionomin (AMK) kompetensseihin sekä ammatilliseen ydinosaamiseen kuuluvat esimerkiksi sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmän osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Arene, 2017, s. 5).

Sosiaalialan eettiseen osaamiseen kuuluu olennaisesti tasa-arvoisuuden ja oikeudenmukaisuuden edistäminen sekä samalla oman ammatillisen toiminnan reflektio eettisyyden

näkökulmasta (Arene, 2017, s. 5). Ennen kaikkea sosiaalialan eettinen osaaminen näyttäytyi opinnäytetyössäni oman toiminnan- sekä yleisesti tutkimukseni eettisyyden tarkasteluna. Lisäksi reflektoin toistuvasti omaa toimijuuttani tutkijana hyvien eettisten toimintaperiaatteiden näkökulmasta. Lisäksi opinnäytetyöni tuotoksena syntyneen oppaan kautta pyrin edistämään lasten oikeuksien mukaista toimintaa samalla vahvistaen lasten osallisuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Sosionomin kompetensseissa olennaisena osana on sosiaalialan asiakastyön osaaminen, johon kuuluvat esimerkiksi ammatillisen vuorovaikutussuhteen luominen, tilanteeseen sopivien työmenetelmien valitseminen sekä arvioinnin ja dokumentoinnin taidot. Lisäksi moniammatillisuuden sekä muutokseen tähtäävän prosessin näkökulma on olennaisena osana asiakastyön osaamisen kompetensseja sosiaalialalla (Arene, 2017, s. 5). Opinnäytetyöni oli laadultaan muutokseen tähtäävä prosessi, sillä opinnäytetyön tuotoksena syntyvän oppaan tarkoitus on saada varhaiskasvattajia, vanhempia sekä huoltajia pohtimaan omaa asemaansa lapsen kaveri- ja tunnetaitojen tukijana sekä mahdollisesti tarjota heille uusia keinoja tukea lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä. Opinnäytetyössäni korostuu myös vuorovaikutussuhteiden merkityksellisyys kaveri- ja tunnetaitojen oppimisen näkökulmasta lapsuudessa niin varhaiskasvattajien kuin vanhempien ja huoltajien näkökulmasta. Lisäksi opinnäytetyölläni pyrin edistämään varhaiskasvattajien ja vanhempien/huoltajien välistä kasvatusyhteistyötä sekä yhteisöllisyyttä pyrkien oppaan kautta yhtenäistämään hyväksi havaittu toimintatapoja lasten hyvinvoinnin tukemiseksi. Opinnäytetyölläni pyrin vahvasti myös kehittämään lasten vertaissuhteiden tukemista ennen kaikkea lapsen kehityksen, oppimisen sekä hyvinvoinnin lähteenä.

Sosiaalialan palvelujärjestelmän osaaminen (Arene, 2017, s. 5) ilmenee opinnäytetyössäni etenkin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä varhaiskasvatuslain esille tuomisessa. Opinnäytetyössäni nostan esiin mitä kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta, lasten sosiaalisten taitojen tukemisesta sekä kasvatusyhteistyöstä määrätään varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Opinnäytetyössäni näkyy vahvasti varhaiskasvatusta sekä sitä ohjaavien normien tuntemus. Myös kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen (Arene, 2017, s. 5) näkyvät olennaisena teemana opinnäytetyössäni. Opinnäytetyölläni pyrin ennen kaikkea sosiaalisen osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn sekä osallistavien ja valtaistavien toimintatapojen huomioimiseen toiminnassa sosiaalialalla ja varhaiskasvatuksessa. Kaikki edellä mainitut ovat opinnäytetyöni taustalla vaikuttavia teemoja sekä pitkällä tähtäimellä katsottuna myös opinnäytetyön päämääriä, johon esimerkiksi

lisäämällä tietoisuutta kaveri- ja tunnetaidoista ja niiden tukemisen tärkeydestä olisi mahdollista päästä. Opinnäytetyössäni näkyy sekä lapsen että vanhemman/huoltajan osallisuuden edistämisen tärkeys sekä lasten toimijuuden ja vertaissuhteiden vahvistaminen.

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen (Arene, 2017, s. 5) eli tutkitun tiedon tuottaminen, tulkinta, käyttö ja jakaminen näkyvät kaikissa opinnäytetyöni osissa. Opinnäytetyössäni olen sekä tutkinut että itse tuottanut tutkittua tietoa, tulkinut jo olemassa olevaa tietoa sekä analysoinut osana opinnäytetyötäni tehtyjä kyselyitä. Tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen näkyy opinnäytetyössäni kokonaisvaltaisesti, mutta sen lisäksi myös osana omaa ammatillista kehittymistäni. Lisäksi opinnäytetyössäni olen osaltani päässyt kehittämään varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa sekä edistämään varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä tutkimuksessani saatujen tutkimustulosten avulla. Opinnäytetyöprosessissani työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen ovat kulkeneet mukana ajankohtaisina osa-alueina (Arene, 2017, s. 5). Olennaisina teemoina ovatkin olleet ennen kaikkea laadun, tulosten sekä vaikuttavuuden arviointi, kehittämishankkeiden johtaminen sekä lähijohtaminen. Työn laadun, tulosten ja vaikutusten arviointi ovat olleet olennaisena osana opinnäytetyöprosessissa. Opinnäytetyössäni arvion omaa toimintaani tutkijana, mutta myös muiden toimintaa arvioidessani tutkimustuloksia. Oman toimijuuden lisäksi olen opinnäytetyössä arvioinut myös opinnäytetyöni vaikuttavuutta. Mielestäni opinnäytetyö on merkityksellinen, sillä sen tuotoksena syntynyt opas on tuottanut tarpeellista tietoa varhaiskasvattajille, vanhemmille ja huoltajille heidän tarpeistaan ja toiveistaan lähtien vastaten täten kohderyhmän tarpeisiin tehokkaasti.

Jälkeenpäin omaa matkaani pohtineena muutamia kysymyksiä ja kehittämisen paikkoja on noussut mieleeni. Jäin pohtimaan esimerkiksi sitä, että vastasivatko kyselyyn vain ne, joita lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiset teemat kiinnostivat jo etukäteen. Aineiston hankinnan suhteen jäin myös pohtimaan sitä, kuinka varhaiskasvattajien vastausprosentti harmillisen pieni, joten todellinen tilanne tutkimuksen aiheen suhteen ei täysin selvinnyt. Olen kuitenkin erittäin tyytyväinen saamiini vastauksiin kaikilta kyselyyn osallistuneilta. Lisäksi vanhemmilta/huoltajilta olisi ollut hyvä kysyä myös miten he tukevat lasten kaveri- ja tunnetaitoja kotona, nyt keskityin enemmänkin varhaiskasvatuksen osuuteen ja siihen, mistä vanhemmat haluaisivat saada lisätietoa. Vanhemmilta sain kuitenkin hyviä vastauksia avoimiin kysymyksiin, jossa he avasivat ajatuksiaan aiheeseen liittyen. Vanhempien vastauksissa nousikin esiin etenkin kasvatusyhteistyön laatu sekä varhaiskasvatuksen nykytila, joka on ollut teemana myös

yleisesti otsikoissa viime aikoina laajasti ympäri Suomen. Oman opinnäytetyön aiheen valinnan ajankohtaisuus korostui siis kyllä kyselyiden vastauksia analysoidessa.

Tutkimusaineiston keräsin Parkanossa, eikä se siten ole yleistettävissä esimerkiksi muille paikkakunnille suhteellisen pienen otannan seurauksena. Jatkotutkimusaiheen näkökulmasta opinnäytetyöni teemoista olisi ajankohtaista sekä aiheellista paneutua syvällisemmin suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan kasvatusyhteistyöhön: sen laatuun sekä toteuttamistapoihin. Toimivan kasvatusyhteistyön ollessa oleellinen osa laadukasta varhaiskasvatusta, koen, että olisi tärkeää tutkia kasvatusyhteistyön teemoja sekä sen nykytilaa myös syvällisemmin ja laajemmin jopa mahdollisuuksien mukaan ympäri Suomen.

Opinnäytetyöni tuotoksena tekemäni oppaan toivoisin tuovan uusia näkökulmia lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen teemoista niin varhaiskasvattajille kuin vanhemmille ja huoltajillekin. Toivon oppaan herättävän ajatuksia ja keskustelua tärkeän aiheen äärellä sekä mahdollisesti sen tuovan vastauksia vanhempia, huoltajia ja varhaiskasvattajia askarruttaneisiin teemoihin lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen. Oppaan myötä pyrin tuomaan matalan kynnyksen keinoja, joilla on mahdollista tukea kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä jokapäiväisessä arjessa. Toivon oppaan siis laskevan lasten parissa toimivien aikuisten kynnystä tarttua näiden taitojen tukemiseen, sillä näiden teemojen parissa ei tarvitse miettiä aina jotain uutta tai ihmeellistä: joskus riittää, että pysähtyy perusasioiden äärelle lapsentasoisesti. Olen esitellyt opinnäytetyöni kyselyiden tulokset sekä oppaan yhteistyökumppanilleni. Sain paljon positiivista palautetta niin kyselyistä, oppaan sisällöstä sekä visuaalisesta ulkomuodosta kuin myös opinnäytetyöni ajankohtaisuudesta ja tarpeellisuudesta Parkanon kaupungin varhaiskasvatukselle.

Kaiken kaikkiaan olen todella tyytyväinen ja ylpeä omasta matkastani opinnäytetyöprosessini parissa. Olen oppinut sen aikana valtavasti kaveri- ja tunnetaidoista ja niiden tukemisen teemoista sekä yleisesti ottaen tieteellisen tutkimuksen tekemisestä. Lisäksi olen oppinut paljon uutta itsestäni persoonana sekä sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen ammattilaisena. Opinnäytetyöprosessi on edistänyt omaa ammattitaitoani sekä kykyä toimia pitkäjänteisesti ja itseohjautuvasti suurienkin teemojen äärellä. Olen oppinut ottamaan vastuuta sekä hahmottamaan isojaakin kokonaisuuksia. Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut omaa kiinnostustani varhaiskasvatuksessa työskentelyä kohtaan sekä lisännyt omaa osaamistani lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen. Motivaationi onkin suuri päästä kehittämään näiden teemojen parissa toimimista myös jatkossa lasten kokonaisvaltaisen kehityksen edistämisen näkökulmasta.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet: Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Ahonen, L. (2023). *Tiimin voima varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2015). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Arene. (2017). *Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa: Hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistäjä elämänkaaren eri vaiheissa*. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_lyhyt_raportti_fin.pdf?t=1526901428
- Backer, F., Buffel, T., Kindekens, A., Lombaerts, K., Peeters, J., & Reina, V. (11.3.2014). *The Role of Teachers' Self-regulatory Capacities in the Implementation of Self-regulated Learning Practices*, 116(2014), 1963–1970. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.504>
- Blewitt, C., O'Connor, A., Morris, H., Nolan, A., Mousa, A., Green, R., Ifanti, A., Jackson, K., & Skouteris, H. (5.2.2021). *"It's Embedded in What We Do for Every Child": A Qualitative Exploration of Early Childhood Educators' Perspectives on Supporting Children's Social and Emotional Learning*. *Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4). <https://doi.org/10.3390/ijerph18041530>
- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. (2019). *Sisu, tahto, itsetunto: Portaat itkupotkuraiva-
reista aggression hallintaan*. Minerva Kustannus Oy.
- Delgado E, Serna C, Martínez I, Cruise E. (2022). *Parental Attachment and Peer Relationships in Adolescence: A Systematic Review*. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Jan 18;19(3):1064. DOI: [10.3390/ijerph19031064](https://doi.org/10.3390/ijerph19031064)
- Dodd, S., & Epstein, I. (2012). *Practice-based research in social work: A guide for reluctant researchers*. Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9780203155639>
- Duodecim. (2021). *Terveyskirjasto: Kasvu- ja kehitys eri ikäkausina*. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00018>
- Duodecim. (22.10.2020). *Terveyskirjasto: Kiintymyssuhdemallit*. <https://www.terveyskirjasto.fi/odk00026>
- Forrester, Michelle M. Albrecht, Kay M. (2017). *SET for Life: An Early Childhood Teacher's Guide to Supporting Strong Emotional Foundations and Successful Social Relationships*. Houston, Texas: Innovations in ECE Press. <https://libts.seamk.fi/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1488476&site=ehost-live&scope=site>

- Haapsalo, T., Kauppila, E., Kirkkopelto, K., Nousiainen, K., & Repo, L. (2020). *Meidän juttu! Kiusaamisen ehkäisy lasten vertaisryhmissä. Lasten keskus.*
- Hannukkala, M., Heiskanen, T., Kaleva, S., Karila-Hietala, R., Kuitunen, S-R., Lassander, M., Lumijärvi, T., Maunuaho, S., Mertanen, J., Mäenpää, E., Salonen., K., Sassi, P., Stengård, E., Tuomaala, E., Turhala, S., & Wahlbeck, K. (2019). *Mielenterveys elämäntaitona: Mielenterveyden ensiapu 1.* Suomen Mielenterveys ry (Mieli). 3.painos. Alocon-Yhtymä.
- Hannukkala, M., Kosonen, S., Marjamäki, E., & Törrönen, S. (2015). *Lapsen mieli: Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan.* Suomen Mielenterveysseura.
- Havisalmi, J., & Reunamo, J. (1.4.2023). *Mistä varhaiskasvatuksen kaaoksessa on kysymys.* Journal of Early Childhood Education Research, 12(2), 51–70.
<https://doi.org/10.58955/jecer.v12i2.120383>
- Huttunen, K. & Koivula, M. (2018). *Children’s Social-Emotional Development and its Support: Guest Editoria.* Journal of Early Childhood Education Research, 7(2), 177–183.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114091/67290?acceptCookies=1>
- Huttunen, K., Koivula, M., Laakso, M-L., Määttä, S., Närhi, V., Paananen, M., & Savolainen, H. (2017). *Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa: Tilannekartoitus.* Raportit ja selvitykset 2017: 17. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf
- Jokinen, I., Lintu, R., Mankinen, K., & Schulman, M. (2015). *Pikkulapsesta koululaiseksi: Psykodynaaminen näkökulma tunne-elämän ja ihmissuhteiden kehitykseen.* Therapie-säätiö.
- Juhila, K. (i.a.) Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Kananen, J. (2014). Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Juvenes Print.
- Kananen, J. (2017). Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Juvenes Print.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. (2012). *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin.* PS-kustannus.
- Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukkarinen, T., Parrila, S., Repo, L., Salminen, J., Sulonen, H., & Vlasov, J. (2018). *Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset.* Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KAVI). Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino.

- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. WSOY.
- Kettula, S. (2.11.2018). *Ryhäsensitiivisyys varhaiskasvatuksen keskiöön*. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. <https://tutkittuavanhaiskasvatuksesta.com/2018/11/02/pedasens-interventiotutkimus/>
- Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (2017). *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.
- Koivuniemi, M., Kinnunen, S., Mänty, K., Järvenoja, H., & Näykki, P. (2021). *Varhaiskasvatushenkilöstön käsityksiä lasten tunteiden säätelytaitojen kehittymisestä: käytäntöön integroitu koulutus ammatillisen kehittymisen tukena*. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(2), 264-292. <https://journal.fi/jecer/article/view/114166>
- Kostamo, P., Airaksinen, T., & Vilka, H. (2022). *Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön*. Art House.
- Köngäs, M. (2019). *Tunneäly varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Leskisenoja, E. (2019). *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa: Toteuta käytännössä*. PS-kustannus.
- Lämsä, A-L. (2012). *Verkostosta vahvaksi: Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa*. PS-kustannus.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). (23.3.2022). *Päiväkoti-ikäisten lasten kaverisuhteet*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/paivakoti-ikaisen-lapsen-kaverisuhteet/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL). (i.a.). *Mentalisaatio vanhemmuudessa*. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/mentalisaatio-vanhemmuudessa/>
- Mielenterveystalo. (i.a.). *Mielenterveyden vahvistaminen: Tunteet haltuun*. Haettu 19.9.2022. https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/tunteet_haltuun.aspx
- Novick, B. (2018). *The Balanced Child: Teaching Children and Students the Gifts of Social Skills*. Rowman & Littlefield Publishers. https://libts.seamk.fi/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e00xww&AN=1712539&site=ehost-live&scope=site&ebv=EB&ppid=pp_71
- Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ). (i.a.). *Suomalainen koulutusjärjestelmä: Varhaiskasvatus*. <https://www.oaj.fi/politiikassa/suomalainen-kasvatus-ja-koulutusjarjestelma/varhaiskasvatus/>

- Opetushallitus (OPH). (2022a). *Mitä on varhaiskasvatus*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opetushallitus (OPH). (2022b). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf
- Opetushallitus (OPH). (i.a.a.). *Tunteesta tunteeseen: Ihmismielen tarina kuvin ja sanoin*. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/1-tunteet-mita-ne-ovat>
- Opetushallitus (OPH). (i.a.b.). *Kaveritaidot ovat harjoiteltavia taitoja*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kaveritaidot-ovat-harjoiteltavia-taitoja>
- Pajulahti, R., Sainio, T., & Sajaniemi, N. (2022). *Näin tuet lapsen itsesäätelyä: Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. PS-Kustannus.
- Parkanon kaupunki. (2022). *Parkanon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma*. <https://www.parkano.fi/wp-content/uploads/2022/06/VASU-2022-PAIVITETTY-1.pdf>
- Parkanon kaupunki. (i.a.a.). *Varhaiskasvatus*. <https://www.parkano.fi/varhaiskasvatus/>
- Parkanon kaupunki. (i.a.b.). *Varhaiskasvatus ja esiopetus*. <https://www.parkano.fi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/>
- Pohjannoro, H., & Taijala, B. (2007). *Näkökulmia toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opettajakoulutuksen kehittämishanke*. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/8232/Pohjannoro.Hannu.Taijala.Beata.pdf?se>
- Pulkkinen, L. (2022). *Lapsen hyvinvointi alkaa kodista*. PS-kustannus.
- Ranta, S., Heiskanen, N., Heiskanen, N., & Syrjämäki, M. (27.5.2023). *Teamwork as a cornerstone of a child's educational support in early childhood education and care in Finland*. *Journal of Early Childhood Education Research*, 12(2), 158–178. <https://doi.org/10.58955/jecer.121462>
- Repo, L. (2015). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. PS-kustannus.
- Riihonen, R., & Koskinen, M. (2020). *Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus*. PS-kustannus.
- Sainio, T., Pajulahti, R., & Sajaniemi, N. (2020). *Näin tuet lapsen itsesäätelyä: Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.

- Salmenrinne, V., Alaranta, M., & Junttila, N. (i.a.) *Kaveritaidot ovat harjoiteltavia taitoja*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kaveritaidot-ovat-harjoiteltavia-taitoja>
- Salonen, K. (2013). *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI- henkilöstölle*. Turun ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Sandeborg, E. (2021). *Pedagoginen tuki: Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. PS-kustannus.
- Sarkkinen, M. (1.6.2021). *Millainen on hyvä ohje? Kahdeksan vinkkiä ohjeiden tekemiseen työpaikalla*. Työterveyslaitos. <https://www.ttl.fi/tyopiste/millainen-on-hyva-ohje-kahdeksan-vinkkia-ohjeiden-tekemiseen-tyopaikalla>
- Suomen Punainen Risti (SPR). (2021). *Kaveritaidot osana opetusta: Kaveritaitoja-ohjelma*. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/opettajille/kaveritaitoja/>
- Syrjämäki, M., & Ahonen, L. (2022). *Sensitiivinen vuorovaikutus pedagogisen toiminnan perustana*. Teoksessa Heiskanen, N., & Syrjämäki M (toim.), *Pienet tuetut askeleet: Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt* (s.200–216). PS-kustannus.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). (2022). *Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen*. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>
- Teräsahjo, T. (2015). *Perusihmilliset taidot lapsen kasvun tukena*. Aivoliitto ry. <https://www.aivoliitto.fi/verraton/artikkelit/perusihmilliset-taidot-lapsen-kasvun-tukena/#25f31680>
- Tietoarkisto. (2021). *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja: Kvantitatiivisen datatiedoston käsittely*. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/kvantitatiivisen-datan-kasittely/>
- Trogen, T. (2021). *Positiivinen kasvatus*. PS-kustannus.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Tammi. (Alkuperäinen teos julkaistu 2002).
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (29.5.2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö*. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>
- Vuori, J. (i.a.). *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja: Tutkimusetiikka*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn saatekirje varhaiskasvattajille

Liite 2. Varhaiskasvattajille suunnattu Webropol-kyselylomake

Liite 3. Kyselyn saatekirje vanhemmille ja huoltajille

Liite 4. Vanhemmille ja huoltajille suunnattu Webropol-kyselylomake

Liite 5. Tiedote tutkimuksesta

Liite 1. Kyselyn saatekirje varhaiskasvattajille

Hei Varhaiskasvatuksen työntekijä!

Opiskelen viimeistä vuotta sosionomiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötä yhteistyössä Parkanon kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten arjessa tuetaan tällä hetkellä heidän kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä sekä millaista kasvatusyhteistyö on kodin ja varhaiskasvatuksen välillä kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta. Tutkimuksen tavoitteena on luoda opas lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen välineeksi, joka sisällöltään soveltuu hyödynnettäväksi lasten kanssa toimimiseen niin varhaiskasvatuksessa kuin kotonakin.

Tämä kysely on osa tutkimusta ja sen tuloksia hyödynnetään oppaan sisällön suunnittelussa. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömänä ja on anonyymiä kyselyn kaikissa vaiheissa. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Kyselyyn on mahdollista vastata 2.5.- 16.5.2023. Kyselyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 15–20 minuuttia.

Linkki kyselyyn: <https://link.webpolsurveys.com/S/D69DF3FD7BEF6D40>

Kiitos paljon jo etukäteen vastauksestasi!

Ystävällisin terveisin,
Saana Rantala

Liite 2. Varhaiskasvattajille suunnattu Webropol-kyselylomake

Hei hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Tämä kysely on osa Seinäjoen Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön toteutusta. Kyselyn tuloksia hyödynnetään oppaan sisällön suunnittelussa. Kyselyyn vastaaminen on sinulle anonyymia kaikissa kyselyn vaiheissa.

1. Sukupuoli

Nainen

Mies

Joku muu

En halua kertoa

2. Ikä

Alle 20 vuotta

21–30 vuotta

31–40 vuotta

41–50 vuotta

51–60 vuotta

Yli 60 vuotta

3. Koulutus

Lähihoitaja (Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

Lastenhojaaja (Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto)

Varhaiskasvatuksen opettaja (AMK)

Varhaiskasvatuksen sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK) ilman varhaiskasvatuksen pätevyyttä

Varhaiskasvatuksen kandidaatti

Varhaiskasvatuksen maisteri

Muu, mikä?

4. Työkokemus varhaiskasvatuksessa

Alle 2 vuotta

2–5 vuotta

6–10 vuotta

11–20 vuotta

Yli 20 vuotta

5. Tiedätkö, mitä tarkoitetaan lasten kaveri- ja tunnetaidoilla

Kyllä, tiedän.

En tiedä.

En osaa sanoa.

6. Tiedätkö, miten voit tukea lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehittymistä varhaiskasvatukseen arjessa?

Kyllä, tiedän.

En tiedä.

En osaa sanoa.

7. Kuinka tärkeänä osana varhaiskasvatuksen arkea näet lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivisen tukemisen? 1 en ollenkaan tärkeänä – 5 todella tärkeänä

8. Mistä osa-alueista toivoisit saavasi lisää tietoa tai käytännön vinkkejä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen? Voit valita useamman kuin yhden.

Lapsen tunnereaktioiden tukeminen

Tunteiden käsittely

Lapsen ryhmässä toimimisen taidot

Lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot

Lapsen vuorovaikutukseen liittymisen taidot

Toisen huomioon ottamisen taidoista

Tunteiden ilmaisu

Tunteiden tunnistaminen

Tunteiden nimeäminen

En kaipaa tietoa tai käytännön vinkkejä mistään osa-alueesta.

Tunteiden syntyminen

Jostain muusta, mistä?

9. Koetko, että ryhmässänne kaikki kasvattajat kokevat lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivisen tukemisen yhtä tärkeänä?

Kyllä, näkökulmamme kohtaavat.

En, näkökulmissa on eroavaisuuksia.

En osaa sanoa

Muu, mikä?

10. Kuuluuko ryhmänne arkeen lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivinen tukeminen?

Kyllä, kuuluu. *

Ei kuulu. **

En osaa sanoa.

11. Miksi kaveri- ja tunnetaitojen aktiivinen tukeminen ei kuulu ryhmänne arkeen? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon. **

Ryhmämme arjessa ei ole riittävästi aikaa näiden taitojen tukemiseen keskittymiseen

Ryhmässämme ei ole tarpeeksi henkilöstöä

Ryhmässämme on paljon henkilöstön vaihtuvuutta, mikä haastaa näiden taitojen tukemiseen keskittymistä

Ryhmässämme ei ole tarpeeksi osaamista lasten kaveri- ja tunnetaitoihin liittyen

Ryhmässämme on paljon haastavia kasvatustilanteita, jotka vievät aikaa

Emme koe näiden taitojen tukemista tarpeelliseksi ryhmässämme

Joku muu, mikä?

12. Toivoisitko, että ryhmässänne kiinnitettäisiin enemmän huomiota lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiiviseen tukemiseen? **

Kyllä

En

En osaa sanoa

Muu, mikä?

13. Mitä mielestäsi pitäisi ryhmänne arjessa muuttua, jotta näiden taitojen aktiivinen tukeminen onnistuisi paremmin? **

11. Miten ryhmänne arjessa näkyy lasten kaveri- ja tunnetaitojen aktiivinen tukeminen?

(Voit valita useamman kuin yhden) *

Arjen tilanteissa taitojen opetteleminen (siirtymätilanteet, oman vuoron odottaminen jne.)

Kaveri- ja tunnetaitohetket pienryhmissä

Kaveri- ja tunnetaitoihin liittyvän kirjallisuuden lukeminen lapsille

Kaveri- ja tunnetaitohetket koko ryhmän kanssa (esim. aamu-/päiväpiirin yhteydessä)

Opetusvideoiden katsominen lasten kanssa kaveri- ja tunnetaitojen teemoihin liittyen

Kaveri- ja tunnetaitoihin liittyvät "kynäilytehtävät" lapsille

Kaveri- ja tunnetaitoihin liittyvät teemapäivät/ -viikot

Muut kaveri- ja tunnetaitoja tukevat harjoitteet, mitkä?

12. Kuinka usein ryhmässänne tuette aktiivisesti lasten kaveri- ja tunnetaitojen kehittymistä

*

Päivittäin

Viikoittain

Kuukausittain

Harvemmin

Muu, mikä

13. Koetko, että määrä on riittävä vai toivoisitko, että aktiivista tukemista tapahtuisi useammin? *

Määrä on riittävä

En osaa sanoa

Haluaisin vahvistaa näitä taitoja enemmän ryhmässämme
Muu, mikä?

14. Koetko, että ryhmänne arjessa on haasteita lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisessa? Mitkä tekijät luovat haasteita? Voi valita halutessasi useamman kuin yhden. *

Ryhmämme arjessa ei ole riittävästi aikaa

Ryhmässämme on paljon vaihtuvuutta henkilöstössä

Ryhmässämme on paljon haastavia kasvatustilanteita, jotka vievät aikaa

Ryhmässämme ei ole tarpeeksi henkilöstöä

Ryhmässämme ei ole tarpeeksi osaamista kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen

Haasteita ei ole.

Joku muu, mikä?

15. Minkä tyylistä vanhempien/ huoltajien kanssa käytävä yhteistyö on enimmäkseen? Voit valita useamman kuin yhden teidän ryhmäänne sopivan kuvauksen.

Kuulumisten vaihto kasvotusten (esim. tuonti- ja hakutilanteissa)

Vasu -keskustelu

Kuulumisten vaihto kirjallisesti (tekstiviesti, sähköposti, päikky)

VEOn kanssa käytävät keskustelut vanhempien/ huoltajien kanssa (VEOn osaaminen apuna)

Muunlaista, mitä?

16. Minkälaisista asioista käytte keskustelua vanhempien/ huoltajien kanssa lapseen liittyen?

Yleisesti lapsen kuulumisista (Miten päivä on sujunut yms.)

Lapsen perustarpeista (nukkumiset, syömiset, wc- käynnit yms.)

Lapsen sosiaalisista taidoista (kenen kanssa leikkinyt, miten ristiriitatilanteista ollaan selvitty)

Päivän pedagogiikasta (mitä on tehty, opittu jne)

Haastavien kasvatustilanteiden ilmenemisestä ja niiden ratkaisuksista

Lapsen mahdollisista tuen tarpeista

Lapsen vahvuuksista

Lapsen osallisuuden tukemisesta

Jostain muusta, mistä?

17. Kuinka usein käytte keskimäärin aktiivisesti keskusteluja vanhempien/ huoltajien kanssa lapsen päivän kulkuun liittyen

Aamuin illoin: lapsen tuonti- ja hakutilanteissa

Päivittäin

Viikoittain

Harvemmin

Jokin muu, mikä?

18. Koetko, että vanhempien/ huoltajien kanssa käytävän kasvatusyhteistyön riittäväksi?

Kyllä. Yhteistyön määrä ja laatu on riittävää.

En osaa sanoa

En, kaipaisin lisää yhteistyötä. (Voit avata muutamalla sanalla, minkälaista yhteistyötä kaipaisit lisää)

19. Vapaa sana aiheeseen liittyen! Mahdollisia ajatuksia tai toiveita oppaan sisältöä koskien?

Liite 3. Kyselyn saatekirje vanhemmille ja huoltajille.

Hei vanhemmat ja huoltajat!

Opiskelen viimeistä vuotta sosionomiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötä yhteistyössä Parkanon kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten arjessa tuetaan tällä hetkellä heidän kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä sekä millaista kasvatusyhteistyö on kodin ja varhaiskasvatuksen välillä kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta. Tutkimuksen tavoitteena on luoda opas lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen välineeksi, joka sisällöltään soveltuu hyödynnettäväksi lasten kanssa toimimiseen niin varhaiskasvatuksessa kuin kotonakin.

Tämä kysely on osa tutkimusta ja sen tuloksia hyödynnetään oppaan sisällön suunnittelussa. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömänä ja on anonyymiä kyselyn kaikissa vaiheissa. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Kyselyyn on mahdollista vastata 2.5.- 16.5.2023. Kyselyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 10–15 minuuttia.

Linkki kyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/334A3317A60F78C6>

Kiitos paljon jo etukäteen vastauksestasi!

Ystävällisin terveisin,
Saana Rantala

Liite 4. Vanhemmille ja huoltajille suunnattu Webropol-kyselylomake

Hei hyvä vanhempi/ huoltaja!

Tämä kysely on osa Seinäjoen Ammattikorkeakoulun AMK- opinnäytetyön toteutusta. Kyselyn tuloksia hyödynnetään oppaan sisällön suunnittelussa. Kyselyyn vastaaminen on sinulle anonyymia kaikissa kyselyn vaiheissa.

1. Sukupuoli

Nainen

Mies

Muu

En halua kertoa

2. Ikä

Alle 20 vuotta

20–30 vuotta

31- 40vuotta

41- 50vuotta

Yli 50 vuotta

3. Montako lasta perheeseesi kuuluu?

1 lapsi

2 - 5 lasta

Yli 5 lasta

Muu, mikä?

4. Montako lasta perheestänne osallistuu tällä hetkellä varhaiskasvatukseen?

1 lapsi

2- 5 lasta

Yli 5 lasta

Muu, mikä?

5. Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten ikä. Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Alle 1-v

1-v

2-v

3-v

4-v

5-v

6-v

Yli 6-v

6. Tiedätkö, mitä tarkoitetaan kaveri- ja tunnetaidoilla?

Kyllä

En

En osaa sanoa

7. Tiedätkö, miten voit tukea lapsesi kaveri- ja tunnetaitojen kehittymistä?

Kyllä, tiedän.

En tiedä.

En osaa sanoa

8. Koetko, että tarvitsisit lisää tietoa lasten kaveri- ja tunnetaidoista ja/ tai niiden tukemisesta?

Kyllä, tarvitsisin lisää tietoa.

En tarvitse lisää tietoa.

En osaa sanoa.

Muu, mikä?

9. Mistä osa-alueista toivoisit saavasi lisää tietoa tai käytännön vinkkejä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen? Voit valita useamman kuin yhden.

Lapsen tunnereaktioiden tukeminen

Tunteiden käsittely

Lapsen vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot

Tunteiden ilmaisu

Lapsen vuorovaikutukseen liittymisen taidot

Lapsen ryhmässä toimimisen taidot

Toisten tunteiden huomioon ottaminen

Tunteiden tunnistaminen

Tunteiden syntyminen

Tunteiden nimeäminen

En kaipaa tietoa tai käytännön vinkkejä mistään osa-alueesta.

Jostain muusta, mistä?

10. Millaista on yhteistyö ryhmänne varhaiskasvattajien kanssa? Voit valita useamman kuin yhden sopivan kuvauksen.

Kuulumisten vaihto lapsen asioista kasvotusten (esim. vienti/ hakutilanteissa)

Vasu -keskustelut

Kuulumisten vaihto kirjallisesti (tekstiviestit, sähköposti, päikkyviestit)

Yhdessä varhaiskasvattajien ja Varhaiskasvatuksen

erityisopettajan (VEO) kanssa käydyt keskustelut

Jotain muuta, mitä?

11. Minkälaisista asioista käytte keskustelua varhaiskasvattajien kanssa lapseenne/ lapsiinne liittyen?

Yleisesti kuulumisista (miten päivä on mennyt yms.)

Lapsen perustarpeista (nukkumiset, syömiset, wc-käynnit yms.)

Päivän pedagogiikasta (mitä on tehty, opittu jne.)

Lapsen sosiaalisista taidoista (kenen kanssa on leikkinyt, miten ristiriitatilanteet on ratkaistu yms.)

Lapsen vahvuuksista

Lapsen osallisuuden tukemisesta

Haastavien kasvatustilanteiden ilmenemisestä ja niiden

ratkaisuista

Lapsen mahdollisista tuen tarpeista

Jostain muusta, mistä

12. Koetko, että yhteistyö varhaiskasvattajien (varhaiskasvatuksen opettaja, lastenhoitajat) kanssa on riittävää?

Kyllä. Koen, että yhteistyön määrä ja laatu on riittävää

En. kaipaisin lisää yhteistyötä (voit avata omin sanoin mitä kaipaat lisää)

En osaa sanoa

13. Saatko varhaiskasvatuksesta/ ryhmänne varhaiskasvattajilta riittävästi tukea lapsenne kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen liittyen?

Kyllä, saan riittävästi.

En, tukea kaveri- ja tunnetaitoihin liittyen voisi olla tarjolla enemmän.

En osaa sanoa.

En kaipaa tukea varhaiskasvattajilta lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen suhteen

Muu, mikä?

14. Vapaa sana aiheeseen liittyen! Mahdollisia ajatuksia tai toiveita oppaan sisältöä koskien?

Liite 5. Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa kasvatusyhteistyössä vanhempien ja huoltajien kanssa – Opas lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseksi.

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen tilannetta sekä kaveri- ja tunnetaitoihin liittyvää kasvatusyhteistyötä vanhempien ja huoltajien kanssa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten arjessa tuetaan tällä hetkellä heidän kaveri- ja tunnetaitojen kehittymistä niin varhaiskasvatuksen arjessa kuin lapsen kotona. Tutkimuksessa ilmenneet tarpeet ja toiveet vaikuttavat tutkimuksen tuotoksen, eli oppaan sisältöön. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä.

2. Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta kohteluunne tai mahdollisuuteenne käyttää opasta lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen apuvälineenä. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

3. Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten arjessa tuetaan tällä hetkellä heidän kaveri- ja tunnetaitojen kehitystä sekä millaista kasvatusyhteistyötä on kodin ja varhaiskasvatuksen välillä lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisen osalta. Kerätyn tutkimusaineiston pohjalta on tarkoituksena luoda lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemiseen tarkoitettu opas, joka sisällöltään soveltuu käytettäväksi niin varhaiskasvatuksen arkeen, kuin myös samalla kotiin vanhempien ja huoltajien työvälineeksi.

4. Tutkimuksen toteuttajat

Tämä tutkimus on osa Seinäjoen Ammattikorkeakoulussa tekemääni opinnäytetyötä. Opinnäytetyöni yhteistyökumppanina toimii Parkanon kaupungin varhaiskasvatus.

5. Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen osallistuvat vastaavat Webropol- kyselylomakkeeseen, joka pitää sisällään sekä avoimia – että monivalintakysymyksiä. Webropol- kysely on auki 24.4.-7.5.2023.

Kyselyjä on yhteensä kaksi (2) kappaletta, joista toinen on varhaiskasvattajille suunnattu ja toinen on osoitettu vanhemmille ja huoltajille. Tutkimuksessa ei käsitellä henkilötietoja.

6. Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Tutkimuksen tuotoksen eli oppaan on tarkoitus lisätä vanhempien, huoltajien ja varhaiskasvattajien tietoisuutta lasten kaveri- ja tunnetaitojen tukemisesta sekä tarjota keinoja näiden taitojen tukemiseen arjessa.

7. Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

8. Tutkimustuloksista tiedottaminen

Opinnäytetyöni julkaistaan Theseus -tietokannassa. Opinnäytetyöni tuotoksena toteutan oppaan, joka tulee Parkanon varhaiskasvatuksen työntekijöiden sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten huoltajien ja vanhempien käyttöön.

9. Tutkimuksen päättyminen

Tutkimus päättyy opinnäytetyöni ja oppaan valmistuttua syksyllä 2023. Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen.

10. Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

11. Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä

Nimi: Saana Rantala

Puh. 040 5927797

Sähköposti: saana.rantala@seamk.fi

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Lehtori, SeAMK

Nimi: Virpi Nikkola

Korkeakoulu / yksikkö: Seinäjoen Ammattikorkeakoulu (SeAMK), Sosiaali- ja terveysala

Puh. 040 6807121

Sähköposti: virpi.nikkola@seamk.fi